

UNIVERSITÉ DE TOULOUSE II · LE MIRAIL

*CENTRE DE SOCIOLINGUISTIQUE
ET DE
DIALECTOLOGIE SOCIALE*

Tome II

**L'OCCITAN
PARLAT
JOS TÈRRA**

*LOS CARBONIÈRS DE CARMAUS
VOCABULARI DEL CRÒS*

per

Daniel GONZALEZ

COLLECTION :
DOCUMENTS ET ARCHIVES
POUR LA RECHERCHE SOCIOLINGUISTIQUE MÉRIDIONALE
PUBLIÉE SOUS LA DIRECTION DE JEAN-LOUIS FOSSAT

Série : E

Document de travail N° 4

© D. GONZALEZ

UNIVERSITÉ DE TOULOUSE II - LE MIRAIL

CENTRE DE SOCIOLINGUISTIQUE
ET DE
DIALECTOLOGIE SOCIALE

Tome II

**L'OCCITAN
PARLAT
JOS TÈRRA**

*LOS CARBONIÈRS DE CARMAUS
VOCABULARI DEL CRÒS*

per

Daniel GONZALEZ

*IN MÉMORIAM JEAN SEGUY
TOULOUSE NOVEMBRE 1977*

COLLECTION :
DOCUMENTS ET ARCHIVES
POUR LA RECHERCHE SOCIOLINGUISTIQUE MÉRIDIONALE
PUBLIÉE SOUS LA DIRECTION DE JEAN-LOUIS FOSSAT

Série : E

Document de travail No 4

© D. GONZALEZ

G L O S S A R I

SUL

VOCABULARI DEL CRÒS A CARMAUS

DE 1906 A 1963

Aquel glossari contén l'estòc lexical que pendent tres ans los carbonièrs nos an comunicats. Presentam una taula de verificacion que permete una consultacion rapida del vocabulari organísat per òrdre alfabetic.

Los pichons comentaris qu'avèm pogut ajustar son inspirats de l'ensenhament que nos an balhats los minurs.

Nòstras preocupacions son estadas aquí linguísticas, aital sèm solides de l'emplèc d'un mot mas non pas de l'environament tecnologic que li correspond. Lo costat "à vista de nas" de nòstras explicas farà rufar los pòts à mai d'un.

S'agissiá de saber ont n'èra la creacion lexicala en Occitan. Per aquò nos sèm meses à l'escota de trabalhaires de nòstre temps. Lo fons etimologicament occitan exista mas es minoritari. Lo lexic dins sa pus granda partida es constituït per de tèrmes manlevats al Francés. Lo carbonièr revira dins son parlar çò que los patrons li dison dins lo lor. Lo mot sentit coma dialectal a un usatge limitat à çò que i a de pus manual. Son emplèc correspond à d'airals plan precises pròches del shantièr. Se podriá traçar una geografia linguística del cròs : un combat de vaçons per un plan enclinat, se dirà una rama dins una pòsta. Quand l'otfs escapa à l'iniciativa de l'obrièr, escapa à sa lenga.

Lo gallicisme e l'escais-nom dins la creacion lexicala occitana al jorn de d'uèi correspondon à-n-una realitat linguística viscuda. Citarem aquí un carbonièr : "Ieu diriá la /liño/ puslèu per pescar e la /liñyé/ pel camin de fèr ; es puslèu francés".

Lo "patoès" es acceptat per tot çò que tòca la vida de la campanha ; mas à la mina cal totjorn se sarrar, lo mai possible, de la prononciacion francesa balhada pels patrons. Aquò's de bon comprèner. Cada còp que se fa una inovacion dins lo material, son los shèfes que presentan las maquinas e ensenhan los obrièrs à las far marchar. Aquò rai tant qu'empacha pas lo passatge de SCRAPER à ESCARPÈLS o la creacion d'escaisses coma COLHON/ESCOPIDOR/CHICA-CHÒCA... per aparèlh còtòn/contrapés/escolament/coloèr à secossas.

La meteissa actitud explica las variantas :

GOPIHA/GOPILHE/MARCON. SEMÈLA/SEMÈLE. GRELHA/GRILHA/GRILHE. POLÈIA/POLILHE/POULIE.

Sometèm aquel patrimòni à las personas competentas que podràn, s'es encara ora, far un trabalh de lexicografia normativa qu'es pas totjorn estat fach à precion.

Nautres fasèm un bilanç, mostram ont ne sèm.

CARMAUS 20 de Mai de 1977

Adaptacion grafica dels gallicimes lexicalisats :

Fasèm pas aicí òbra de normalisacion. Volèm dins un primièr temps portar à la coneissença de totes, e sens engana, la prononciacion exacta per cada vocable del lexic. Per aquò avèm causit de sistematizar, sens conviccion, los grafêmas /SH/ e /ZH/ pels fonêmas /s - ɛ/ e /j/.

Dins un segond temps caldrà diferenciar graficament los tèrmes de manlêus e los que son afrancimandits, en rendent aqueles darrièrs à lor grafia referenciala.

Adaptacion grafica del tèxte dialectal :

Escarronham un bocin l'ortografia de quauques mots pr'amor de melhor rendre lo dialècte dins tot son vam. Per estauviar al legeire de se fòraviar, mençonam aqueles engarçaires en italica dins lo tèxte, quand son pas directament glosats.

VARIANTAS FONÉTICAS E POLIMORFISME

Dins la lenga del cròs se costejan de fòrmas otocònas ambé de variantas mai que mai roèrgatas. Aquí quauques traches diferencials.

I - Triftonga locala e diftonga roèrgata :

UËIT/UËCH : /wèyt - wèts/

PLANIËIRA/PLANIÈRA : /planyèyro - planyèro/

II - Sufixe /iá/ realisat en /yè/ en albigés e /yò/ en roèrgat :

GALARIÁ : /galaryè/galaryò/

ESCUARIÁ : /èskudaryè/èkkudaryò/ékkudaryò/

Remarca : pels noms pròpris la fòrma locala es respectada.

GRILHATIÁ : /grilyatyè/

Avèm pas jamai entendut dire /grilyatyò/

III - La geminada, fòrma roèrgata :

ESTAPA : . CARMAUS : /èstapo/

. ROÈRGUE : /èttapo/

IV - Prefixe ES /ès/ e geminada :

lo /è/ tend à se tampar dins las geminadas.

/èskilo > èkkilo > ékkilo/

V - Quand dins lo prefixe - ES - lo /s/ es solament grafic, lo /è/ se tampa completament dins qu'un parlar que siáque :

/dék'ù bèrto - dégatsa /

per DESCOBÈRTA - DESGATJAR.

ABATATGE :

NM /abatatsé/ (Galariás/Entreten)

Trabalh que se fa per ennautar lo toèt d'una galariá. Dins un aidal ont los vagon pòdon pas mai passar, cal tirar çò del dessús (aquò's l'abatatge) o recuperar los fèrs, e tirar çò del dejós, (aquò's lo rebaissatge). D'apuèi lo terren se servisson del pic, del martèl pic (dins lo carbon), del martèl perforatur (dins lo ròc), o dels explosifs. CF TOËT PESAL REBAISSATGE.

ABATIR :

V /abati/ (Galariás/Entreten)

ABATIR LO CARBON/ABATIR LA PÈIRA. Far l'abatatge.

ABATUR :

NM /abatür/ (Galariás/Entreten) Gall < ABATTEUR oc ref : ABATEIRE.

Obrièr que fa l'abatatge. "Un coble d'abaturs" : sovent un òme es à la pèira, l'autre al carbon.

ABISELAR :

V p pas. /ésjabijélat/ (Picatge)

"Es abiselat sur sièis pans". Una virona, un cisèl o un talhent son faches per traucar, cal que siagan /syaçü/ abiselats à cima. Sinonim de APONCHAR.

ABOCAR :

V /abuka/ (Grelhas)

A las grelhas i a de culbuturs per abocar los vagonets dins las entremièjas. (Rotlatge)

Sur las voèses i a de placas carradas per poder abocar los vagonets dessús.

CF GRELHAS - CF PLACA.

ACROCHAR :

V sp pron. /sacròtsé/ (La variás)

La ferralha s'acròcha à l'aimant. /léman/ L'aimant còla la ferralha. CF AIMAN

AERAR :

V p pas. /aérat/ (Potz)

Lo cròs es alimentat en aire per de poses d'aeracion. Al fons fa bravament de caud. "Los minurs trabalhàvem tòrce-nud".

AFAISSAR :

V pron /afaysa/ (Boesatge).

AGRAFA :

NF sg /agrafo/ plur /agrafos/ (Galariás/Tèlas).

FAR D'AGRAFAS : las plaçar. Pêças en fêr per racordar. I a dos sistèmes d'agrafas.

LAS AGRAFAS SUR LAS TÈLAS : Una tèla se còpa cal metre, per ajustar, d'agrafas que se cròsan entre elas. Sur tota la larjor de la tèla i a un passatge que travèrsa aquelas agrafas ; dedins i passan un cable fin. Per far aquel trabalh se servisson de MORDASSAS (CF).

LAS AGRAFAS SULLS CABLES : Al cap d'un plan i a una polelha ambé un cable.

Aquel cable es una còrda, mas dedins l'ama es en acièr. Cal far ténér la còrda a-n-una cadena equipada d'un manshon (aquò's l'agrafa). Ambé'n cisèl traucan lo manshon per poder far passar sièis rivets, la còrda es presa dedins.

Per rausar lo cable demargan la còrda en copant aqueles rivets ; per aquò far, l'obrièr se servís del martèl e del cisèl.

AGRAVAR :

V p pas. /agrabat/ (Rotlatge)

"Ai agravat". "La ròda èra tombada de sul ralh". "Es una expression de minur".

Quand lo vagon a desralhat se dis que l'obrièr responsable a agravat. "Los wagons sont agravats". Vèrb sovent conjugat al passat à causa de son signifi-
cat. Totjorn à la fòrma passiva per VAGON.

AIDAL :

NM /aydal - aydar/ (Picatge) oc ref : AIRAL.

Lo rotacisme es frequent dins lo dialècte. /aydar - péjar - farkarbù - fartwè/

AIGA :

NF /aygo/ D'AIGA - L'AIGA. (POTZ/POMPATGE)

Las pompas servisson dins los nivèls ont i a d'aiga ; mai que mai los pus basses. Autres còps à Las Cavas avián d'aiga jusc'als *ginolhs*. CF POMPATGE.

(LAMPISTARIÁ)

"Metiás lo carbure enbàs e l'aiga ennaut, e se vissava" CF LAMPA A CARBURE.

Remarca : Las Cavas es un vièlh cròs tampat dempuèi un brieu /briw/.

AIMANT :

NM /émañ/ (Lavariás)

L'extraccion del carbon se fa del potz de La Tronquiá à Las Lavariás /la trũnkÿè - lallabaryès/ per una fendue /fandù/, ont passa dedins, una tèla que fa en montant. Al cap d'aquel plan un aimant fa lo triatge de la ferralha ambe'l carbon. "Aquel aimant es plaçat al cap d'aquela tèla, passa pas res coma ferralha sans que s'acròche aquí". Quand còpan lo corrent, tot aquel

materièl (pics, poèntòròlas, martèls...) tòmba dins de caissas. CF ISPACHIN.

AJUSTAR :

V /atsusta - atsutta/ (Plaçaire de fêr)

"De còps i a de longors de cent mètres /mèstrés/, la caliá ajustar". Quand plaçan una linha, ajustan lo fêr per èsser à la dimension volguda /bùrgudo/.

De còps se cal servir d'una ESCALA o d'un COPON. (CF)

ALARGIR :

V /alartsi/ (Boesatge)

Trabalh que se fa dins-t-una galariá. /galaryè/ "Lo terren s'afaissa". "I caliá tornar passar". "Ne tombavas un bocin dessus, un autre bocin pels costats e tornavas alargir". CF ABATATGE CARRAR.

ALINHAMENT :

NM /alinyomèñ/ (Picatge)

"Préner l'alinhament". "Cal tirar drech" CF ZHEOMÈTRE.

ALUCAR :

V pron. /aluka/ (Accidents)

"Son de gases que s'alucan".

ALUMAR :

V /aluma/ oc dial e ref. (Botafuòc)

"A la ficèla, i aviá cinc traucs, alumavas, allez ! e apuèi aquò petava". CF BOTAFUÒC.

(Lampistariá)

"Un briquet per alumar". Las lampas de securitat à petròl an un briquet incorporat /énkù rpùrat/ CF LAMPA.

AMA :

NF /amo/ Gall < AME oc ref : ARMA. (Rotlatge)

L'ama d'un cable es lo centre, l'interiur. Pels plans, lo cable de las polehas es una còrda ambé l'ama en acièr.

(Plaçaire de fêr)

Las platinas son fixadas sur l'ama del fêr. CF FÈR - CF ECLISSA.

AMONT :

AV /amũñ/ (Tombadís)

"Aquelas clòchas que s'èran fachas, pel moment las veses amont". Lo toèt es DESSÚS. La clòcha es AMONT. CF TOMBADÍS - CF CLÒCHA.

AMORSA :

NF /amòrso/ (Botafuòc)

Amòrsa o detonatur es çò memes. Receu la descarga electrica e fa petar la po

dra. L'amòrça se met dins la cartocha. La CARTOCHA se plaça dins lo trauc de mina fach pel picaire ambé'l perforatur e lo talhent. Lo botafuòc a una SACÒSHA per portar los detonaturs. CF BOTAFUÒC.

AMORSAR :

V /am^ursa/ (Botafuòc)

"Lo botafuòc veniá : - "Quantes as de traucs ?"- "N'ai quatre, cinc" -Allez ! Amòrsava cinc traucs". Metre las amòrsas dins los traucs de mina. Per aumentar la fòrça, se pòt metre una amòrsa de mai dins la cartocha. CF BOTAFUÒC.

ANAR :

V /ana/ (Potz)

ANAR PLOND. Èsser plond en parlant d'un potz.

ANCRA :

NF /ankro/ (Plaçaire de fèr)

"Lo pic fasiá benlèu cinquanta de long d'anca". *Distança* que i a entre las doas ponchas d'un pic.

APARÈLH CÒTON :

NM /laparèl kòtòn/ < Anglès COUTHON.

"C'est l'appareil coton, çò que vòl dire lo colhon". Tèrme oficial per LO COLHON.

Aquel mòt, s'es conescut pels obrièrs, à causa de las relacions qu'an /kòw/ ambé los shèfes, es pas jamai *employat* per eles. Es un sistème de levièr, amb un contrapés, que contraròtla /k^u ntròlo/ la mobilitat de la gulha. CF GULHA.

APONCHAR :

V p pas. /ap^untsà/

Sinonim de ABISELAR CF.

APRENTÍS :

NM /apréntis/ oc ref e dial : GAFET oc ref : APRENDÍS.

Una equipa de trabalh de tres òmes es facha d'un PREMIÈR, d'un ÈDA (lo SEGOND) e d'un APRENTÍS (lo TRESIÈME). CF ÈDA.

ARBRE :

NM /arbré/ (Terren - Geologia)

"E aquel arbre aquí, cossí s'es trobat dins-t-aquela pèira ?"

Explicacion del fenomèn de fossilisacion.

ARRÈST :

NM /arès/ (Plaçaire de fèr)

"Un arrèst d'un costat e de l'autre costat un cunh." Lo fèr à talon es blocat sur la travèrsa amb un cunh e un arrèst. CF FÈR.

ASCLÈN :

NM /akklèn/ (Boesatge)

CF ÈSCLÈN.

ASE :

NM /ajé/ (Rotlatge)

"Aviam un ase que s'apelava Tenôr" Lo chaval, l'ase, la sauma, son lo bestial que se'n servisson per tirar los vagonets. CF CARRETIÈR PALAFRENIÈR.

ASPIRAR :

V p pas /appirat/ (Lavariás)

"S'un martèl pic mònta sur aquela tèla, quand arriba a-n-aquel aimant : chac
Es aspirat, demòra aquí". CF AIMANT.

ATACAR :

V /ataka/ (Picatge)

- ATACAR UNA GALARIÁ : La far. "S'es longa s'ataca dels dos costats", amb una
equipa pel capmont e l'autra pel capval. Per atacar un
galariá o un plan cal traucar ambé'l martèl perforat
e far de còps de mina. Se pòdon servir tanben de la
JOS-CAVUSA. CF CÒP DE MINA

- ATACAR UNA VOÈS.

- ATACAR UN SHANTIÈR : Lo començar. CF DEPART.

AVER :

V /abé/ (Boesatge)

CF JÒC

(Botafuòc)

CF COMPTE

Varianta : AJER/AJERE /atséré/

AVANÇAMENT :

NM /abañsomén/

"Recêrca ont es que totjorn fan en avançant per cercar lo carbon".

Galariá que se fa à partir d'una planièira per cercar lo carbon e dubrir un
novèl shantièr o una talha. Un avançament es sovent dins una jaça o una remo
tada, aquí ont despilan. CF GALARIÁ DE TRAÇATGE - CF JAÇA - CF DEPART.

BACIN :

NM plur /débasis/ (Lavariás)
DE BACINS CF LAVOËR

BAISSAR :

V pron /baysa/ (Boesatge)
CF BOËS (SAPIN)

BANDA :

NF sg /bando/ plur /labbandos/ (Boesatge)
Pêça de boés en gula de lop ambé una shantinhôla o entalhada coma lo pèdrech.
Es jaguda à l'orisontala /lorijontalo/ s'ajusta per consolidar un quadre o lo
parament.

BARCA :

NF /barko/ (Rotlatge/
"Ara an trach lo fêr e an metut de barcas". "Las barcas venguèron en darriêr".
Remplaçan los vagonets dins las pôstas. Ressòlan per tèrra. Son tiradas per
un cable que las religa à-n-un truêlh. Autres còps n'i aviá dins los plans
qu'èran pas ferrats.

BARQUET :

NM /barkét/ (Grelhas)
"Aquelas pèiras dins-t-un barquet". Servís pel contraròtle /k'ũntròle/ de la
quantitat de pèira que pòt i ajer dins-t-un vagonet qu'arriba del shantiêr.
Aquel trabalh es fach pels dròlles. Prenon las pèiras sul platèu à-n-una
bassacula. CF GOPILHA. GRELHAS. RECONÉISSER DE PÈIRAS.

BARRA :

NF /bāro/ (Rotlatge/Bestial)
"Se fotiá un còp de barra coma un còp de bonet" CF ASE SAUMA CARRETIÈR.

BASSACULA :

NF /basokulo/ (Grelhas)
Es aquí que pesan las pèiras al triatge de las grellhas. CF GRELHAS.

BÈCS :

NM plur /bèts/ (Lampistariá)
Descripcion de la RABA CF LAMPA A ÒLI.

BÈLA :

NF /bèlo/ (Boesatge)

Capa que pòrta *sur* un pèdrech e un boès à pinça, o *sur* dos boèses à pinça. Es entalhada solament del costat del pèdrech, pel capmont. S'utilisa mai que mai dins los shantièrs.

- LA BÈLA D'INTRADA : Dobla lo primièr quadre à la dintrada d'una galariá. Servís d'apièch pel planchèr d'un caireforc /karéfu r/ CF CAPA - QUADRE.

BENZINA :

NF /bénjino/ (Lampistariá)

"La lampa de suretat marchava à benzina". CF LAMPA.

BESTIAL :

NM /béstyal/ /béstyar/ (Rotlatge)

Per tirar los vagonets se servisson, jusca-z-en quaranta-uèit, al fons e al jorn, de la sauma, de l'ase e del chaval. L'ase pòt anar dins de galariás bassas. "Tira que buta, tira que buta, la sauma podiá pas demarar". "Lor ne fottiam coma de milh". CF CARRETIÈR PALAFRENIÈR ENGARÇAR ESCUDARIÁ.

BLESSAT :

A plur /blésats/ (Accidents)

"Un parelh de tipos blessats". Los accidents pòdon èstre provocats per de tombadisses o de gases. CF TOMBADÍS.

BOASAIRE :

NM /bwajayré - bwéjayré/ (Boesatge)

Obrìer que, mai que mai, s'ocupa de fixar lo boesatge o los cintres dins las galariás. De còps tòrna passar *darrèr* los picaires per redoblar. Lo BOASAIRE DE PEL CRÒS : trabalha dins lo potz. Es à l'entretèn dels guides e dels transversiers pel las gábias.

Per trabalh sul boès CF BOESATGE.

BOCHAR :

V /b'ù tsa/ (Picatge) Sinonim de BORRAR.

BOCHAR LOS TRAUCS. Trabalh que se fa dins l'ESTAPA (CF).

BOCHON :

NM /b'ù ts'ù/ (Botafuòc)

TRAUCS PELS CÒPS DE MINA. "Quand fasián à la volada... li'n fasián de traucs per petar'l ròc !... Fasián petar lo bochon, e apuèi lo bochon los autres traucs los comptavan". CF CÒP DE MINA.

BOÈS :

NM sg /bwès/ plur /bwèjés - bwèsés/ (Boesatge) Gall < Bois. oc ref : FUST/FU

- DE BOÈS : Barra qu'arriba del jorn es qu'es pas encara trabalhada.

- LO BOÈS : Barra qu'arriba de defòra o boès à pinça. Lo contèxte balha l'accion.

- BOÈS DE SAFIN : Ne fan los quadres. Lo sapin en petant avertís, al lòc /alõñ/ que lo garric peta d'un còp. Lo sapin se baissa de nonent.
- BOÈS DE CASTANHIÈR : Ne fan los èsclèns. Lo meton per calar *darrèr*'ls /darèp/ pèdreches.
- BOÈS DE GARRIC : Ne fan los quadres dins de galariás que son per demorar un brieu /briw/ ; dins-t-un terren que trabalha pas o dins lo ròc.

Remarcas : . Un boès qu'es quilhat supòrta mai de pes, e s'escrasa pas tant, coma quand es jagut.

. Quand arriba del parc, dins de carris, lo boès pòrta pas d'autre nom. "Fai passar de boès" : l'obrièr vòl lo talhar o lo croiar. "Fai passar un boès" : L'obrièr demanda à son èda que li pòrte un boès à pinça per acabar de plaçar'n quadre.

Trabalh sul boès : CF BOESATGE.

BOÈS A PINÇA :

NM sg /bwèja piñso - bwèja piñsé/ plur /bwèjés/ (Boesatge)

LO BOÈS A PINÇA/LOS BOÈSES. Boès que s'acaba per una entalha en GULA DE LOP. Lo quilhan contra lo parament per far'n quadre. Per un tràvers, cal metre lo pèdrech pel capmont que tenga lo carbon, aital lo boès à pinça enbàs a pas res à téner. Lo pèdrech se plaça totjorn d'ont mai fòrça, davant lo carbon. Lo boès à pinça es pas recomandat per tenir lo parament.

Remarca : Dins un quadre ambé un o dos boèses à pinça, la pèça de dessus s'apèla una bèla.

BOESAIRE :

Polimorfisme CF BOESAIRE.

BOESAR :

V /bwéja/ (Boesatge)

Far lo boesatge. BOESAR/BOESAR DINS LO RÒC. CF BOÈS BOESATGE.

BOESATGE :

NM /bwéjatsé - bwajatsé/

Trabalh sul boès o sur de cintres. Lo boesaire jai de boès sul shantièr. Se lo talha ne fa una capa o un pèdrech. La capa e lo pèdrech an una entalha cadun. Son entalhats. Se lo cròia ne fa un boès à pinça ambé una gula de lop. Per èsser à las dimensions de la galariá, las barras son ressegadas al pè. Las "shutas" s'apèlan de RONDILHS o de RAUSÈLS.

Lo boesaire trabalha tanplan sul boès coma sul fèr quand plaça de cintres

metalliques.

BOESATGE EN CORONA : Boesatge planchas tocantas /tʰukéntos/ dins de galariás metallicas (o tunêls). Se pôt boesar en corona ambé los cintres "Clément".

CF CINTRE QUADRE.

BOLON :

NM sg /bʉlʉn/ plur /bʉlʉns/ (Plaçaire de fêr)

Lo fêr a quatre traucs. Per lo far téner ambé doas platinas cal dos bolons a-n-una extremitat e dos à l'autra. Lo cap de bolon es plaçat à l'interiur de la voès. Las eclissas en coire an dos traucs de mai. A-n-una escala i a uèit o dotze bolons à vissar. Per fixar las eclissas, se servisson d'una clau à ma à escrobas. A cada cap del fêr, pel mièg d'una linha, i a doas eclissas per racordar. CF ECLISSA.

Remarca : PLATINA e ECLISSA es çò-mème.

BOMBAIRE :

NM /bʉnbayré/ (Obrièr) oc ref e dial : BOMBAIRE. Varianta BOMBUR.

"El es estat lo pus fòrt bombur que i a ajut". "Un bombaire es un tipe qu'es valent".

Tèrme parodic sinonim de VALENT, TRABALHAIRE.

BOMBAR :

V /bʉnba/ (Plaçaire de fêr)

"L'autre ambé la massa bombava, copava ton fêr". CF TRANCHA.

Sinonim de trimar. Trabalhar bravament. Lo que bomba es un bombaire.

BOMBUR :

NM /bʉnbur/ Varianta de BOMBAIRE (CF) Gall < sufixe EUR

BCN :

NM /bʉn/

"Fai me'n bon que me'n vòli anar soi mal fotut". Per poder sortir abans l'or del pòste, cal que lo porion faga un bon à l'obrièr.

Per anar far cauçar un pic cal tanben un bon del porion. CF CAUÇAR CF PAPIÈ

BORDURA :

NF /bʉrduro/ (Picatge)

"La bordura es per començar un shantièr o una talha". "Es lo començament per metre tot en trabalh".

Dins una planièira que travèrsa una cocha de carbon, vòlon atacar un shantièr o una talha. Cal tirar lo garnissatge pel capmont (aquò's un dels dos costat e començar à despilar lo parament, sur tota la longor de la galariá que corr

pond à la cocha. Las cochas se despilan en moñtant. Lo primièr passatge d' aquel novèl shantièr es per la pòsta. Quand an despilat quauques mètres, los picaires fan *darrèr* eles un quadrilhatge rambleiat que separa lo shantièr de la planièira. Servís de parament per la pòsta. Podrà /p'ù ra/ retèner lo rambleiatge dels autres /dèjawtrés/ passatges que se faràn /faròw/ per capmont. Es aquel primièr trabalh de despilatge e de rambleiatge qu'apèlan la bordura. CF DEPART.

BORRA :

NF /b'ù ro/ (Plaçaire de fèr)

"Fai passar la borra". "Aviás un jòc de claus, una trancha e una borra".

Per utilizacion de la borra CF sinonim MASSA. "La borra, se parlas ambé d'Espanhòls es un ase". Lo rapròchament fonetic entre OC : BORRA : LA MASSA e Espanhòl BURRO : L'ASE a provocat de situacions comicas. S'entend sovent contar aquel còp que demandèron à-n-un Espanhòl d'anar quèrre la borra, e que tornèt ambé la sauma. L'etimologia populària : "La borra, aquò es vengut pareis /parés/ dels Espanhòls" mòstra que l'obrièr abans d'èsser embauchat al cròs coneissiá pas aquel mot.

BORRAR :

V /b'ù r̄a/ Sinonim de BOCHAR. BORRAR es pus corrent. BORRAR LOS TRAUCS.

BORRAR'LS TRAUCS. (Picatge)

Trabalh de rambleiatge dins una estapa. "Ont es que podiam pas i anar ambé la pala, ba te fasián borrar ; ambé de tèrra o de cendres". Acabar de rambleiar. CF ESTAPA.

(Boesatge)

"Ambé de fagòts èra pus borrat". Quand lo toèt d'una galariá es tròp *friable*, dins lo garnissatge cal metre de fagòts per téner la sistralha.

(Botafuòc)

"Borrar los traucs de mina". CF BORROÈR.

BORROÈR :

NM /b'ù r̄wèr/ (Botafuòc) Gall < BOURROIR oc ref : BORRADOR.

"En trèn de borrar los traucs amb un borroèr, lo còp partiguèt" /partiet/ Baston redond, de dos mètres, que servís per calar la podra, ambé la tèrra marna, dins los traucs de mina.

"Li metiam à penjar la *salsissa*, los autres còps, quand n'aviam". CF CÒP DE MINA.

BOSSÒLA :

NF /b'ù sòlo/ (Picatge)

Los zheòmètres an un poènt de repèrè que bolèga pas. Fan un trauc en plena pèira e meton una cavilha ; apuèi tòrnan partir amb una bossòla. CF ZHEÒMÈTRE

BOT :

NM /b'ù t/ (Boesatge/Plaçaire de fèr)

LO BOT DEL PÈDRECH. LO BOT DEL FÈR.

BOTAFUÒC :

NM /b'ù tof'wòk/

Obrièr del fons. Es cargat de far petar la podra per tombar lo carbon o la pèira, quand los picaires o pòdon pas far. Dins-t-un avançament al ròc o al carbon, lo picaire a faches de traucs de mina (CF). Lo botafuòc passa per far petar.

PER FAR PETAR A LA FICÈLA : Sistème d'autres còps. Lo botafuòc met la podra negra dins los traucs. Borra ambé lo borroèr. Fa un bochon ambé de tèrra marna o de teules pilats. Fa passar à l'*interiur* del trauc una mèca qu'apèla la ficèla. La met que siáque revirada dins lo trauc de mina ; à l'autre bot, per la far brutlar, la cal asclar un bocin. Dins-t-aquela ficèla i a de podra que crama de per dedins. L'aluca amb una alumeta. Quand l'estencèla arriba al bochon, peta.

PER FAR PETAR A LA MARMÒTA : Sistème electricque de ara. Lo botafuòc, *sur* el, a las cartochas, las amòrsas (o los detonatur, aquò's çò mèmes), una gulha e la marmòta. Met l'amòrsa dins la cartocha. La cartocha es plena de podra. (La dinamita pel ròc, la cilita pel carbon). Ambé la gulha fa un trauc jusc' al mièg de la cartocha dedins, e i fixa lo detonatur. Dins lo trauc de mina, lo botafuòc plaça aquela cartocha ambé maitas que son pas amorçadas. E après cala ambé de tèrra. Al detonatur i a dos mètres /mèstrés/ de fial, aquel fial : branca à la dinamò qu'apèlan "la marmòta". En barrant ambé'l borroèr, cal far atencion d'atrapar pas lo fial. Aquel fial es completat per un autre per *tampar* lo *circuit*. *Sur* aquela marmòta i a una clau per donar "lo contact de la percussion del tir". CF CÒP DE MINA.

BRANCA :

NF /branko/ (Picatge)

"La branca de frèn". *Levièr* fixat *sur* una poulie de plan. I a una ròda ambé una *centura*. *Sur* aquela centura son fixats de tròces de boès qu'apèlan de sabòts. Per la far *voiajar* i a una branca que partís pel costat ambé un contrapés. En la levant, pel *moien* d'un cable, la centura se dubrís, e la ròda de la polelha vira. En daissant tombar lo contrapés, la centura se fèrma. La ròda es blocada. Aquel sistème es suprimat ara. Lo contrapés de la polelha

coma lo de la gulha pòrta l'escais de COLHON.

(Terren - Geologia)

"Veses aquí i a una branca, i a de nèrvuras". Comentari del fenomèn de fossilizacion.

BRANCAR :

V /branka/ (Plaçaire de fêr)

"Brançar los ralhs". Los ajustar per formar una voès.

(Lampistariá)

"Ara en siaguent brancat electricue". CF FARE. /syèñ/

BRANDIR :

V /brandi/ (Grelhas)

Las grelhas brandisson lo menut.

BRETÈLA :

NF sg /brètèlè/ (Plaçaire de fêr)

"Lo porion disiá : "Anatz me fotre doas gulhas aval cuol à cuol e formaretz quatre *caminses*." Son doas gulhas, talon à talon, ont se pòdon brancar dos caminses d'un costat e dos de l'autre.

- Doas gulhas CUR A CUR/TALON A TALON/CUOL A CUOL.

- METRE UNA BRETÈLA.

Remarca : Polimorfisme BRETÈLA/BRETELE. CF GULHA.

BRICÒLA :

NF /brikòlo/

- FAR UNA BRICÒLA : Trabalh que comanda lo porion per anar balhar un còp de man endacòm.

(Botafuòc)

"A-n-aquel moment fasián petar una bricòla". Cambiament dins lo trabalh del botafuòc ambé'l passatge de la ficèla à la dinamò.

- (Boesatge)

De còps cal carrar lo toèt, ambé'l pic, per acabar de far passar una bricòla.

Un talhon de boès... Lo bot d'un pèdrech...

- (Trabalh leugièr)

TRABALHAR A LA BRICÒLA : CF GALIBÒT.

BRICOLUR :

NM /brikù lux/ (Trabalh leugièr) /lawtsè/ "Siaguèri bricolur. Fasiái lo pompièr"

CF POMPIÈR CF GALIBÒT.

/syèri/

BRIQUET :

NM /brikèt/ (Lampistariá)

La lampa de securitat à petròl a lo briquet incorporat. /énk'u rp'u rãt/CF LAMPA.

BRIQUETA :

NF /brikéto/ (Carbon)

Per la seleccion del carbon CF TRETAR

Remarca : Se servissían de la briqueta per far marchar las calfairas per esco.
dre à la campanha.

BRUTLAR :

V /brulla/ (Carbon)

Lo carbon gras "brutla coma de palha".

(Accident)

"De típes brutlats".

(Terren - geologia)

" Brutla pas la pèira".

BURE :

NM /buré/ (Extraccion).

"Los bures se faguèron /fèr'u/ en cinquanta-cinc enlà". Es coma en embut que fa quatre o cinc mètres /mèstrés/ de diamètre. Tot crusat dins lo ròc. I a un sistème en espirala per frenar lo carbon qu'es culbutat aquí dedins e fa en davalant. Lo descendèron de cent quaranta à cent quatre-vints. Al fons i a una entremièja amb una trapa /amuno/ comandada electricament. Aquí remplisson los vasons per los menar al pè de la ispachin ont lo carbon partís cap à Las Lavariás. CF ISPACHIN.

BURIN :

NM /burin/ /burèn/

PER PERFORAR : Lo burin se plaça al cap del martèl perforatur per traucar din lo ròc. Fa dos o tres mètres /mèstrés/ de long. Es cròi de per dedins, e abise lat sur tres pans. La virona servís per perforar tanben.

PER LAS REPARACIONS : "Es un cisèl per *milhor* dire". Se'n servisson amb un martèl, per asclar quicòm, per copar los capèls dels bolons o per rausar un cable. (Suls panzèrs i a de bolons que son gròsses coma un margue de balacha)

BUTA :

NF /buto/ (Terren - Geologia)

"Una buta de pèira". Sinonim de SILHON/LISA CF COCHA.

(Boesatge) Barra de boès utilizada per solatjar un quadre. Se una bèla se còp pel mièg i cal metre una buta, per l'empachar que faga flèsha. CF FAR FLÈSB

BUTAR :

V /buta/ (Boesatge)

"A ben sí, butava ; mas los arrestava". Lo carbon buta contra lo garnissatge.
CF PARAMENT.

- C -

CABAISSÒL :

NM /kabaysòl/ (Boesatge)

Otis del jotièr per trabalhar sul boès. Servís per fa de jos, un barquet o un nauc. Es talhent. Los obrièrs que venián del nòrd, l'avián per croiar los boèses à pinça. Al cròs à Carmaus se'n son pas jamai plan servit.

CABLAR :

V p pas. F /kaplado/ (Boesatge)

La bèla d'intrada es cablada : fixada amb un cable. CF CABLE.

CABLE :

NM /kaplé/ (Boesatge)

La bèla d'intrada es cablada amb un cable d'acièr que passa per dejós. Es fixat ambé de cavalièrs apelats tanben de crampons. Empacha la bèla de caplevar. (Picatge)

CABLE SANS FIN /sanfi/: Servís per tirar los vagonets o las barcas pels plans enclinats ambé de truèlhs e de polelhas. Aquel cable es sovent en còrda ambé l'ama en acièr.

CAÇA-CAN :

NM /kasokò/ (Obrièr)

"Es un mouchard". Obrièr que vòl préner mai de responsabilitats que si n'a. Mina de res, ten lo porion al corrent del trabalh de cadun. Segonda lo porion. Se cal pas fisar a-n-aquel òme. Autres còps se disiá pel botafuòc, à causa de la mobilitat de son trabalh ; ara se dis puslèu pel shêf de talha.

CACHAR :

V I imp. /katsabo/ (Boesatge)

"Lo dessús cachava".

CADENA :

NF /kadéno/ (Rotlatge)

Per atalar lo chaval a-n-un vagonet lo carretièr a una cadena qu'acròcha al palonièr.

(Picatge)

Lo chica-chòca es penjat al toèt ambé de cadenas clavetadas. Lo panzèr es equipat d'una cadena per tirar las paletas.

CAIREFORC :

NM /karéft₁r/ (Galariás)

Depart d'una altra galariá. "Aidal que fòrma una altra verificacion". Aquí i se pòt atacar una altra voès.

CAISSA :

NF /kayso/ (Lavariás)

"Aquò tòmbe dins de caissas". CF AIMANT

(Terren - geologia)

En despilant de còps los obrièrs tròban dins lo ròc una camba d'arbre longa" coma la caissa d'un òme". Fenomèn de fossilisacion.

CAJA :

NF /kajo/ (Potz)

CF CAZHA

CALAR :

V /kala/ (Boesatge)

- "Lo castanhièr lo metián per calar". CF BOÈS.

- Lo pèdrech e la bèla son calats un dins l'autre per una entalha cadun.

(Botafuòc)

CALAR LA PODRA. CF BORROÈR.

CALATGE :

NM /kalat₃sé/ (Boesatge)

Lo primièr dels picaires dins un shantièr a de responsabilitats per la copa de boès, pel boesatge e pel calatge de tot.

CALER :

Ip₃ /kal/ (Picatge)

"Cal tirar drech". Per traucar una galariá, cal segre las direccions balhadas pels zheòmètres (CF).

CALFAR/CAUFAR :

V /karfa - kawfa/ (Carbon) Rotacisme frequent CF PESAL.

Lo carbon de Carmaus calfa e ten mai lo fuòc que lo de Canhac o de Decazevilh. CF ENCRASSAR.

CALOR :

NF /kal'u/ (Carbon)

"Manténer la calor".

(Picatge)

"Eran dins una calor *fendmenala*. Canhac s'es amelhorat ara". La calor pòt èstre diferenta d'un potz, o d'un shantièr, à l'autre. I a de shantièrs cauds.

CF AERAR - SHANTIÈR.

CAMBA :

NF /kanbo/ (Terren - geologia)

UNA CAMBA DE CARBON: Es negra coma lo carbon mas brutla pas. Es pus justament una camba de pèira. CF ARBRE.

(Boesatge)

UNA CAMBA DE FÒRÇA: Barra de boès. Se met à la bèla d'intrada o per empachar à-n-un boès de caplevar.

CAMBIAR :

V /kanbya/ (Boesatge)

CAMBIAR LOS BOÈSES.

(Plaçaire de fèr)

- CAMBIAR LAS VOÈSES : Tirar lo fèr vièlh per ne metre de nòu. CF REBAISSATGE

- CAMBIAR DE VOÈS : Far passar un vagon *sur* una altra voès. Per lo far sautar se cal servir de la placa tornanta. /t'urnento/. CF PLACA.

CAMIN :

NM /kami/ (Galariás)

Galariá planièira. CF PÒSTA

CANHADA :

NF /kanyado/ (Terren/Picatge)

Dins un shantièr o una talha, se lo toèt es *friable*, la sistralha passa entre-mièg lo garnissatge. I pòt ajer de risques d'accidents. "Totjorn tombava de posca, totjorn tombava de canhada". "Lo falstoèt es aquela canhada de sistre".

CAP :

NM /kap/ (Picatge)

LO CAP DE TALHA : Sinonim de CUOL DE SAC CF TALHA

CAPA :

NF /kapo/ (Boesatge)

Pèça de boès jaguda contra lo toèt, dins un quadre. S'acaba à cada bot per una pata. Es pausada *sur* dos pèdreches, un de cada costat. Dins los shantièrs la capa es remplaçada per la BÈLA. CF CAPÈL

CAPÈL :

NM /kapèl/ (Boesatge)

- Quadre en boès : CAPÈL, Sinonim de CAPA, es sentit coma un mot qu'utilisavan los ancians /ānsyēns/. CAPA es pus corrent.

- Quadre *metal·lique* : /mètal·liké/. La pèça de dessus fixada suls pèdreches ambé doas claus s'apèla lo CAPÈL.

CAPMONT E CAPVAL :

NM /kamũñ/ /kabbal/

LO CAPMONT/PEL CAPMONT

(Galariás)

Dins-t-una galariá i a sovent una denivelacion entre la drecha e la gaucha.

Del costat lo pus naut es lo CAPMONT. Del costat lo pus bas es lo CAPVAL.

Dins un plan lo CAPMONT es à cima, lo CAPVAL à fons.

Remarca : Cal téner compte d'aquela denivelacion per far la TOMBADA.

CARASSON :

NM sg /karasũñ/ (Boesatge)

LOS CARASSONS Gall < CARASSONNE : NF

Piquets que servisson per far lo garnissatge. Lo mot lo pus corrent es ÈSCIA (CF).

CARBON :

NM /karbũ/ (Picatge)

TOMBAR LO CARBON. CF DESPILAR.

(Terren - geologia)

- CARBON GRAS : Es de carbon pur, riche. A pas de pèira. Encrassís mai.

- CARBON MAGRE : Es peirut. "Quand despilàvan, quand i aviá bravament de pèira, disián : "Es lo magre".

- CARBON LEUGIÈR /lawtsè/.

- FALSCARBON (CF). (Carbon tretat),

- CARBON DE FABRE. Per las diferentas menas de carbon prèste à la consumacion.
CF TRETAR.

Remarca : La locucion CARBON DE PÈIRA que se tròba dins los tèxtes ancians /ansyèns/ relatiu à Carmaus, es pas jamai *emplejada* pels minurs, dins lo lengatge corrent ; vist probable son inutilitat practica.

oc : CARBON DE PÈIRA ; FR : HOUILLE.

CARBONATGES :

NM plur /lũk karbũ ñatsés/

Los carbonatges èran en grèva en quaranta-uèit.

CARBONIÈR :

NM /karbũnyè/ (Museta)

"Cada carbonièr tuava son pòrc".

(Boesatge) LA PINÇA DE CARBONIER. Remarca : Lo mot es conegut mas considerat coma un arcaïsme. Los trabalhaires *preferan* dire "LO MINUR". Es lo *même* fenomèn que dins la dualitat GÀBIA/CAZHA.

CARBURE :

NM sg /karburé/ (Lampistariá)

"En començant i aviá las lampas à carbure". CF LAMPA.

CARGA :

NF /kargo/ (Boesatge)

- LA CARGA DEL TERREN SUR UN TRÒÇ DE BOÈS.

- UNA CARGA DE CINQ CENTS QUILÒS.

- "Mefisatz-vos, la carga se fa, e benlèu tot se'n anarà".

Se i a mai de carga que çò que ne pòt suportar lo boès, cal que quicòm cède.

Es aital que se fan los tombadisses.

CARMAUS :

Nom pròpri /karmòws/

Entresenhas tiradas de : "LES NOMS DE LIEUX DU TARN" per l'Abat Ernest Negre.

Edicions D'ARTHEY 1972. (CARMAUS < Nom de persona gallés CARAMANTIUS. E. NEGRE balha d'apuèi los escriches d'epòca las diferentas etapas de l'evolucion morfologica.

1125 : CARAMANS. 1148 : CARAMANZ. 1260 : CARAMANCIO. 1382 : CARAMOUSSIO) (oc 1977 : /karmòws/)

Reparticion de las diferentas activitats de La Mina :

1 - COMUNA DE BLAIA :

- Los tres poses de La Tronquiá /tr'ũ nkyè/, La Grilhatiá /grilyatyè/, Santa-Marie /sẽto marj/.

- Lo Cròs de La Fendue /fandũ/.

- Las Lavariás /labaryès/- La Venta.

- Las *citats* obrièras : BELLEVUE /bèlœvũ/, L'ABEILLÉ /labélyè/, LAS BRUIÈRAS (Les Bruyères), LAS PIGASSAS.

Remarca : Lo *Marquis* /marki/ quand èra patron de la mina aviá son castèl sur la comuna de Blaia.

2 - COMUNA DE SANT-BENESETS : /sẽnbénéjéts/

- *Citat* de Fontgranda.

- Usinas de transformacion.

3 - COMUNA DE CARMAUS :

- Lo GRAND BURËU ambé LA PAGA (Aidal ont pagan los obrièrs à cada QUINZENA).
- L'ESPITAL e la CAISSA DE SECORS /kayso dé sék'ur/ ambé l'enquadrament medic
- Las USINAS de transformacion.
- La CENTRALA /santralo/ ont fan lo corrent electricue.

Remarca : Quauques noms d'usinas.

USINA de SYNTHÈSE /sêntêjo/

SARRA E MOSELA /sarém'ujêlo/

CARNA :

NF sg /karno/ (Rotlatge)

"Una carna que ne podián pas far res". Vièlh chaval o vièlha sauma qu'an fac
lor temps e que son usats pel trabalh. Una bèstia quand davala al cròs, i es
"à perpetuitat". Tòrna montar soncá s'es accidentada o s'es una vièlha carna

CARRAR :

V /kaṛā/ (Picatge/Boesatge)

"Ambé la traça carravas". Tralabh que fa lo picaire apuèi que lo botafuòc aj
fach petar los còps de mina. Per un shantièr nou, o una galariá, cal acabar
dins los cantons de far tombar lo carbon o la pèira ; per èsser dins l'alinh
ment e boesar. Los zheomètres dónan las dimensions sur una placa penjada pel
parament : "dos mètres de capa, tres mètres de pè e dos cinquanta de naut".
Tant que la galariá a pas aquelas mesuras cal far la plaça. Quauques còps
/kawkékkòts/ es lo /éll' / boasaire que carra per far passar'n quadre /pasan
kadré/ Es puslèu lo toèt que se carra que non pas lo planièr. CF ABATATGE
CF TRAÇA.

CARRETIÈR :

NM sg /karétyè/ (Rotlatge)

Manobra que dins las pòstas mena lo bestial per tirar los vagonets. Se servi
d'un collièr redond (per milhor passar dins de galariás bassas), d'una cadena
e d'un palonièr. Pels plans i a de polelhas e de truèlhs ; lo chaval i va pa
En mila nou cents quaranta-uèit *suprimèron* lo bestial al fons.

Supersticion : Quand los ralhs se crosavan a-n-un caireforc, es ajut arribat
que lo carretièr s'escartava de son camin per i montar pas de
sús. CF CHAVAL ROTLUR PALAFRENIÈR.

CARRETON :

NM sg /karét' / (Plaçaire de fèr)

Servi per portar de defòra lo fèr en vrac. /brak/ CF CARRI.

CARRÈU :

NM sg /karêw/

Lo CARRÈU DE LA MINA es entre los burêus e los poses. Es una partida del platèu. Aquí èra defendut per l'ingenhur de far de reunions sendicalas. CF PLATÈU.

CARRI :

NM /kãri/ (Rotlatge)

UN CARRI DE BOÈS. Vagonet que i an tirat las pòsses. Es dubèrt suls costats, demòra pas que lo quadre en fêr. Se'n servissián per davalar lo boès. Ara davalan lo boès dins de barcas.

Sinonim CARRETON, CARRI es pus corrent.

CARRIÒLA :

NF /kãryòlo/ (Grelhas)

Servís, del temps de las grelhas, à La Grilhatiá, per portar las pèiras del tapís sur la platafòrma. Aquò's lo trabalh dels dròlles. A Santa-Marie avián de coloèrs per far partir las pèiras. CF GRELHAS.

CARTOCHA :

NF /kartùtso - kartùso/ (Botafuòc)

"Qualques còps forçàvem mai, alara lo botafuòc fotiá una amòrça de mai dins la cartocha". CF BOTAFUÒC (FAR PETAR A LA MARMÒTA)

CAS :

NM sg /kas/ plur /kajés/ (Accidents)

"Vos vòli citar un cas". "N'ai pas vistes de cases, ieu aquí".

CASQUE :

NM /kakké/ /kaské/ oc ref CASCO.

LO CASQUE DEL MINUR.

(Lampistariá)

Dempuèi que i a l'esclairatge à pila, sul casque fixan lo fare. Autres còps fasián ambé la lampa à carbure.

CASTANHIÈR :

NM /kastanyè/

Boès que ne fan los èsclèns. CF BOÈS CF ÈSLÈN.

CAUÇAR :

V /kawsa/

CAUÇAR LO PIC :

Ajustar un tròç de fêr sòdat per alongar l'ancre del pic. L'obrièr far far un bon pel porion e pòrta son pic, al magasin, /magaʝi/ per lo far cauçar. Es puslèu lo plaçaire de fêr qu'a aquel drech.

CAUD :

A M sg /kaw/ (Picatge)

UN SHANTIÈR CAUD CF SHANTIÈR.

CAVALIÈR :

NM plur /dékabalyès/ DE CAVALIÈRS (Boesatge)

Pèças metallicas que fan coma un fêr de chaval. Son ponchudas de cada costat. Se plantan per la bèla d'intrada, mai que mai, per la cablar. Los apèlan tanben de CRAMPONS. CF CABLE.

CAZHA :

NF /kajo/ (Potz) Sinonim de GÀBIA (CF). CAZHA Gall < CAGE, oc ref: GÀBIA.

Mai que mai à cada potz i a doas cazhas. Autres còps i metián lo *personèl* e los vagonets. Aquò èra lo trabalh de l'encazhaire. I a un planchèr naut e un planchèr bas ; i dintra vint-e-quatre òmes /bintokatròmés/. Per "apelar" la cazha i a un sistème A BRAS e un sistème electricque. Lo mecanicièn, apelat tanben lo molinur, s'ocupa de la circulacion de las doas cazhas. Per lor far far mònta-davala dins lo potz, tot lo long i a de guides encastrats dins de travèrsas. Lo cable que las tira s'enròtla dins doas moletas al cap del potz. Quand la gàbia s'arrèsta a-n-una recèpta en extraccion, se pausa *sur* de taque. CF MECANICIÈN CF ENCAZHAIRE.

CEDAR :

V /séda/ (Boesatge)

"Cal que quicòm cède". Lo carbon, en butant, far cedar los quadres, o lo garnissatge, se i a mai de pes que si pòdon suportar los boèses. Lo boès à pinga pas tant de *resistença* coma lo pèdrech. Dins las galariás principalas fach per durar un brieu /briw/ meton de pèdreches aumens pel capmont.

CENCHA :

NF /séntso/

LA CENCHA DEL BOTAFUÒC : Es coma una cartochièira ambé una sacòsha penjada sul costat per metre los detonaturs. CF BOTAFUÒC.

Remarca : Varianta CENTURA dins "LA CENTURA DE FRENATGE" CF TRUÈLH SANT-JUÈ

CENDRES :

NF plur /séndrés/ (Picatge)

Dins un shantièr cal rambleiar l'estapa que se veja pas cap de trauc. Las pòchas acumulan de missant èr. Se servisson de tèrra mòla e de cendres per bor. CF ESTAPA.

CHAVAL :

NM /tsabal/ (Rotlatge)

Gall < CHEVAL oc ref : CAVAL.

Un chaval pòt tirar sièis o sèt vagon. Una lòcò ne pòt préner quaranta. Per atalar lo chaval, lo carretièr se servís d'un talhon de boès apelat lo palo-nièr, ten l'escartament de las cadenas. Pel mièg d'aquela barra i a un crochet amb una altra cadena per tirar lo vagonet. Lo collièr es redond per milhor poder passar dins las galariás bassas. Quand lo chaval es tròp naut per anar endacòm, se servisson de l'ase. "Aqueles chavals son entièrs". "N'i aviá de bons. N'aviam que se'n tornavan totes sols à l'estable, sans lampa sans res, a mai anavan pas trucar los paraments !" "Pauras bèstias".
CF CARRETIÈR CF ENGARÇAR.

CHICA-CHÒCA :

NM /tsikotsòko/ (Picatge)

Escais del COLOÈR A SECOSSAS (CF)

CILITA :

NF /silito/ (Botafuòc)

Podra per far petar los còps de mina dins lo carbon. La dinamita es pel ròc.

CF PODRA CF BOTAFUÒC

CINTRE :

NM /sintré/ (Boesatge) Gall < CINTRE oc ref : CINDRE

Quadres metaliques que servisson per cintrar.

- LOS CINTRES CLÈMENT /kléman/ : Venguèron un pauc en primièr. Los pèdreches fòrman cadun la mitat del capèl e se juntan ambé doas patas pel mièg del toèt.

- LOS CINTRES AMBÉ CAPÈL : An tres pèças coma un quadre en boès. Per ajustar lo capèl ambé los dos pèdreches i a un tròç de fèr, de cada costat, qu'apèlan la CLAU. Lo garnissatge se pòt far ambé d'èsclèns. Un boesatge ambé de planchas tocantas /t'ukéntos/ e de cintres se dís un BOESATGE EN CORONA, la galariá, alara, s'apèla un TUNÈL.

Remarca : Quand lo terren fòrça, una bèla (en boès) es prèsta à petar *tandís* que lo cintre, el, se defòrma.

CINTRAR :

V /sintra/ (Boesatge) Gall < CINTRER oc ref : CINDRAR.

Plaçar de cintres dins una galariá.

CINTRAR : Ambé de quadres metaliques.

BOESAR : Ambé de quadres en boès.

V pron : SE CINTRAR : S'arcar, flaquir ; per un boès. Quand lo toèt fòrça tròp *sur* la bèla, aquela d'aquí se cintra e tanplan pòt petar.

CISÈL :

NM /sijèl/ plur : LOS CISÈLS (Picatge)

Lo picaire traucava à la man, à sec, ambé'ls cisèls avant l'epòca de la draga.
Lo LONG fa dos mètres, lo CORT un mètre. Per trabalhar ambé lo cisèl cort, l'
cal far tornejar dins la man, ambé lo det gròs dessus, per empachar que se
coènçe, e tustar ambé la masseta. CF DRAGA.

Sg (Entreten) LO CISÈL :

Per far d'agrafas suls cables, traucan lo manshon ambé lo cisèl e i fan pas-
sar los RIVETS dedins.

Per rausar un cable o una còrda de polelha l'obrièr còpa los rivets ambé'l
cisèl, e trai lo manshon. CF AGRAGA.

CLAU :

NF /klaw/ (Plaçaire de fèr)

CLAU A MAN A ESCROBA : Per vissar los bolons de las platinas. CF BOLON.
(Boesatge)

Un cintre a doas claus. CF CINTRE AMBÉ CAPÈL.

(Botafuòc)

LA CLAU DE LA MARMÒTA. En la virant, balha "la percussion als detonators".

Lo botafuòc l'a totjorn *sur* el. CF BOTAFUÒC CF DINAMÓ.

CLINHOTURS :

NM plur /klinyùturs/ (Potz)

Sistème electric que coma los clinhoturs d'una *voètura*. Avertís lo mecanicièn
quand la cazha arriba enbàs.

CLÒCHA :

NF /klòtso/ (Tombadís)

Es lo vide que demòra al toèt, quand i a ajut un tombadís. Apuèi aquí se fa
un quadrilhatge. CF TOMBADÍS. QUADRILHATGE.

COBLE :

NM /kùplé/ (Obrièrs)

"A l'epòca se trabalhava de dos en dos".

UN COBLE DE PICAIRE

UN COBLE DE BOAISAIRES

Es d'abituda un primièr amb un èda.

ÈSSER DOBLE/ÈSSER TRIPLE CF ÈDA TRIPLE EQUIPA

CÒC :

NM /kòk/ (Carbon) < Anglés COUCKE

Carbon tretat. Per totas las menas de carbon tretat. CF TRETAR.

COCHA :

NF sg /k'ũ tso/

UNA COCHA DE CARBON.

Espressor de carbon o de pèira. Quand las cochas son designadas per letras alfabeticas, se parla de MINA o de VENA.

Dins una cocha PAURA/MAGRA i a de carbon maigre. Dins una cocha GRASSA/POLIDA i a de carbon gras. Aquí una constatacion *sur* çò qu'avèm entendut dire :

/Una COCHA/un JAÇ/una SISA/ de carbon e /una COCHA/una LISA/un SILHON/una BUTA/
un LAÇAIRON/de pèira.

COENÇAR :

V /kwěnsa/ (Boesatge) Gall < COINCER oc : CUNHAR (CF)

(Boesatge)

- COENÇAR/PINÇAR una bèla ambé un boès à pinça.

- CALAR una bèla amb un pèdrech.

(Boesaire/Plaçaire de fèr)

- CUNHAR (CF) : metre de CUNHS.

COLAR :

V I p 3^a pers. /k'òlo/ (Lavariás)

"L'aimant còla tot" CF AIMANT CF ACROCHAR.

COLHON :

NM /k'ũ ly'ũ/

Escais utilizat :

(Picatge)

Pel contrapés que i a *sur* la branca de la POULIE-FRÈN.

(Plaçaire de fèr)

Pel contrapés que i a *sur* l'aparèlh còtòn.

Per l'aparèlh còtòn complet /k'ũ nplèt/

CF BRANCA APARÈLH CÒTÒN GULHA

COLOÈR :

NM /k'ũ lwèr/

Mena de canal que servís per l'evacuacion.

(Grelhas)

Los triaires trason las pèiras de *sur* la tèla e las meton dins-t-un colcèr que se'n angan *sur* una platafòrma. CF GRELHAS.

(Picatge)

Lo PANZÈR es un coloèr ambé de paletas, utilizat dins las talhas.

LO COLOÈR A SECOSSAS (o CHICA-CHÒCA). Es un coloèr de dos mètres de long, penjat al toèt ambé de cadenas clavetadas. Marcha amb un motur à èr comprimat. Mena de tapatge, d'aquí son escais. S'utilisa dins los avançaments o las talhas en cochass bassas ont las gròssas maquinas /masinos/ i pòdon pas anar.

CF REGÈT.

COLONA :

NF /k'ũ l'ũ no/ (Galariá)

Maquina /masino/ per forar. Es à l'èr comprimat. Se pòt metre drecha amb un martèl pic dessús. A l'autre cap i a un pè de bisha que se planta dins la tèrra, lo carbon o lo ròc. A-n-una *cèrtèna* nautor i a un robinet brancat a-n-un caochoc ambé d'èr comprimat. Coma se dobrís lo robinet, la colona mònta. Se cal far una galariá de tres mètres de naut, la colona montarà à tres mètres e traucarà orisontalament. /orijentalomèñ/ En l'enclinant pòt traucar al ras del pesal.

COMBAT :

NM /k'ũnbat/ (Rotlatge)

Rama de wagons dins un plan enclinat. Un combat comprén una vintena de wagons. "Totjorn çò-mème, vesètz, disèm "un combat" e ben son nom c'est une rame". "Per una pòsta, dison pas un combat, dison "une rame de wagons".

COMBAT es sentit coma dialectal.

COMPTE :

NM /k'ũnté/ (Botafuòc)

AJERE LO COMPTE

Lo botafuòc deu /diw/ far partir un tant de còps de mina. Se i a cinc traucs cal que còmpte cinc pets ; si que non i a un RATAT es dangeirós.

COMUNICAR :

V /k'ũmunika/ (Picatge)

Acabar de far una galariá.

Quand dos cobles atacan un mème plan, ne meton un ple capmont e l'autre pel capval. Apuèi los obrièrs comunican. Quand preïssa /prèso/ de far un plan, meton doas equipas de quatre obrièrs caduna. Aquò se fa per rejondre dos nivèls. Quand fan petar à còps de mina se mefisan del coble de delà. S'avertisson en tustant ambé'l pic autant de còps que i a de traucs. Aquò se podiá far mai que mai à l'epòca de la ficèla ; mas ambé las amòrças à retardament à una *cèrtèna distença* arrestan un coble, perque los ratats se pòdon pas contrarotlar /k'ũntr'ũla/.

CONDUITA :

NF /k'undwito/

Sg (Lavariás)

"La podra se'n va per una conduita" CF LAVOÈR CF LAC

Plur (Tuietaire)

Es lo tuietaire mai que mai que s'ocupa de las conduitas al cròs. Lo plaçaire de fêr de còps l'envòian per adujar ; autrament es pus sovent per las pòstas. CF PLAÇAR DE CONDUITAS.

CONFLAR :

V pron /sé k'u fla/ (Terren)

Lo garnissatge, ambé d'èscelens, es per empachar que lo carbon del parament, en se conflant, /k'ufleñ/ tòmbe pel sòl /pélsòr/. Quand aquò arriba i a de trabalh per l'equipa d'entreten /éntrétyèñ/.

CONSUMAR :

V pron /sé k'uns'uma/ Varianta de (oc ref e dial) : CONSUMAR. (Carbon)

Brutlar. Lo carbon gras a mai de godron, se consoma plan pus *viste*.

CONSUMAR :

V pron /sé k'unsuma/ (Botafuòc)

Brutlar. La ficèla es una mèca que se consoma. CF BOTAFUÒC

CONTRA :

AV /k'untro/

CF CONTRABÀS CONTRAPÒSTE CONTRÈR

CONTRAPÉS CONTRASENS

CONTRABÀS :

NM (Grelhas)

EN CONTRABÀS /én k'untrobas/

"Lo materièl èra en contrabàs". Los vagonets de carbon arriban del potz e son culbutats dins d'entremièjas en contrabàs. Aquí i a tot lo materièl de triatge ambé las tèlas /tèlos/ e los coloèrs. CF GRELHAS.

CONTRADA :

NF /k'untrado/

"Aquò's lo quartièr".

Situacion geografica al fons. Dins-t-una contrada mai que mai i a tres equipas : una à l'extraccion, l'autra à las reparacions, e l'autra à l'entreten /léntretyèñ/. Los trabalhs de las doas darrièras se recòpan un bocin. Cada equipa correspond a-n-un pòste diferent. Lo matin es lo pòste del picaire. Lo ser o la nuèch cal far lo boesatge, virar los fèrs e montar las polelhas de çò que los

picaïres an avançat lo shantièr. Un porion per contrada se pòt ocupar de trenta òmes. Cada contrada a son numerò.

CONTRAPÉS :

NM sg /k^untropés/ plur /dé k^untropés/ (Plaçaïre de fêr/Rotlatge/Picaïre)
"I a de contrapés que te fan cinquanta quilòs a mai mai".

Se fixan sul bras de l'aparèlh còtòn e sur la branca d'una poulie de plan.
L'escaï del contrapés es LO COLHON. (CF).

CONTRAPÒSTE :

NM /k^untropòsté/

"Los del contrapòste".

Pòste segondari, entremièg los dos. CF PÒSTE

CONTRASENS :

Loc AV /k^untroséns/ (Fodralhatge)

"A contrasens del vent" A contrèr. Quand fodralhan fan tombar lo toèt. Demòran pas que quauques obrièrs. Los autres se'n van /sénbòw/ à contrasens del corrent d'aire, A CONTRÈR, à causa de l'explosion /lèpplu jiw/.CF FODRALHATGE

CONTRÈR :

Loc AV /k^unrèr/ Autra grafia possible : CONTRA-ÈR.

"Anatz vo'n à contrèr". CF CONTRASENS.

CÒP :

NM /kòp/ (Accidents)

CF POSSIÈRA (CÒP DE)

(Botafuòc)

CF CÒP DE MINA

(AQUEL CÒP/AUTRES CÒPS/AL CÒP)

CÒP DE MINA :

Loc N /kòtdémino/ sg e plur.

Explosion. UN CÒP DE MINA/DE CÒPS DE MINA.

Se fan per tombar lo carbon o dins un plan. Autres còps se servissián de la ficèla, ara los fan à l'electricitat ambé la marmòta. FAR PARTIR LOS CÒPS DE MINA : Una galariá es ronda. Cal far partir lo bochon cò primièr, apuèi lo talon, e la corona en darrièr.

Lo bochon es pel mièg. Lo talon es al pè enbàs. La corona son los costats e lo naut. Se fa al còp mas ambé d'amòrças à retardament.

Preparacion dels traucs de mina CF BOTAFUÒC.

COPAR :

V /k^upə/ (Plaçaïre de fêr)

COPAR LO FÈR.

Lo plaçaire de fèr se servís de la trancha per copar lo fèr. Per copar de copons, se pòt far adujar pel botafuòc ; mas es pas tròp recomandat pels patrons. CF PODRA NEGRA.

COPON :

NM sg /k'up'ũn/ plur /k'up'ũns/ (Plaçaire de fèr)

Dos fèrs ambé de travèrsas que fan à pauc près /apiprès/ tres mètres de long.

Un copon es pus pichon qu'una escala. CF ESCALA.

CORBA :

NF sg /k'ũrbo/ (Galariás)

"I a ben quelques corbas".

Las galariás mai que mai son drechas, mas cal segre los plans qu'an donats.

CORONA :

NF /k'ũrũno/ (Botafuòc)

FAR PARTIR LA CORONA. CF CÔP DE MINA.

(Boesatge)

BOESATGE EN CORONA ambé de PLANCHAS TOCANTAS /tũ k'ẽntos/ CF CINTRE.

COTÈL :

NM plur /k'ũtẽls/ (Picatge)

Los cotèls de la jos-cavusa fan /fõw/ de traucs pel carbon. CF JOS-CAVUSA.

(Plaçaire de fèr)

Los cotèls de la gulha fõrman la PONCHA. CF GULHA.

CRACAR :

V /krakã/ (Boesatge)

"Lo boesatge teniá, tot en cracant" /krakẽn/

CRAMPON :

NM plur /dé kranpũns/ (Boesatge)

"Los cavalièrs o los crampons es çò-mêmes". CF CAVALIÈRS.

CREÒSÒTA :

NF /kréõjõto/ (Plaçaire de fèr) Gall < CREOSOTE

Avant de davalar las travèrsas en garric, las passan à la creòsòta als *atelièrs*.

CROCHET :

NM /kr'ũ tsét/ (Rotlatge) Gall < CROCHET, oc ref e dial : CRÒC > oc ref CROQUET.

"Lo chaval comptava los vagons al crochet".

CROIAR/CRUSAR :

V /kr'ũya/ /kruja/ (Boesatge) oc ref : CAVAR

CROIAR LOS BOÈSES

Lo boès à pinça se cròia per li far la gula de lop. Lo boasaire jai la pèça de boès sul shantièr e trabalha dessus ambé la rességa e la pigassa. Los refugiats /réfujiyats/ del nòrd se servissián tanben del cabaissòl.

Lo p.pas lo pus corrent es CRUSAT : lo bure es crusat dins lo ròc. /Lo shantièr es un soquet crusat/. Lo boès à pinça es crusat. CF ENTALHAR CURAR.

CRÒS :

NM sg /kròs/

1 - Sinonim de MINA :

/ DINTRAR AL CRÒS/ÈSSER EMBAUCHAT AL CRÒS/PRENDRE DE PÒRC AL CRÒS (museta)
TRABALHAR AL CRÒS/.

2 - Sinonim de POTZ :

TRABALHAR SUL CRÒS : metre los gabions dins la cazha. Trabalh de l'enca
zhaire à l'extraccion.

3 - Sinonim de NIVÈL/RECÈPTA/GALARIÁ : /"Lo cròs de dos cents-nòu"/

/Passar per un cròs : pòsta/ /Far un cròs : Atacar una galariá/

CROSAR :

V pron /krù ja/ (Galariás)

Antonim, sens contrari, de COMUNICAR.

Quand una galariá s'ataca dels dos costats, à cinquanta centimètres pròche,

"cal pas que las doas equipas se cròsari". /kròjù/ Cal comunicar (CF)

CROSAT :

NM /krù jat/ (Plaçaire de fêr)

"Dos camins dobles". Una altra voès à drecha o à gaucha, perque los embran
ments son drechièrs o gauchièrs.

CRUSAR :

CF CROIAR.

CUBETA :

NF /kubéto/ (Terren)

LA CUBETA DE CARMAUS.

Zòna d'exploatacion. La comunas de Blaia, Sant-Benesets, Carmaus, ne fan pa
tida.

CULBUTAR :

V /kulbuta/ Fòrma passiva ÈSSER CULBUTAT. Sinonim ABOCAR (Evacuacion)

"Tot es culbutat dins un bure". Al fons lo bure recupèra tot lo carbon que
mònta apuèi à Las Lavariás per la ispachin. CF BURE.

(Grelhas)

Quando los vagons sortisson per la caza, son culbutats, per de CULBUTURS, dins d'entremièjas. Lo carbon tòmba sur lastèlas /tèlos/ e es triat. CF GRELHAS.

CULBUTURS :

NM plur /kulbuturs/ CF CULBUTAR.

Desrotlament de l'evacuacion, de la gàbia à las grellhas :

1 - POTZ/CULBUTURS : ambé de vagons.

2 - TRIATGE : entremièja, tèla o tapís.

3 - CAP A LA PLATAFÒRMA : La pèira dins-t-un coloèr. Lo carbon sur una tèla.

4 - PLATAFÒRMA/RAMBLÈ ; per la pèira : à vagons.

PLATAFÒRMA/LAVARIÁS ; pel carbon : à vagons.

CF GRELHAS.

CUNH :

NM sg /kuñ/ plur /kuñs/ (Boesatge)

CF CUNHAR

(Plaçaire de fêr)

CF FÊR (A TALON)

CUNHAR :

V /kunya/ (Boesatge)

CUNHAR O COENÇAR un quadre : Metre de cunhs entre la bèla e lo toèt.

(Plaçaire de fêr)

Lo fêr à talon, apelat tanben fêr à cunh, se cunha dins la travèrsa amb un cunh en boès.

CUR :

NM /kur/ (Plaçaire de fêr) Gall < COEUR. oc ref : CÒR, dial : CUR, mas expres-
sion "MAL DE CÒR".

Lo cur es al cap de la gulha, fôrma lo començament de doas voèses. CF GULHA.

CURAR :

V /kura/ (Botafuòc)

Trabalh que se fa ambé la cureta.

(Lavariás)

De còps curan lo lac per recuperar la podra quand es seca. CF LAC

(Boesatge)

CURAR LO BOÈS. Sinonim de CROIAR. (CF)

(Picatge)

CURAR LA TÈRRA. Trabalh que se fa dins un shantièr. L'obrièr trai la tèrra dels
wagonets que venon plens de defòra. L'ivèrn la tèrra, de còps, arriba *jalada*.

"Tomba coma de formatge" ; per la descolar se cal servir del martèl pic dins lo wagon. "Te disián : "Avant miègjorn avètz dètz plens de tèrra à far, apuèi los vidés arribaràn". Los wagonets davalan per la servituda, son curats dins lo passatge e se'n van en davalant per l'escolament. Se servisson d'aquela tèrra per rambleiar l'estapa (CF).

CURETA :

NF /kuréto/ (Botafuòc)

Utís coma una grifa, en fèr que servís per netejar los traucs ont se faràn /faròw/ petar los còps de mina. La cureta va quèrre la posca completament al fons del trauc e la mena defòra. Trabalh fach pel picaire mai que mai.

- D -

DECANTAR :

V /dékanta/ (Lavariás)

A la sortida del lavoèr, la podra passa dins de conduitas per anar dins-t-un lac ont se decanta. CF LAC CF LAVOÈR

DEDINS :

NM /dédins/ (Cròs)

Reparticion DEDINS/DEFÒRA. CF FONTS

DEFÒRA :

NM /défòro/ (Platèu)

Reparticion DEDINS/DEFÒRA CF FONTS

DEMARGAR :

V /démarga/ (Plaçaire de fèr)

DEMARGAR LOS TIRAFONS : Los devissar. Per aquò far se cal servir de la VIRÒL. Se son doblats, se trason ambé'l burin. "N'i a que los pòdes pas demargar un tipe sol". Ambé la viròla i se cal metre à dos, de còps, per los tirar.

DENIVELACION :

NF /dénibélasiw/ (Recèpta)

Diferença de profundor d'una recèpta à l'autra. Entre una recèpta à cent quaranta e una recèpta à cent quatre-vint-dètz, i a cinquanta mètres /mèstr de denivelacion.

Denivelacion dins una galariá : CF CAPMONT.

DEPART :

NM /dépar/ (Picatge)

DEPART PER LA RECÈRCA DEL CARBON : Començament d'una bordura, d'una remonta

o d'una jaça.

DEPART D'UNA BORDURA : Lo carbon se despila à partir d'una pòsta. CF BORDURA

DEPART D'UNA REMONTADA : Los picaires atacan un plan en montant, per anar jusca-
z-à-n-una cocha de carbon. CF REMONTADA

DEPART D'UNA JAÇA : Los picaires atacan lo plan en devalant pel capval. CF JAÇA.
(Tuietaires)

(FAR UN) DEPART DE CONDUITA : Los tuietaires del pòste del ser o de la nuèch,
plaçan de conduitas à-n-un aidal ont lo lendeman matin, los picaires faràn un
depart. Meton una vana per poder fermar o durbir à l'èr e à l'aiga. Los jorns
d'apuèi, mòntan dins l'avançament, à *propeccion* que los picaires an despilat.
Dins un avançament, cal de conduitas per far marchar las maquinas /masinos/
à èr comprimat o per menar l'aiga.

DESAMORSAR :

V pt₃ /dèjam^ursèt/ (Botafuòc)

"El la desamorsèt". Traire l'amòrsa de la cartocho, quand i a ajut un ratat.
CF BOTAFUÒC

DESCA :

NF /dékko/ (Grelhas)

Pres coma sinonim de barquet. CF BARQUET

DESCENDRE :

V /déséndré/ (Fodralhatge)

Per fodralhar fan descendre la podra à plens vasons. CF FODRALHATGE

DESCLASSAMENT :

NM /dèkklassomén/ CF PUNICIONS

DESCOBÈRTA :

NF /dékù bërto/ (Accidents)

"Lo grès tòmba quand i a una granda descobèrta". Granda *surfaça* al toèt *ens*
boesatge per la sosténer. A cada passatge novèl dins un shantièr o una talha,
los obrièrs avançan los quadrilhatges *sur* cinc *mèstres*. La descobèrta se fa
aquí d'ont los an traches. Demòra nuda del temps que ripan lo materièl e qu'an
pas encara rambleiat, emboat o fodralhat lo passatge vièlh.

Lo grès fa "coma la vòuta /bùto/ del cèl" e pòt tombar à blòc. "Un blòc de
grès li tombèt *sur* l'esquina en fodralhant". CF PASSATGE

DESCROCHAR :

V transitiu e intrans. /dèkkr^u tsa/ (Rotlatge)

- DESCROCHAR LOS VAGONS.

- LO ROTLUR DESCRÒCHA AL FONS DELS PLANS.

DESGATJAR :

V /dégatsa/ (Rotlatge)

"Desgatja-me *viste* !" Daissar lo passatge *libre sur* la voès, per que lo chaval pògue passar ambé sos gabions.

DESMOLIR :

V p pas. /démûlit/ (Rotlatge)

"I a tantes de wagons demolits". Espotits. Afrabats. Quand una rama es abocada, pôt i ajer de wagons de demolits.

(Plaçaire de fêr)

UNA TRAVERSÀ DEMOLIDÀ. Lo fêr e la traversà se son demargats.

DESPILAR :

V /dèppila/ /dèspila/ (Picatge)

DESPILAR LO CARBON. Traire lo carbon entre doas cochas de pèira. Trabalh factuel pel picaire dins un shantièr o una talha ambé lo pic o lo martèl pic. Quand lo picaire pôt pas tot despilar, lo botafuòc ven per far petar de còps de mièr (Terren - geologia)

"Tachatz *moièn* de lo poder despilar tot lo torn".

Desgatjar ; en parlant de las falguièiras /falyèyros/ o las brancas que son dins la pèira. (Fenomèn de fossilisacion).

DESPINÇAR :

V S. imp pron. /sé dèppiñsès/

SE DESPINÇAR. Se traire d'una entalha, per un boès que fa partida d'un quadre. Quand los boèses se despinçan, lo quadre fuçís.

DESRALHAR :

V /déralya/ (Rotlatge)

Sortir de sul ralh, per un wagon. Lo wagon es agravat. L'obrièr responsable a agravat. CF AGRAVAR.

DETONATUR :

NM /détû natûr/ (Botafuòc) Sinonim de AMÒRSA (CF) CF BOTAFUÒC

DEVISSAR :

V /débisa/ Antonim, sens contrari, de VISSAR. (Plaçaire de fêr)

DEVISSAR LOS TIRAFONS : Los demargar ambé la viròla. CF DEMARGAR.

(Lampas)

DEVISSAR LAS LAMPAS :

1 - Trabalh del lampista. Quand lo minur sortís, pòrta sa lampa à la lampistariè. Lo lampista la devissa per la tornar garnir ambé de CARBURE o de PETRÒL.

- 2 LA COSINA CLANDESTINA : CF MUSETA.

DIAMANT :

NM /dyamañ/ (Picatge)

Talhent, per partèl perforatur, utilizat per traucar dins lo carbon. Se vissa al cap de la virona. "Es lo novèl burin de ara". Remplacèt la virona en espirala. CF TALHENT.

DINAMITA :

NF /dinamito/ (Botafuòc)

Explosif per far petar lo ròc. Es "coma lo plastic", fa pas en partiguent /partién/ mas en butant sur la *resistença*. CF CILITA BOTAFUÒC

DINAMÒ :

NF /dinamò/ (Botafuòc)

Pila del botafuòc per far partir los còps de mina. L'amòrsa es brancada per dos fials electricques. L'obrièr a sur el una clau per donar lo *contact* Aquò's lo novèl sistème. Autres còps se servissían de la ficèla.

LA MARMÒTA es l'escais de la DINAMÒ. CF BOTAFUÒC

DISTRIBUAR :

V /distribua/ /ditribua/ (Lampistariá)

DISTRIBUAR LAS LAMPAS. Trabalh del lampista.

DOBLAR :

V /dù pla/ (Boesatge)

Metre un redoble. REDOBLAR es pus corrent. Trabalh del boasaire.

SE DOBLAR : V pron. Se copar pel mièg. Una bèla doblada FA FLÈSHA /flêso/ (Picatge)

PALETAS DOBLADAS : plegadas, torcegadas. Las paletas son aqueles tròces de fêr que rascan sul coloèr d'un panzèr. Son religadas /réliados - o - raliados/ entre elas per una cadena. "I a tantas de paletas te *sinhalan* que son dobladas.

Cal far de reparacions".

(Plaçaire de fêr)

TIRAFONS DOBLAT : plegat, torcegut. Pòt pas tornar servir. Aquò arriba sur una voès ont i se passa pas dempuèi un brieu /briw/, quand i a de travèrsas demolidas.

DOBLE :

A /dù plé/

"Ieu un còp èri doble ambé..."

ÈSSER DOBLE : formar un coble de trabalh. Los obrièrs trabalhan de dos en dos mai que mai. ÈSSER TOT SOL/ÈSSER DOBLE/ÈSSER TRIPLE/ÈSSER QUATRE... CINQ...

CF ÈDA TRIPLE EQUIPA

DRAGA :

NF /dr̥aɡo/ (Picatge)

Cisèl à uèit quarres per TRAUCAR à la man. Fa dos *mèstres* de long, es ponch dels dos costats. Lo picaire tusta dessús ambé la masseta. En mila nòu cents vint, vint-e-tres, /bintotrés/ remplacèron los cisèls pel martèl perforatur dins lo ròc e la shinhòla dins lo carbon. CF VIRONA TRAUCAR.

DRAGAR :

V /dr̥aɡa/ (Picatge)

"Quand se dragava". Traucar à la man ambé la draça. CF DRAGA TRAUCAR

DUÈRBE :

V /d̥w̥ərbé/ (Botafuòc)

"DUÈRBE UNA PONHADA". Virar la clau. CF DINAMÒ BOTAFUÒC.

(Pompatge)

DOBRIR AL ROBINET

CF POMPATGE POMPIÈR

- E -

EBOLAMENT :

NM /éb̥ulcmén̄/ (Galariás) Gall < EBOULEMENT. Sinonim de TOMBADÍS CF

ECLISSA/ECLIPSA :

NF plur LAS ECLISSAS. /éklisos/ - /éklipsos/ (Plaçaire de fêr)

. "Per brancar los ralhs i se met de... apelan aquí..."

. De platinas.

. D'eclipsas.

. C'est des entretoises ! Aquelas entretoèsas an quatre traucs. Apelan aquí de platinas".

Pichonas placas en fêr plat. Se meton, doas per doas, /dòs/ à cada bot d'un ralh per lo poder racordar ambé los autres. Una es del costat *interiur* à la voès, l'autra del costat *exteriur*. Sur cada fêr, pel mièg d'una linha, i a quatre eclissas de fixadas. Sur las linhas electricas apeladas "de dètz-e-uèit" /dé d̥oʝw̥èyt/, las eclissas an un cable en coire que servís pel retor del corrent. Cal dos bolons de mai per las plaçar. Las eclissas s'apèlan ta ben :

- Las Eclipsas (Varianta e probablament deformacion).

- Las ENTRETOÈSAS/ANTRETOÈSAS.

- Las PLATINAS.

Vist lor utilisacion doas per doas, trobam aqueles mots *employats* pus correctament al plural.

Remarca : Semblariá qu'en Francés siaga puslèu lo mot ECLISSES lo mai utilizat pels shêfes ; e qu'en Occitan siaga PLATINA lo mai rependut.
METRE LAS ECLISSAS CF BOLON

ÈDA :

NM /ədo/ Gall < AIDE oc ref : ADUJAIRE/AJUDAIRE.

"Un primièr un segond e un tresième".

DINS UNA EQUIPA DE PICAIRAS :

Lo primièr es lo shêf del shantièr, a de responsabilitats. CF CALATGE.

Lo segond es l'èda : UN SEGOND/ÈDA.

Lo tresième es l'aprentís : UN TRESIÈME/UN APPRENTÍF.

Totes tres son pas pagats çò-mèmes. CF JORNADA.

Lo patron fa las reclamacions a-n-un primièr. Se i a de missant trabalh à far, coma de reparacions per un tombadís, i *envòian* un primièr. Un primièr e un èda fôrman un coble de trabalhaïres ; se son maites fôrman una equipa.

CF CONTRADA CF TRIPLE.

EFONDRAT :

V p pas. /éf'undrat/ (Galariás)

"Tot es efondrat". Quand lo terren trabalha, lo boesatge peta o fucís, lo toèt s'enfonsa.

(Securitat)

Pendent la grèva de quaranta-uèit i aviá una equipa de securitat que demorava per assegurar l'entretèn /léntretyèn/ e lo pompatge. Quand "arrestèron la securitat" lo govèrnament faguèt de requisicions. "Los gendarmas te venián esperar" (per te préner al cròs).

EFRITAR :

V pron /séfrita/ (Terren)

(Pèira)

Lo falstoèt s'efrita facilament.

(Carbon)

I a doas menas de carbon, lo que ven à blòc e lo que "ven pas que de fina".

EGULHATGES :

NM plur /égulyatsés/ (Plaçaire de fêr)

"Me fotèron dins los egulhatges".

TRABALHAR DINS LOS EGULHATGES : PLAÇAR DE GULHAS. EGULHATGE sembla èsser *em-ploiat* per parlar de las gulhas en general. Lo plaçaire de fêr, quand trabalha dins los egulhatges, mònta de gulhas per las pòstas. CF GULHA

ELECTRIQUE :

A - M /élèktriké - élèttiriké/ plur /...trikés/

F /élèktriko - élèttiriko/ plur /...trikos/

oc ref : sg ELECTRIC/ELECTRICA

plur ELECTRIQUES/ELECTRICAS

(Botafuòc)

LO SISTÈME ELECTRIQUE ambé la dinamò a remplaçat la FICÈLA dels autres còps.
CF BOTAFUÒC

(Gàbia)

LO SISTÈME ELECTRIQUE, per la sonariá, /s'únaryè/ a segondat l'ESQUILA d'au
còps. CF CAZHA.

(Lampistariá)

La LAMPA ELECTRICA, ambé'l fare sul casque e la pila penjada à la cencha, a
replaçada la lampa à CARBURE. CF LAMPA FARE

EMBOAR :

V /énbù a/ (Picatge)

I imp. "Las talhas s'emboavan" /sénbù abù/ Far l'emboatge. CF EMBOATGE

EMBOATGE :

NM /énbù àtsé/ (Picatge) Gall < EMBOUAGE < BOUE, oc dial e ref : FANGA :
Tèrra trempa mesclada ambé de pèiras e de posca que ressòla pels *camins*.
ENFANGAR : Acatar de fanga.

Possibilitat oc ref : ENFANGATGE, en traduccion literala.

Trabaih que se fa dins l'estapa d'una talha. Menan de gravièr e de tèrra, a
de conduitas, per la rambleiar. De còps que i a cal boesar l'estapa plancha
tocantas /tùkèntos/ per que la fanga tòmbe pas sul passatge. Per borrar
l'estapa se pòt pas mai far lo rambleiatge coma dins los shantièrs, del mo-
ment que los coloèrs an remplaçats los vagonets. Evolucion à travèrs las dif-
rentas *metòdas* de rambleiatge : - RAMBLEIATGE A LA PALA (Shantièr) - RAMBLEI-
ATGE AUTOMATIQUE /otomatiké/ ambé lo SOUS-MARIN - EMBOATGE - FODRALHATGE.
CF ESTAPA.

EMBOETAR :

V pron /sénbwèta/ (Boesatge)

EMBRANCAMENT :

NM /énbrankomèñ/ (Plaçaire de fèr) Sinonim de GULHA.

"Una gulha, çò que s'apèla un embrancament en Francés".

Depart d'una altra voès.

I a d'EMBRANCAMENTS DRECHIÈRS e d'EMBRANCAMENTS GAUCHIÈRS. CF GULHA.

ENCAZHAIRE :

NM /énkajayré/ (Potz) Gall < ENCAGEUR < CAGE-oc ref possibilitat ENGABIAIRE.
Obrièr que fa dintrar e sortir lo *pèrsonèl* e los waçons dins la cazha. Traba-
lha sul potz, defòra, o à l'arribada de la gàbia, a-n-una recèpta.

- DINTRADA DEL PÈRSONÈL : /pèrsù nêl/ L'encazhaire es responsable de la sonariá
per avertir lo molinur. En mila nòu cents-sièis, per donar lo *sinhal*, tirava
quatre còps *sur* una còrda que brandissiá una esquila à cima del potz. Aquò
foguèt remplaçat per un sistème electricque utilizat à las oras dels pòstes.
Lo sistème à bras s'utilisa quand i a pas l'encazhaire mai que mai.

- TRABALH DE L'ENCAZHAIRE A L'EXTRACCION : CF EXTRACCION CF CAZHA

ENCAZHAR :

V /énkaja/ (Potz) Gall < ENCAGER < CAGE oc ref possibilitat ENGABIAIR.
Trabalh de l'encazhaire à l'extraccion o a la dintrada del *pèrsonèl*.

ENCÒSHA :

NF /énkòso/ (Plaçaire de fèr) Gall < ENCOCHE
Cada travèrsa a doas encòshas ; lo fèr i se marga dedins. Lo fèr à talon es
blocat ambé un cunh. Lo fèr de dotze o de dètz-e-uèit ambé de tirafons.

Remarca : Los fèrs son MARGATS dins las encòshas de la travèrsa. Las eclissas
son *FIXADAS sur* l'ama del fèr.

ENCRASSAR/ENCRASSIR :

V /énkrasa/ /énkrasi/ (Carbon)

Lo carbon gras es lo que mai encrassa. Lo carbon de Carmaus encrassa pas tant
coma lo de Canhac.

ENFLAMABLE :

A /énflamaplé/ (Accidents)

Los gases que demòran dins las clòchas pòdon venir enflamables un jorn ; es
per aquò que cal assachar de rambleiar lo mai possible.

ENFLAMAR :

V pron /énflama/ (Accidents)

"La posca s'enflamèt". CF POSSIÈRA (CÒP DE)

ENGARÇAR :

V /éngarsa/ (Rotlatge)

"Lo tipe butava los gabions ; e lo chaval... se'n mainava pas". "L'engarçavas
mai". Far tirar per una bèstia mai de vagonets que si pòt d'abituda. Metem
una sauma que pòt pas tirar que quatre waçons. L'obrièr ne met dos de mai e
buta un pauc per la far demarar. La bèstia se tracha pas de res. Lo chaval es
pus *difícile* à engarçar qu'un ase, perque al moment de partir, al còp de *collièr*,

còmpta los crochets que tindan.

ENNAUT :

NM /léñaw/ L'ENNAUT sinonim de LO NAUT

(Botafuòc)

"Sabiás pas se lo talon èra partit ambé l'ennaut o lo mièg".

Traucs pels còps de mina. L'ennaut fa partida de la CORONA. CF CÒP DE MINA

ENNAUTAR :

V /éñawta/ (Galariás)

Ennautar lo toèt d'una galariá. Aquel trabalh s'apèla l'abatatge CF.

ENTALHA :

NF /éntalyo/

Copa que se fa, al bot del boès, ambé la ressegá e la pigassa per ne far una capa, un pèdrech, o un boès à pinça. L'entalha del boès à pinça se dis puslè la GULA DE LOP.

ENTALHAR :

V p pas /éntalyat/ (Boesatge)

"La bèla èra entalhada".

ÈSSER ENTALHAT : S'acabar per una pata en parlant del boès. Dins un quadre la capa e lo pèdrech son entalhats. Fòrman una pata cadun e se calan un per l'autre. La capa es entalhada à cada bot. La bèla es entalhada pas que del costat del pèdrech, à l'autre bot es pinçada pel boès à pinça. Lo boès a pinça el es crusat.

"ENTALHAVA" V I imp : L'obrièr que fa la capa entalha (o talha) de boès.

ENTERRAR :

V pt /néntèrèrén/ (Accidents)

"Lo planchèr partiguèt /partièt/... siaguèron enterrats." Cas de TOMBADÍS.

"N'enterrèrem dos o tres". Cambaradas /kamarados/ tuats à la mina.

ENTREMIÈJA :

NF /éntremyètso/ Variantas : Fr TRÉMIE Oc TREMIÈJA.

(Grelhas/Extraccion)

Embut ambé una paleta mobila dejós. Es utilizada per cambiar un cargament de contenent.

- A las grellhas servís per vojar lo carbon sur las tèlas que son en contrabè CF GRELLHAS.

- Al fons del BURE i a una entremièja per far partir lo carbon cap à la ispa chin. CF BURE

ENTRETEN :

NM /é̃ntrétyèn/ oc ref : ENTRETENENÇA (Boesatge/Plaçaire de fêr)

Entreten e reparacions son faches per de boasaires e de plaçaires de fêr. Los obrièrs mai que mai, fan pas la *diferença* entre los dos tipos de trabalhs. Se pòt comprèner que l'entreten es puslèu un trabalh de prevencion ; *tandís que* las reparacions es un trabalh d'intervencion. L'equipa à l'entreten fan los abatatges o los rebaissatges. Pausan un redoble o una buta. L'equipa à las reparacions tòrnan far lo boesatge se i a ajut un tombadís, *sur* una linha cambian los fêrs o las placas. Aqueles trabalhs se fan lo ser o la nuèch.

ENTRETÈNER :

V /é̃ntréténé/ (Plaçaire de fêr/Boasaire)

Far l'entreten de las galariás. CF ENTRETEN

(Palafreniêr)

ENTRETÈNER LOS ESTABLES : fomarejar.

ENTRETOËSA/ANTRETOËSA :

LAS ENTRETOËSAS.

NF plur /é̃ntrétwèjos/ /antrétwèjos/ (Plaçaire de fêr) Gall < ENTRETOISE

CF ECLISSA

ENVOIAR :

V /énbù ya/ (Rotlatge) Gall < ENVOYER oc ref : MANDAR ENVIAR.

ENVOIAR DINS L'ESCOLAMENT : Far partir. CF FRENTAR.

ENVOIAR AL SHANTIÈR : servir. Trabalh del rotlur. CF SERVIR

EQUIPA :

NF /é̃kipo/ (Obrièrs)

Grope d'obrièrs per far un *mème* trabalh. Una equipa de dos es puslèu un COBLE.

- EQUIPA A LAS REPARACIONS O A L'ENTRETEN CF ENTRETEN.

- EQUIPA PEL CAPMONT/PEL CAPVAL CF COMUNICAR.

ÈR :

NM /èr/ oc ref e dial ÈR sinonim de AIRE.

ÈR *employat* dins de mots compausats o d'expressions.

- MOTUR A ÈR COMPRIMAT CF MOTUR

- CONTRÈR CF

ESCALA :

NF /èkkalo/ (Picatge)

Per rambleiar l'estapa de còps cal montar *sur* una escala, per borrar los traucs à plens ferrats de tèrra.

(Plaçaire de fêr)

Dos fêrs ambé de travêrsas.

MONTAR UNA ESCALA : assemblar los fêrs ambé las travêrsas. Dins un avançament ont i a la plaça d'una escala, los plaçaires de fêr la mòntan *darrèr* e apuèi la pòrtan dins l'avançament.

LOS COPONS : son d'escalas pus cortas. Las escalas fan sièis mètres /mèstrés/ cinquanta, se los picaires an pas faches que quatre mètres, cal far un copon de tres mètres. CF TRANCHA PODRA NEGRA.

ESCALHAS :

NF plur /èkkalyòs/

LAS ESCALHAS. Supòrt en fêr per ténér los TOLETS e las têlas. CF TÈLA

ESCARPÈLS :

NM plur /èkkarpèls/ < Anglès SCRAPER : RASCLUR.

"Es coma una caissa carrada e i as una trapa. En recuolant la trapa se lèva e en tornant avançar te pren lo carbon". LOS ESCARPÈLS.

Rasclur del carbon. Utilisat dins las talhas avant l'epòca del PANZER ; o dins de cochas bassas ont pòdon pas metre los coloèrs. Lo carbon tòmba *sur* e tòlas pausadas sul passatge. Aquelas tòlas fan una cornièira del costat de l'estapa per manténer çò qu'es despilat. Los escarpèls rascan aquí dessús e menan lo carbon al POËNT DE CARGAMENT. Aquí, al ramplissur, lo carbon tòmba *sur* de têlas per l'evacuacion. CF RASCLUR.

ESCARTAR :

V pron /sèkkarta/ (Rotlatge/Plaçaire de fêr)

S'ESCARTAR : Se traire de la travêrsa per un fêr. *Sur* una voès, ambé de fêrs à talon, se manca un cunh a-n-una travêrsa, quand lo vagon passa, lo fêr s'escarta, lo vagon desralha.

ÈSCLÈN/ASCLÈN :

NM sg /èkklēn/ /akklēn/ plur /...klēns/ (Boesatge) Gall < ESCLAIN o oc dial e ref : V. ASCLAR (?)

LOS ÈSCLÈNS : "Èran de d'aquò's d'un mètre /mèstré/trenta". "Garnissian d'un pèdrech à l'autre".

Piquets en boès de castanhièr que retenon lo parament d'un quadre à l'autre fòrman lo garnissatge. Se lo toèt s'efrita, cal metre d'autres èsclèns, per dessús la primièra tièira e far coma un quadrilhatge. PIQUET/CARASSON/ÈSCLÈN ASCLÈN pels obrièrs son sinonimes. ÈSCLÈN es lo mot lo pus corrent.

Remarca : distincions fachas pels patrons CF PIQUET.

ESCOLAMENT :

NM /ékk'ũ lomén/

ESCAIS : ESCOPIDOR (Picatge)

L'ESCOLAMENT : Plan enclinat per escolar çò que i a coma carbon de despilat dins un shantièr o una talha.

L'ESCOLAMENT DEL CARBON : Passatge del carbon dins lo plan enclinat del *mème* nom.

DINS UN SHANTIÈR : Se lo plan es ferrat, l'escolament se fa ambé de waçons ; si que non ambé de BARCAS. Barcas e wagonets son retenguts per una polelha /p'ũ lèyo/ ennaut e un cable que fa mònta-davala.

DINS UNA TALHA : L'escolament se fa ambé de tòlas e los escarpèls, o ambé de coloèrs apelats panzèr.

Al fons de l'escolament i a lo RAMPLISSUR. Aquí comença l'evacuacion del carbon per de wagonets (extraccion per la gàbia) o de tèlas (extraccion per la ispachin dins la fendue /fandũ/)

ESCOLAR :

V /èkk'ũ la/

ESCOLAR LO CARBON - LO CARBON S'ESCOLA

Fa davalar lo carbon dins l'escolament.

ESCOPIDOR/ESCUPIDOR :

NM /èkk'ũ pid'ũ / /èsk'ũ pid'ũ / /èkkupid'ũ / (Picatge)

Escais de l'Escolament. CF

ESCRASAR :

V p pas f /èkkrajados/ pron e passiu. (Boesatge)

ESSER ESCRASADAS

Se lo terren fòrça tròp, la galariá s'escrasa.

ESCUARIÁ :

NF /èkkudaryò/ (Galariás)

Estables, al fons del cròs, dins de galariás maçonadas, per metre lo bestial dedins quand trabalhan pas.

"Caliá far de galariás que siaguèsson /siès'ũ / sanas, /sènos/ solidas. Alara aquí bastissián ambé de bricas plenas. I aviá tanplan quaranta chavals dedins.

Vint dins cada estable. I aviá dos estables". CF PALAFRENIÈR

ESMENDA :

NF /éméndo/ (Punicions).

CF PUNICIONS.

ESPESSOR :

NF sg /èspés₁r/ /èppés₁r/ plur /èspés₁s/ /èppés₁s/
UNA ESPESSOR DE CARBON - L'ESPESSOR D'UNA COCHA

ESPIRALA :

NF /èppiralo/ (Extraccion)

Dins lo bure i a un SISTÈME D'ESPIRALA per frenar lo carbon.

ESQUILA :

/ékkilo/ (Potz/Gàbia) /èskilo/

- NF : L'esquila fa partida del SISTÈME A BRAS per APELAR la cazha.

- V I p₃ : L'encazhaire esquila al molinur.

ÈSSER :

V /èsé/

ÈSSER - AL MUR/AL PESAL - CF - (Picatge/Boesatge)

- A PLEN PÈ : Quand i a pas de potz per davalalar al cròs i a una fendue
/fandu/.

- BRANCAT ELECTRIQUE : (Lampistariá) Lo fare es "brancat electric" :
à l'electricitat.

- DOBLES : formar un COBLE, (CF) (Obrièrs)

- ESCRASADAS : CF (Boesatge)

- ESPOTIT : lo boesatge, d'un jorn à l'autre. (Boesatge)

- PLAN PLANTAT : de missant traire, (Carbon)

ESTABLES :

NM plur /èttaplés/ (Rotlatge - Palafrenièr)

Los estables pels chavals o los ases s'apèlan l'ESCADARIÁ. CF.

ESTAPA :

NF /èttapo/ /èstapo/ (Picatge)

"Es aquí ont-d-as trach lo carbon que te cal metre de tèrra".

Las cochas se despilan en montant. Dins un shantièr o una talha l'estapa es pel capval, l'exploatacion pel capmont e lo passatge pel mièg. L'estapa es çò qu'es estat despilat. Es lo passatge vièlh. O cal rampleiar cada còp que los picaires an avançat de dos mètres.

RAMBLEIAR L'ESTAPA : i a quatre sistèmes :

1 - Dins un shantièr : "FA DE TÈRRÀ" ; à la man o à la pala. L'obrièr cura lo vagonets qu'arriban de la servituda (CF CURAR). Se servis del cargament per rampleiar l'estapa del pesal jusc'al toèt. Garnís ambé de pèiras e de tèrra mòla. Aquel trabalh es *survelhat* pels patrons. Cal pas que demòre cap de trauc. Las pòchas pòdon acumular de missant èr. Per plan borrar

jusca-z-à cima, de còps que i a, cal montar per una escala e titar de tèrra e de cendres à plens ferrats. "Es pas l'estapa del torn de França !" A l'epòca de las punicions (CF), l'obrièr desclassat, qu'èra AL TALÚS, rambleiava l'estapa.

- Dins una talha (apuèi 1936) :

2 - RAMBLEIATGE AUTOMATIQUE /otomatiké/ : Se fa ambé lo rasclur de la tèrra apelat lo SOUS-MARIN. Es una *mashina* ambé de rasclurs e un cable sans fin. La tèrra arriba *sur* de tèlas. Lo sous-marin la pren e la buta dins l'estapa.

3 - EMBOATGE : Lo rambleiatge se fa ambé de fanga qu'arriba dins l'estapa per de conduitas. CF EMBOATGE.

4 - FODRALHATGE : Allòc /alòñ/ de portar de tèrra dins l'estapa, fan tombar lo toèt à còp de mina. CF FODRALHATGE.

Dins una bordura, lo primièr passatge es quadrilhat, en *mêmes* temps qu'es rambleiat, per separar lo shantièr de la pòsta. CF BORDURA.

La practica, à Carmaus, del rambleiatge o de de l'emboatge, a una valor ecologica *cèrtèna*. A la sortida del lavoèr, lo sistre es recuperat per rambleiar. Se lo tornavan pas davalar i auriá coma dins lo nòrd de TERRILS qu'*existan* pas aici.

ESTENCÈLA :

NM /ésténsèio/ Gall < ETINCELLE oc ref e dial BELUGA.

"Al l'estencèla del d'acquò's".

ESTIMÍ :

NM sg /èttimi/ plur /èttimis/ < CHTIMI

"Los tipos del nòrd amont que venián, los estimís". Los primièrs refugiats /réfujyats/ del nòrd venguèron ambé la guèrra de catòrze. Apuèi los refugiats i ajèt quauques Espanhòls à partir de 1915. Los Poloneses venguèron pas qu'à partir de vint-e-un /bintouñ/ e en quaranta.

ESTÒC :

NM /èttòk/

"L'estòc de las poèntòròlas".

Es al jorn al magasin. /magaji/

EVACUAR :

V /ébakua/ (Picatge/Extraccion) EVACUAR > EVACUACION.

"Ont s'evacua lo carbon"

(Talha)

Trabalh fach per de tèlas que prenon lo carbon al fons de l'escolament. Los coloèrs o los rasclurs, menan lo carbon jusc'al ramplissur.

(Shantièr)

Trabalh fach pel rotlur. Lo carbon es escolat e evacuat per de vagonets.

EXPEDIAR :

V /èppédya/ /èspédya/ (Picatge)

EXPEDIAR A L'ESCOLAMENT : Frenar. Acrochar los vagon e *manubrar* la poulie-frèn per davalat los vagon dins l'escolament. Es sovent l'èda-picaire que frènta. Lo que descròcha al fons del plan es lo rotlur.

Remarca : Lo carbon es DESPILAT pel picaire. EXPEDIAT pel frenar. ESCOLAT per de vagonets o de coloèrs dins l'escolament. EVACUAT ambé de vagonets o de tèlas, pels rotlurs dins las pòstas.

EXPLOSAR :

V /èpplù ja/ (Botafuòc) Sinonim de PETAR.

"Quand arribava al detonatur explosava".

La podra negra o lo detonatur explòsan quand son en *contact* ambé "l'estencèla" de la ficèla o la descarga electrica de la dinàm.

FAR PETAR : CF BOTAFUÒC

EXPLOSIFS :

NM plur /èpplojif/ /èsplojif/ MOT FRANCÈS oc ref EXPLOSIUS
/lù jèpplòjif éntèrkalats/

Cartocha amorsada Los explosifs intercalats son à retardament. Petan pas al còp mas un après l'autre. Quand un peta pas, i a un ratat.

CF CÒP DE MINA CF BOTAFUÒC

EXPLOATACION :

NF /èsplwatasiw - èpplwatasiw/ (Picatge)

EXPLOATACION DEL CARBON.

Aidal ont se fa lo picatge. Dins un shantièr, una talha o un avançament.

/EXPLOATAR/EXPLOETAR :

V /èsplwata - èsplwéta/ /èpplwata - èpplwéta/ (Picatge)

EXPLOATAR lo carbon :trabalh del picaire. Utilisacion dels cisèls, de la draça, de la traça, del pic, del martèl pic, del perforatur, de la jos-cavusa.

CF SHANTIÈR TALHA

EXTRACCION :

NF /èstratsiw - èttratsiw/

Sortida del carbon del fons al jorn. Autres còps sortissiá per la cazha, ara mònta per un plan.

EXTRACCION PER LA CAZHA : L'evacuacion al fons de l'escolament se fa ambé de vagonets. Lo carretièr los mena per la pòsta jusc'al potz. L'encazhaire met

aqueles gabions per quatre dins la cazha. A la recèpta ont se fa l'extraccion, la gàbia es pausada *sur* de taquets que se tòrnan tirar quand lo trabalh es acabat. Los vagonets mòntan à la *surfaça*. L'encazhaire de sul potz los sortís ambé de REFOLURS.

"Los molinurs aquí avián de trabalh, e sabes que la cazha marcha un bocin pus *viste* que quand dintran lo *pèrsonèl*. Tres còps mai !"

EXTRACCION PER LA ISPACHIN : Lo carbon es culbutat dins de bures e reunit al fons d'un plan que mònta à Las Lavariás. Aquel plan s'apèla "la fendue" /la fandu/. La tèla que mònta lo carbon s'apèla la ispachin (CF). Un còp defòra lo carbon va al triatge e al lavatge. CF GRELHAS LAVARIÁS.

- F -

FAGÒT :

NM plur /dé fagòts/ (Boesatge)

BORRAR AMBÉ DE FAGÒTS

Utilisats per téner lo toèt quand es friable.

(Entreten)

Quand fan un abatatge per una pòsta qu'es pas que de cendres dessus, i meton de fagòts e de palha, ambé de planchas e de piquets per los téner.

(Reparacions)

Quand i a ajut un tombadís endacòm que se poguèssa pas borrar la clòcha, se fa un quadrilhatge. Se i a tròp de sistralha que tòmba, à cima del quadrilhatge cal far un planchèr ambé de planchas de fagòts e de palha. CF QUADRILHATGE.

FALGUIÈIRA :

NF /falyèyro/ (Fossilisacion)

"De polidas falguièiras". "Quand aquò se passèt, aquel trabalh, cossí aquela falguièira s'es trobada aquí ?".

FALHA :

NF /falyo/ (Terren - Carbon)

Passatge d'una qualitat de cocha à-n-una altra. Lo picaire arriba à la falha quand es al mur. Lo carbon es estat despilat e *darrèr* comença una cocha de pèira. CF REGÈT.

FALSCARBON :

NM /farkarbù/ (Terren)

Sistre que fòrma lo falstoèt. Es de sistralha.

FALSTOËT :

NM /fartwè - faltwè/(Terren)

Cocha *friabla* de sistre o de carbon, que i a al toèt, en dejós la pèira, *sur* una espessor de vint à dètz centimètres. La cocha pòt èstre en dessús d'una sisa de carbon. Dins un shantièr lo picaire pòt tombar una cocha de falstoèt avant d'arribar al mur ; aquí serà considerat coma de carbon. De còps acaban de despilar lo carbon e daissan lo falstoèt.

Remarca : Se los minurs son pas d'acòrdi per precisar s'es *veritablament* una pèira o de carbon, o son totjorn per dire que s'agís d'una cocha al toèt.

FAR :

V /fa/

FAR CEDAR (Boesatge)

FAR LA GULHA (Plaçaire de fèr) CF GULHA

FAR REMONTAR (Rotlatge)

FAR DESCENDRE (Fodralhatge) CF DESCENDRE

FAR PETAR : Lo mièg, lo talon/al pè, lo parament. (Botafuòc) CF CÒP DE MINA

FAR LA RECÈRCA DEL CARBON (Picatge) CF AVANÇAMENT

FAR DE TÈRRA/FAR DE CARBON : trabalhar *sur* de tèrra o de carbon.

FAR A LA MAN : TRAUCHAR A LA MAN CF MAN

FAR FLÈSHA :

Loc V /flèso/, /flèso/ Gall < FLÈCHE /flèç/.oc ref FLÈCHA /flètso/
(Boesatge)

Quand una bèla o una capa se son copadas pel mièg, fan /fòw/ flèsha se los dos talhons se son demargats un de l'autre. Cal pausar un redoble per ténèr lo boesatge.

FARE :

NM /faré/ (Lampistariá)

"T'arriba Ashila e un autre tipe amb un fare". Empola electrica que los carbonièrs pòrtan sul casque per s'esclairar al fons. Es alimentada per una "pile" penjada a-n-una cencha esprès. Un cable fa la transmission del corrent. Los fares comencèron d'èsser utilizats à Carmaus apuèi quaranta=sièis. Remplacèron las lampas à carbure.

"Ara la lampa electrica, as pas qu'a virar un boton e... apuèi i veses !"

"Las autras lampas, esclairava pas res aquò".

FENDUE :

NF /fandü/ MOT FRANCÉS (Extraccion)

Plan enclinat que va del fons al jorn. CF EXTRACCION

(Cròs)

Nom pròpri. Cròs sans potz ; i se dintra per un plan enclinat que dòna lo nom al siètge.

"Eri à La Pendue aval al Bòsc-Redond".

FENESTRON :

NM /fènéstru/ (Lampistariá)

A la lampistariá, lo lampista balha las lampas als minurs per un fenestron. Apuèi las oras dels pòstes, aquò's barrat. Cal far far'n bon per l'ingenhur per retirar la lampa.

FÈR :

NM sg /fèr/ plur /fèrs/ (Plaçaire de fèr) Sinonim de RALH, fèr es pus corrent. Lo FÈR A TALON o FÈR A CUNH : Fa sèt quilòs per mètre e cinc mètres/mèstrés/cinquanta de long. Lo dejós del fèr es un talon que se marga dins l'encòsha de la travèrsa en boès o metallica. Es coençat ambé un cunh en boès. De bon plaçar e de bon traire s'utilisa dins los shantièrs de mercé /démarsé/ sa mobilitat. CF LIONESA.

Lo FÈR DE DOTZE : Dotze quilòs al mètre. Long de cinc mèstres cinquanta, es blocat *sur* las travèrsas, en boès o metallicas, per de tirafons.

Lo FÈR DE DÈTZ-e-UÈIT : /dojowèyt/ Dètz-e-uèit quilòs al mètre. Long de cinc mètres cinquanta, s'utilisa pel grand rotlatge, *sur* las linhas electrifiadas. Las travèrsas son en boès. Las eclissas son equipadas d'un cable en coire per *assurar* lo retorn del corrent. Entre lo dessus d'un fèr, ont passan las ròdas, e lo pè, i a l'AMA, es pas tan espessa. Las eclissas se fixan *sur* l'ama. CF ECLISSA.

FERMAR :

V /fèrma/ (Lampistariá) Sinonim de TAMPAR.

Apuèi las oras, lo lampista fèrma lo fenestron.

FÈRME :

NM /fèrmé/ (Terren) LO FÈRME (Picatge/Boasatge)

Lo ròc. La pèira. Lo picaire lo tròba quand a despilat tot lo carbon e qu' arriba à la falha. Lo boasaire lo cèrca al pesal per metre los quadres.

CF MUR CF POCHAR CF SEMÈLA

FERRALHA :

NF /fèralyo/ (Lavariás)

"Tota la ferralha es arrestada al cap d'aquel plan" CF AIMANT

FIAL :

NM /fyar/ (Botafuòc)

UN FIAL D'AMÒRÇA/DE FIALS ELECTRIQUES /fyar jéléktrikés/

Fial en coire per brancar lo detonatur à la marmòta. CF BOTAFUÒC

Remarca : "Trobavi un fial : anavi quèrre lo porion". Se en faguent los còps de mina endacòm, i a ajut un RATAT e que se'n siaguèsson pas mai-nats ; aquò's dangeirós. Los plaçaires de fèr que i tòrnan per far un rebaissatge, pòdon ambé'l pic acrochar un fial d'amòrça Cal que lo porion desamòrse la cartocha.

FICÈLA :

NF /fisèlo/ (Botafuòc)

Escais de la mèca que se servís lo botafuòc per far partir los còps de mina. "Apelàvem aquò la ficèla". Es doblada del costat del trauc e asclada del costat ont s'aluca. CF BOTAFUÒC

(Picatge)

Loszheòmètres meton tres ficèlas ambé de plombs. CF ZHEÒMÈTRE

FILTRE :

NM /filtré/ (Lampistariá)

Sur la lampa de securitat à petròl, i a un filtre e un briquet incorporat /énk'urpù rat/. Se'n servisson ont i a de grison (à La Tronquiá surtot), e dins un shantièr dobtós. CF LAMPA

FINA :

NF plur : LAS FINAS /finos/ (Carbon)

Pel carbon tretat : CF TRETAR

FLÈSHA :

NF

CF FAR FLÈSHA

FODRALHAR :

V /fùdralya/ Gall < FOUEROYER, oc ref : FOLZEJAR < FÓLZER (NM) dial : LA FODRA.

Far lo fodralhatge. CF

FODRALHATGE :

NM /fùdralyatsé/ Gall < FOUEROYAGE/FOUEROIEMENT. oc ref : possibilitat FOLZEJATGE.

"Allòc /alòn/ de téner lo dessus, cercas à lo far tombar".

Sistème per borrar l'estapa, que remplaça lo rambleiatge automatique /otomati-ké/, o l'emboatge, dins las talhas ont i a de grès. Fan tombar lo toèt à còps de mina. Cal bravament de podra per aquò far. La davalan à vagon.

CF DESCOBÈRTA CF CONTRÈR

FONDRE :

V p pas /fʷndut/ (Carbon)

ÈSSER FONDUT :

consumat, en parlant del carbon. Lo carbon gras brutla pus *viste* que lo magre.
"La noisette" Aquò's fondut coma pas res." CF TRETAR

FONS :

NM /fʷns/

"Ai vint-e-dos ans /bintodʷjañs/ de fons, e apuèi l'autre al jorn"

Al cròs los trabalhaires son partatjats entre las equipas del fons e las equipas del jorn.

1 - TRABALH DEL JORN/TRABALH DE DEFÒRA :

- Los que trabalhan sul potz : encazhaire d'ennaut, carretièr, molinur.
- Los que trabalhan sul PLATÈU :
 - . A las grelhas : los triaires.
 - . Al parc à boès : CARGAR LOS CARRIS.
 - . A la ferralha : CINTRES, TUIÈUS nòus e vièhs.
- Los que trabalhan sul CARRÈU :
 - . Lampistariá : lampista.
 - . Burèus : los *employats*, los ingenhurs.
- A Las Lavariás :
 - . Al lavoèr, à las tremièjas ; cargament de wagons e de camions...

2 - TRABALH DEL FONS/DE DEDINS :

- Picaire/boasaire/plaçaire de fêr/rotlur/carretièr/tuietaire/botafuòc...
Los pompièrs ara comandan las pompas de defòra, autres còps èran al fons del potz.
Sinonimes : FONS e DEDINS opausats à JORN e DEFÒRA. Çò pus corrent es FONS/JORN.

FONSAR :

V /fʷnsa/ (Potz) oc ref FONZAR

Far lo fonsatge : - TRAUCHAR UN POTZ (Aeracion)

- COMMUNICAR amb un autre potz.

Remarca : - FONSAR/TRAUCHAR un potz

- ATACAR una galariá

FONSATGE :

NM /fʷnsatsé/ (Potz) oc ref FONZATGE

FAR LO FONSATGE (CF FONSAR)

Loc N. LO MATERIÈL DE FONSATGE : la forusa ne fa partida.

FORAR :

V /f'ura/ (Picatge)

"Ai vist forar".

Sinonim de SONDAR o ATACAR.

- Far de traucs de sonda : I a de monde qualifiats per aquò. Aquel trabalh se fa per conéisser la *profondor* d'una cocha de carbon e la longor d'una talha o d'un shantiêr. Traucan ambé la sondusa. Envòian d'aiga dins-t-aquel trauc. Quand tòrna sortir s'es blanca, lo FORET /foré/ travèrsa de pèira, s'es negra travèrsa de carbon. CF FORUSA

- Atacar una galariá : La forusa es una colona amb un martèl pic. Utilisacion d'aquel sistème dins los avançaments. CF COLONA

FORÇAR :

V Imp /f'ursabo/ (Boesatge)

"Lo terren forçava".

FORQUETA/FORCHETA :

NF /f'urkétu/ /f'urtséto/ oc ref : FORQUETA. (Plaçaire de fèr)

"La forqueta es la gulha". CF GULHA.

(Rotlatge)

UNA VOÈS EN FORCHETA : La gulha es estada plan pausada, mas es pas plan facha. Los cotèls son pas un dins l'autre. Los vagon desralhan perque pòdon pas anar ni à drecha ni à gaucha. CF GULHA (FAR LA)

FORUSA :

NF /f'urujo/ (Picatge)

Martèl à compression que servís per traucar. La sondusa es per sondar. Dessus i se branca de vironas de dos mètres, apeladas FOPETS. /f'oré/

La colona es per atacar una galariá. CF COLONA CF FORAR

FRÈN :

NM /frèn/ (Picatge/Rotlatge) Gall < FREIN (?). oc ref FREN /frén/

- POULIE-FRÈN

- BRANCA DE FRÈN

CF BRANCA CF POLELHA

FRENAR :

V /fréna/ (Rotlatge/Picatge)

Reténer los vagonets quand davalan per un plan enclinat. Dins l'escolament aquò's lo trabalh del FRENTUR, l'obrièr se servís d'una POULIE DE PLAN. /p'uli/ (Extraccion)

"Frenar lo carbon". Dins lo bure i a un sistème en espirala per frenar lo car-

bon avant que tòmbe dins l'entremièja e *sur* las tèlas.

FRENTAR :

V /frénta/ (Picatge)

ENVOIAR los vagonets e los FRENAR dins l'escolament. Trabalh del FRENTUR.

L'obrièr *manubra* la poulie de plan. CF FRENTUR

FRENTUR :

NM /fréntur/ - /frantur/ < FREN Gall sufixe /UR/ (Picatge)

Picaire lo pus pròche de l'escolament que fa partir los vagonets. Lo porion designa /dèjinyo/ un obrièr jutjat capable d'o far.

(Rotlatge)

La Fendue èra un cròs ont i aviá pas de potz. I se dintrava à plen pè. Al cap del plan defòra, i aviá un frentur, per servir la planièira, en vagonets, al fons.

Per servir una recèpta dins cròs ambé un potz. CF ENCAZHAIRE

FUGIR :

V /futsi/ (Boesatge)

Tombar per tèrra avant de se petar. "Lo boesatge petèt pas, fuquguèt". /futsièt/

Cas de tombadís.

FUM :

NM /fun̄/ (Fodralhatge)

Posca o gases que s'escapan quand se fan los còps de mina. Al fodralhatge, los obrièrs que demòran pas per far petar, se'n van à contrèr, perque i a bravament de fum e i se podriá /p'uryò/ pas téner.

(Lampistariá)

La raba fasiá de fum. CF LAMPA

- G -

GÀBIA :

NF /gabyo/

Sistème de transpòrt utilizat per davalar e montar lo *pèrsonèl* o los gabions dins lo potz. Gàbia es considerat coma un arcaïsme per rapòrt à cazha, mas es conescut e *emploiat*.

Descripcion e utilizacion CF CAZHA.

GABION :

NM /gabyūn̄/ (Picatge/Rotlatge) Sinonim de VAGONET.

Pichon vagon. Carri montat *sur* ralh, ambé de quadres en fèr per téner las

pòsses que fòrman los costats. Es utilizat dins los shantièrs. *Assura* la circulacion SERVITUDA/SHANTIÈR/ESCOLAMENT/POTZ. Servís à l'extraccion del carbon per la gàbia. Pels plans enclinats es mantengut per de polelhas /pù lèyos/ e tirat per de truèlhs. Dins las pòstas es tirat pel bestial (o pel truèlh de Sant-Juèri). Dins las galariás principalas, coma la que va de La Tronquiá à Canhac, i a de linhas electrifiadas ambé lòcòs e waçons. Lo contengut d'un vagonet servís d'unitat de contraròtle /k'ùntròlé/ pel trabalh del picaire à pretzfach. Quand se servisson dels gabions per davalalar de boès, de conduitas o de cintres, lor tiran las pòsses e los apèlan de CARRIS. Quatre o cinc gabions acrochats un *darrèr* l'autre fòrman un combat.

GALARIÁ :

NF /galaryè/ (Picatge)

GALARIÁ DE TRAÇATGE CF

(Rotlatge)

- Galariá DE PASSATGE - CF PÒSTA : boesada pus large. (Large : emplèc adverbial)

- Galariá PRINCIPALA /prènsipalo - priñsipalo/

- GRÒSSA galariá

- Galariá NAUTA : (en dessus de 2m50)

- Galariá NÒVA : avançament CF

GALARIÁ PRINCIPALA : son las pus grandas. *Emploïadas* pel gròs rotlatge coma de Canhac à La Tronquiá.

ATACAR UNA GALARIÁ : Cal segre los plans dels zheomètres CF (TOMBADA). Los obrièrs se servisson de la COLONA per forar. Se pòt atacar dels dos costats.

GALARIÁ DE TRAÇATGE :

Loc N /galaryè dé trasatsé/ (Picatge)

Avançament. Plan que servís per la recèrca del carbon. La galariá s'ataca à partir d'una planièira, per anar despilar una cocha de carbon e començar un novèl shantièr pel capmont o pel capval.

- UNA MONTADA : galariá de traçatge que se traça en montant.

- UNA JAÇA : galariá de traçatge que se traça en davalant.

Una jaça o una montada pòdon portar lo nom de l'obrièr que ne faguèt lo traçatge.

Remarca : Se lo shantièr se despila sans traçatge, à partir d'una planièira en montant *sur* tota la larjor de la cocha, lo depart s'apèla una bordura. CF BORDURA

GALHETA :

NF /galyéto/ (Carbon)

Seleccion CF TRETAR.

GALIBÒT :

NM /galibòt/ (Bricòla) MOT FRANCÈS

Manubra sens plaça fixa. Trabalha à la bricòla. Mena las *mashinas* ; fa las gulhas. Pòt èsser al rotlatge coma pòt adujar un boasaire o un plaçaire de fèr. Los obrièrs, eles, an un trabalh definit. Aquò marcha per catègorie /katègori/ : boasaire, picaire, plaçaire de fèr...

Expression FAR GALIBÒT : far lo trabalh de galibòt.

GARDAFAT :

NM /gardofat/ (Potz)

LOS GARDAFATS.

Per anar del fons al jorn sens passar per la gàbia i a d'escalas dins lo potz ; ambé de temps en temps un planchèr per se repausar e de gardafats per tombar pas. Se'n servissián en cas de pana autres còps. Ara passarián puslèu per la fendue que sortís à Las Lavariás.

GARNIR :

V /garni/ (Boesatge)

Far lo GARNISSATGE.

(Picatge)

Garnir l'estapa : RAMBLEIAR o EMBOAR.

(Lampistariá)

Garnir las lampas : trabalh del lampista.

GARNISSATGE :

NM /garnissatsé/ (Boesatge)

Paret facha ambé d'èscelèns per téner los paraments e lo toèt. Los quadres son plaçats à mens de dos mètres çò pus luènh. Los èscelèns son coençats entre lo terren e los quadres à cada bot.

CF ÈSCLEÑ PARAMENT QUADRE

Un garnissatge planchas tocantas /t'ú kéntos/ s'apèla un BOESATGE EN CORONA.

GARRIC :

NM sg /garric/ (Boesatge)

Boès de garric : utilizat per far de quadres dins lo ròc o las galariás principals CF BOÈS.

(Plaçaire de fèr)

Boès utilizat per far las travèrsas.

GAS :

NM plur /dé gajés/ (Picatge)

"Aquel missant èr acumula de gases". Necessitat de rambleiar l'estapa o las

clòchas, quand es possible, per daissar pas de pòchas d'èr.

(Accidents)

"Son de gases que s'alucan". Còp de grison.

GEOMÈTRE :

CF ZHEÒMÈTRE

GODRON :

NM /g'ũdrũ ñ/ (Carbon)

Lo carbon gras encrassís mai perque contén mai de godron.

GOPILHA :

NF /g'ũpily- gũ pilyo/ Sinonim de MARCON.

Lo picaire dins un shantièr trabalha à pretzfach /préfats/. Fa un tant de vagonets. A cadun i a un trauc per metre una gopilha en fèr ambé, gravat dessus, lo numerò de l'obrièr. Lo vagon un còp marcat pòt èsser evacuat. Se i a tròpas pèiras dins lo cargament, à la grellhas o *sinhalan* e l'obrièr es punit. Lo numerò d'embauchat ("*matricule*"), lo numerò de la lampa e lo de la gopilha son totes tres diferents. "Ieu aviá lo tres cents trenta".

MARCON e GOPILHA es çò-mêmes, mas "gopilha" es plan pus corrent.

CF RECONÈISSER DE PÈIRAS

GRELHAS :

NF plur /grélyos/ oc ref : GRELHA + GRILHA - GRASILHA.

"A las grellhas"

Trabalh del jorn. Aidal sul platèu, ont se fasiá jusca en vint-e-cinc /binto-sink/ lo triatge del carbon. Los wagons sortisson del potz per la gàbia (CF EXTRACCION). Una voès los mena à de culbuturs. Cada gabion se vira dessus-dejós. Lo cargament tòmbe en contrabàs /k'ũntrobas/ per una entremièja sur una tèla. Aquesta tèla lo pòrta sur un tapís en acièr ambé de traucs gròsses e pichons. Aquí los triaires meton las pèiras dins-t-un coloèr que las menas à-n-una platafòrma. /platofòrmo/. Lo carbon es evacuat sur una tèla cap à una altra platafòrma. Al potz de La Grilhatiá avián pas de coloèr, fasián ambé de carriòlas. Un còp sur la platafòrma, las pèiras son pesadas. Cal pas que n'i aja mai de trenta quilòs per vagonet. Cada vagonet es marcat. (CF GOPILHA). Apuèi aquelas pèiras son titadas al ramblè (CF PUNICIONS - /TALÚS/). Serviràn /sérbiròw/ per rambleiar al fons. Lo carbon, un còp vojat dins de wagons, va à Las Lavariás per èsser lavat. A-n-aquesta epòca Las Lavariás /labaryès/ èran ont se fa ara la venta del carbon. CF BARQUET SUPLE

Remarca : Jornada (salari) à las grellhas CF JORNADA.

GRÈS :

NM /grê/ (Terren) oc ref : GRES /gré/

Ròc que se presenta per cocha al cròs. Tòmba se i a una compression ; sur una granda descobèrta e à blòc. La mina H /aso/ es una cocha de carbon entre dos grès. CF DESCOBÈRTA

GRILHAS :

NF plur /grilyos - grilyés/ (Lavariás)

"Aquelas pèiras passan dins de grilhas".

Dempuèi 1926, lo triatge e lo lavatge se fan à la novèlas Lavariás bastidas entremièg los poses de La Grilhatiá e de La Tronquiá. Aquí lo carbon e las pèiras son separats per de grilhas.

Remarca : Polimorfisme : GRELHAS/GRILHAS pòdon èsser *employats çò-mèmes*.

GRISON :

NM /grij'ũ/ (Accidents)

Pòcha d'èr que se tròba dins lo carbon. Es "enflamable à la mendra estencéla".

GRÒS :

NM /gròs/ (Carbon)

LO GRÒS CF TRETAR

GUIDE :

NM /gidé/ plur /gidés/ (Potz)

LOS GUIDES : Pèças de boès quilhadas contra lo parament del cap al fons del potz, encastradas dins de TRAVERSIÈRS. Mantenon la gàbia per las mordassas quand fa mònta-davala. L'obrièr que s'ocupa d'aquel boesatge es lo BOAIRE DE PEL CRÒS. CF MORDASSA.

GULA DE LOP :

Loc NF /gulo dé l'ũp/ (Boesatge)

Entalha facha al cap d'un boès à la ressèga e la pigassa, per ne far un boès à pinça. CF BOÈS A PINÇA

GULHA :

NF /gulyo/ (Plaçaire de fèr) Sinonim de EMBRANCAMENT.

Dos talhons de fèrs que venon en ponchas. Aquelas doas ponchas se reclaman dins las encòshas d'un autre fèr. Fa sièis mètres /mèstrés/ cinquanta de long e fòrma doas voèses. Servís per partir à drecha o à gaucha. (Embrancament gau-chièr o drechièr). La poncha de gulha comença à formar doas voèses. Lo cur fòrma la separacion de las linhas.

- FAR/VIRAR/LA GULHA : S'agís ambé lo COLHON de fixar la gulha per passar à drecha o à gaucha ambé los vaçons. Trabalh del rotlur o del galibòt.

"Vai far la gulha". "Vai-lò virar".

- MONTAR LA GULHA : La metre prèsta per l'anar pausar endacòm. La gulha arriba de defòra ambé de travèrsas nòvas e de fèr en vrac /brak/. I a dètz-e-uèch /dojowèts/ travèrsas a-n-una gulha e un plen carreton de ferralha (CF CARRI). La cal montar. Los patrons dison ASSEMBLAR. "La faràs assemblar aquí." Un còp montada, los plaçaires de fèr la quilhan pel parament, prèsta à pausar. Es un coble de la nuèch o del ser, del moment que geina /tsaync pas lo rotlatge, que la plaçarà. "Ieu me caliá tot un jorn per assemblar una gulha".

METRE/PLAÇAR/PAUSAR LA GULHA : La metre sul pesal, per una pòsta, brancada amb una linha /amuno - anduno/
(Botafuòc)

Gulha per traucar la cartocha pr'amòr de l'amorsar. CF BOTAFUÒC

- I -

ISPACHIN :

NF /ippatsin/ Anglicisme < DISPATCHING. TO DISPATCH : EXPEDIAR.

"Una tèla qu'apèlan la ispachin".

(Extraccion)

Granda tèla de un mètre /mèstré/ cinquanta de large que se met soncá /s'ù nkò/ dins las grandas pòstas. A La Tronquiá partís de la recèpta ont tot lo carbon de totes los poses es reunit e culbutat aquí dessús. Mònta à Las Lavariás per un plan enclinat apelat FENDUE /fandù/. A cima de la ispachin se fa lo triatge de la ferralha amb un aimant CF ; *ensuïta* lo carbon tòmbe dins de bacins que i a d'aiga. CF LAVOÈR

- J -

JAÇ :

NM /tsas/ (Terren/Carbon)

UN JAÇ DE CARBON CF COCHA

JAÇA :

NF /tsaso/ (Galariás/Picatge) Sinonim *emploiat* pels patrons: DESFONÇAMENT.

"Es lo sens contrari de la montada".

Galariá de traçatge que s'ataca en davalant à partir d'una planièira per far un avançament. Los shantièrs pòdon èsser per una jaça o una remontada.

CF GALARIÁ DE TRAÇATGE, AVANÇAMENT

Remarca : Los plans e las galariás de traçatge, son enclinats. Los traçatges servisson per l'exploatacion ; es aquí que se fan los avançaments per despilar lo carbon. Los plans servisson pel rotlatge, per rejondre dos nivêls.

JAIRE :

V /tsayré/ (Boesatge)

JAIRE LO BOÈS SUL SHANTIÈR.

Pausar de boès dins lo cròi del shantièr per lo trabalhar e ne far un capèl, una bèla, un pèdrech o un boès à pinça. CF BOÈS SHANTIÈR

JÒC :

NM /tsòk/ (Plaçaire de fêr)

UN JÒC DE CLAUS : per vissar los bolons.

(Boesatge)

AVER DE JÒC : Quand un quadre a de jòc i se pòt metre un cunh sul boès e sul pèdrech, i se pòt poentar tanben una shantinhòla.

JORN :

NM /ts'ũn/

AL JORN/TRABALHAR AL JORN : defòra.

Per la reparticion de las equipas CF FONS

JORN À PÈ :

Loc NM /ũn ts'ũn napè/ (Punicions)

Per las diferentas menas de sancçons practicaças al cròs avant la nacionali-sacion : CF PUNICION

JORNADA :

NF /ts'ũrnado/ oc ref : JORNAL (NM)

- 1 - Trabalh fach en uèit oras. "Ai acabat la jornada". Se l'obrièr demòra al cròs mai de uèit oras fa de RABIÒT./rabyòt/
- 2 - Salari calculat /karkulat/ à tant per jorn. Aquí quauques barèmes de mila nòu cents-sièis :
 - . Picaire o boasaire (?) :
 - Un primièr : Quatre francs quinze sòus.
 - Un segond : Tres francs quinze sòus. (En dintrant).
 - . A las grelhas :
 - Un dròlle de tretze ans /trétsãns/: Trenta-quatre sòus.
 - Per butar los vagonets : Quaranta-sèt sòus.
- Per raportar aquò, fasèm fisança à la bona sovenença de los qu'i traba-

lhavan à l'epòca.

JOS-CAVAR :

V p pas /tsũ kabat/

LO CARBON ES JOS-CAVAT *sur* una profundor de dos mètres. Trabalh que se fa à la JOS-CAVUSA CF.

JOS-CAVUSA :

NF /tsũ kabũjo/ (Picatge). Sinonim AVUSA. (Pas tan corrent).

Maquina /masino/ que passa dins una talha o un avançament ; amb un braç de dos mètres de long e de cotèls que viran. Fa un trauc jol carbon. Quand lo picaire passa per *darrèr* per acabar d'exploatar, l'a de *milhor* far tombar.

JUNTAR :

V /tsunta/ (Plaçaire de fèr)

JUNTAR LOS RALHS.

Los brancar un *darrèr* l'autre ambé d'eclissas.

- L -

LAC :

NM /lak/ (Lavariás)

"Lo lac de Las Lavariás".

Espandida fangosa, còsta Las Lavariás, ont se decanta la podra de carbon recuperada al lavoèr e menada aquí per de conduitas. De temps en temps lo curan à plens camions. Una usina s'èra montada esprès à Las Lavariás ont melanjavan la podra ambé de plastre. Passavan aquò a-n-una preïssa /prêso/ e o envoiavan à París. CF LAVOÈR

LAÇAIRON :

NM sg /lasayrũ/ plur /lasayrũs/ (Terren)

UN LAÇAIRON DE PÈIRA ENTREMIÈG DOAS SISAS DE CARBON. CF COCHA

Lo mot es pas conescut per totes los minurs.

LAMPA :

NF /lampo/ (Lampistariá)

1 - Lampa à man :

LA RABA o LAMPA A ÒLI.

LA LAMPA A CARBURE.

LA LAMPA DE SECURITAT o DE SURETAT.

LA LAMPA A BENZINA.

LA LAMPA A PETRÒL.

LA LAMPA ANGLESA.

UNA LAMPA SENSIBLA.

GARNIR LAS LAMPAS/DEVISSAR LAS LAMPAS/BUTAR O TUSTAR LA LAMPA PEL PÈDRECH.

LA RABA : Lampa que marcha ambé d'òli. A la fòrma d'una raba. Se presenta aital : un cèrcle que li servís de quèrba, dos bècs, una mèca e un tròç de robinet. "Esclairava pas gaire aquò sabes". "Fumavan".

LA LAMPA A CARBURE : Lo carbure se met dins lo *reservoèr* enbàs, e l'aiga ennaut. Aquò se vissa. Se presenta amb un veire /amun bèyré/ e un *crochet* per la butar pel pèdrech. La mitat del temps s'escantís en la tustant. "Tan pauc que volguéssas anar à dètz mètres te caliá prèner la lampa". A La Fendue "l'arrestèron" en quaranta sièis.

LA LAMPA DE SECURITAT :

A BENZINA.

A PETRÒL : Ambé un filtre e lo briquet incorporat /énk'urp'uràt/. L'obrièr a pas drech de la dubrir. Servís contra lo grison, quand dobtan de quicòm. En presença de gases s'atuda : es que l'endrech manca d'oxigène /òksijènce/. Es dobtós. An pas jamai *suprimat* aquela lampa perque es sensibla.

LA LAMPA ANGLESA : Esclaira en la vissant. Marcha amb una pila. Pesa tres quillòs. Era utilizada dins lo Nòrd puslèu ; aicí se'n servissián per las intervencions /éntérbénsiws/ dels securistas.

Remarca : La lampa à carbure pòt servir coma lampa de securitat, se n'i a pas d'autra. S'escantís quand i a de gases, mas es pas tan sensibla.

2 - LA LAMPA ELECTRICA o FARE : fixada sul casque. Utilizada à partir de 1946.

LAMPISTA :

NM /lampisto/ (Lampistariá)

(Trabalh leugièr)

Obrièr del jorn que trabalha à la lampistariá. Distribua las lampas de tala ora à tala ora. Apuèi pòt tampar lo fenestron. Las tòrna prèner à la sortida del pòste. Las devissa per las tornar garnir. Ambé las lampas electricas après quaranta sièis, *suprimèron* de *pèrsonèl*.

LAMPISTARIÁ :

NF /lanpistaryè - lanpittaryè/

Bastiment, sul carrèu de la mina, ont los obrièrs van /bòw/ quèrre la lampa avant de davalat, e la tòrnan quand an acabat la jornada. Es aquí que trabalha

lo lampista.

LAVAR :

V /laba/ (Lavariás)

LAVAR LO CARBON

Trabalh que se fa à Las Lavariás. CF LAVOÈR

LAVARIÁS :

NF /labaryès/

- Avant 1926 : Lo carbon es triat à las grelhas, e se'n va à vasons à Las Lavariás per èsser lavat.

- Apuèi 1925 : Supression de las grelhas.

Construccion de las novèlas lavariás entremièg los poses de La Tronquiá e de La Grilhatiá. Lo triatge e lo lavatge se fan à Las Lavariás. Lo carbon arriba directament del fons per un plan enclinat. (CF ISPACHIN). Operacions fachas sul carbon : CF LAVOÈR.

Remarca : Autres còps Las Lavariás èran ont se fa ara la venta del carbon.

LAVOÈR :

NM /labwèr/ (Lavariás) Gall < LAVOIR, oc ref e dial : LAVADOR.

Bacins /basis/ plens d'aiga. Quand lo carbon arriba al cap de la ispachin passa jos l'aimant /léman/e apuèi tòmba dins lo lavoèr. Las pèiras demòran à fons. La podra es recuperada dins una conduita per anar se decantar dins un lac. Lo carbon lo pus leugièr /lawtsè/ fa totjorn en partiguent /partièn/. Las pèiras e lo carbon passan dins de grilhas. CF LAC AIMANT ISPACHIN.

LINHA :

NF /linyé - linyo/ (Plaçaire de fèr) Sinonim de VOÈS.

Fèrs parallèles fixats sur de travèrsas e pausats sul pesal per far circular los vasons. Pels plans, la traccion se fa ambé de truèlhs /truls/ e de polelhas ; per las pòstas se fa ambé'l bestial, o las lòcòs per las linhas electrifiadas. Dins las galariás que son pas FERRADAS los vasons son remplaçats per de BARCAS. Dins un shantièr, cada còp que los picaires an despilat dos mètres de carbon cal montar la linha pus naut. Per plaçar las voèses, lo plaçaire de fèr trabalha del ser o de la nuèch. CF FÈR ESCALA GULHA.

LIONESA :

NF /li'ũnèjo/ (Plaçaire de fèr) Varianta : TRAVÈRSA DE LION.

Travèrsa metallica per téner los fèrs à talons e los fèrs de dotze. CF FÈR TRAVÈRSA .

LISA :

NF /lijo/ (Terren)

UNA LISA DE PÈIRA

Cocha de pèira que se tròba pel mièg del carbon. "Despilavan lo carbon e te disián : "aquí trobarem pel mièg una lisa de pèira". *Sur* tota la longor de çò que volián far, sabián que i èra". CF COCHA

LÒCÒ :

NF /lokò/ (Rotlatge)

Abreviacion gall < LOCOMOTIVE > LOCO. oc ref LOCOMOTRITZ > abrev. Locò /lò kò/
LA LÒCÒ ELECTRICA

Utilisada dins de galariás principalas coma la que va de La Tronquiá à Canhac. Tira de gròsses vasons. Ròtla *sur* de fèrs de dètz-e-uèit quilòs al mètre. Per balhar lo corrent al motur i a un sistème de trólé.

Varianta LÒCÒMOTIVA /lokomotivo/

"Una lòcòmotiva ela te'n preniá quaranta". (vasons).

LUNETÀ :

NF /luneto/ (Terren/zheòmètre)

Los zheòmètres se servisson d'una luneta, montada *sur* tres pès, per plaçar los plombs. CF ZHEÒMÈTRE

- M -

MADRIÈR :

NM /madyèr/ (Picatge/Boesatge) Gall < MADRIER. oc ref : ESPARRÀS
oc dial : ESPARRON : Cavilha d'escala.

Pòsse espessa que se servisson los picaires o los boasaires, per trabalhar al toèt o à cima del parament ; dins de galariás o de shantièrs de mai de dos mètres quaranta de naut.

Dins un shantièr, lo madièr se fa téner d'un costat per un pèdrech amb un bocin de tibet, de l'autre costat se pausa sul carbon, o *quí* que siágue ont se pògue apiechar.

MAN :

NF /ma/ (Picatge)

- FAR A LA MAN/TRABALHAR A LA MAN :

"S'aviam pas trabalhat à la man auriam pas fach res. S'aviam pogut trabalhar del cap auriam pas presa tant de pena."Autres còps fasián à la man per copar lo blat".

- TIRAR A LA MAN : "Lo carbon se tirava à la man". (Pic, pala).

- CARGAR A LA MAN : palejar.

- TRAUCAR A LA MAN : "De l'epòca de la draga se traucava à la man. Nautres avèm pas jamai traucat à la man, aviam lo perforatur. Avèm totjorn traucat ambé de *mashinas* à èr comprimat".

MANSHON :

NM /mañsũ ñ/ Gall < MANCHON:oc ref : MANCHON /mantsũ /.

"Un manshon ambé sièis rivets". Agrafa que servís per margar la còrda ambé la cadena dins un sistème de polelha per un plan. CF AGRAFA (suls cables).

MANJAR LA POLA :

Loc V (Costuma) /mantsa la pũ lo/

Autres còps los carbonièrs, à la prima, se retrobavan en defòra, per far un repais totes ensembles e ambé lors familhas. Apelavan aquò : "MANJAR LA POLA".

MANTÈNER :

V /manténé/ (Plaçaire de fèr)

La linha es mantenguda per las travèrsas.

(Carbon)

Mantèner sa calor.

MARCAR :

V p pas plur /markats/ (Picatge)

"Los vagonets èran marcats".

Cada vagonet que remplís un picairè dins un shantièr pòrta una gopilha ambé lo numerò de l'obrièr. CF GOPILHA

MARCHAR :

V /martsa/

Fonccionar. "Marchavan las grelhas quand ieu dintrèri (1924). Las arrestèron en vint-e-sièis /bintosyèys/ apr'aquí".

MARCON :

NM /markũ / (Picatge) < MARCAR Sinonim de GOPILHA - MARCON es pas tan corrent CF GOPILHA.

MARÉCHAL :

NM /marésal - marééal/ MOT FRANCÉS. Adaptacion grafica : MARESHAL.

oc ref : MANESCAL.

Obrièr que davala al fons per ferrar los chavals. Lo fabre el trabalha defòra s'ocupa pas d'aquò.

Remarca : A la campanha es lo maréchal que fèrra los chavals e lo fabre que fèrra los buòus.

MARGAR :

V pron /sé marga/ (Plaçaire de fêr)

S'emboetar en parlant d'un fêr. Los fêrs à talon se margan dins las doas en-còshas de la travèrsa de lion.

MARGUE :

NM /margé/ (Picaire/Boasaire/Plaçaire de fêr)

Margue en boès del pic, de la pala, de la trancha, de la borra, del martèl...

Dins de talhas bassas, de còps, cal ressegar lo margue de la pala, per poder trabalhar un còp qu'es acorchit. . CF MINA H.

MARMÒTA :

NF /marmòto/ (Botafuòc)

ESCAIS DE LA DINAMÒ

Balha lo corrent à totas las amòrsas. CF BOTAFUÒC.

MARTÈL :

NM /martèl/ (Per totes los trabalhs del cròs)

LO MARTÈL

(Plaçaire de fêr)

Lo martèl tranchant /trantsén/que se servisson los plaçaires de fêr per copar los ralhs, s'apèla LA TRANCHA.

(Picaire)

- LO MARTÈL PIC : Marcha à èr comprimat. La poèntòròla se met al bot. PICA lo carbon per lo far tombar.

- LO MARTÈL PERFORATUR : Marcha à èr comprimat. La virona se marga al cap tota sola per traucar dins lo carbon, o amb un talhent per traucar dins lo ròc.

VIRA per far'ls traucs /fas traws/. Es ambé lo perforatur que fan /fòw/los traucs de mina. Remplacèt la draga à partir de 1923. Traucar ambé lo martèl perforatur se dis PERFORAR /pérfù ra/.

MARTELETA :

NM /martéleto/

Martèl ponchut. Servís à l'epòca de la draga per tombar lo carbon.

MASSA :

NF /maso/ (Plaçaire de fêr) Sinonim de BORRA.

Utís en fêr amb un margue en boès. Servís per tustar *sur* la trancha per copar lo fêr. "Un tipe te teniá la trancha, l'autre ambé la massa bombava".

MASSETA :

NF /maséto/ (Picatge)

Gròs martèl replegat. Servís per tustar sul cisèl cort o *sur* la draga.

MATERIÈL :

NM /materyèl/ Gall < MATERIEL. oc ref : MATERIAL (Potz)

Lo MATERIÈL DE FONSATGE : servís per traucar un potz.

MÈCA/MÈSHA :

NF /mèko - mèsò/ oc ref MECA /méko/ o MECHA /mètso/. (Plaçaire de fèr)

La MÈSHA que servís per traucar las travèrsas s'apèla la TALHIÈIRA (CF).

(Lampistariá)

La MÈCA de la lampa.

(Botafuòc)

La mèca es utilizada dins l'*ancièn* sistème per far partir los còps de mina.

Aquela mèca, l'apèlan la ficèla. CF FICÈLA BOTAFUÒC

MECANICIÈN :

NM /mèkanisyèñ/ (Potz) Gall < MECANICIEN. oc ref : MECANICIAN. Sinonim de MOLIN

Obrièr que fa circular la gàbia. "Es davant d'aparelhs /aparèls/ que el, sans

digús, sap ont se tròba la cazha" Es dins un establissement (al jorn). A totas

las comandas davant el. Per li *sinhalat* la posicion de las gàbias, i a doas

gulhas *sur* un tablèu que fan mònta-davala. Quand la cazha arriba à la recèpta,

i a de CLINHOTURS que s'alucan ennaut. CF CAZHA

MENUT :

NM /ménut/ (Carbon)

LO MENUT

"Las grelhas brandissián lo menut". Quand lo carbon arriba del fons, lo gròs,

lo menut, e las pèiras son mesclats. Cal far lo triatge. CF GRELHAS

METRE A PÈ :

Loc V /métré a pè/ (Punicion)

JORN A PÈ CF PUNICION .

MIÈG :

NM /myèts/ /mèts/. (Botafuòc)

TRAUCS PELS CÒPS DE MINA.

TRAUCS DE MINA.

"Sabiás pas se lo talon èra partit ambé l'ennaut o lo mièg". CF CÒP DE MINA .

(Picatge)

PRÈNER LO MIÈG DE LA FICÈLA. CF ZHEÒMÈTRE

MINA :

NF /mino/ oc ref : MINA/MENA.

1 - Sinonim de CRÒS :

TRABALHAR A LA MINA : Èsser embauchat. Èsser minur.

2 - Sinonim de VENA :

"Marchava per letras alfabeticas".

Las cochas de carbon son seleccionadas d'apuèi lor qualitat. Pòrtan, alara, lo nom de VENA o MINA e son *desinhadas* per letras alfabeticas : A, B, C, D-F, E, G, H, I, J. (o per numeròs). "Metián de noms aquí que nautres i compreniam pas res. Disiam : "Soi anat al shantièr".

La mina H (ASHA) /æo/ es un carbon qu'es pas peirut, mas entre dos grès. Pòt ajer cinquanta centimètres /séntimèstres/ de nautor coma tres mètres ; n'i a de la nautor d'una lampa à carbure.

Dins de talhas bassas que los coloèrs i pòdon pas passar se servisson dels escarpèls.

3 - CÔP DE MINA -CF.

MINUR :

NM /minur/ (Obrièr)

"Lo sindicat dels minurs". Sinonim de CARBONIÈR CF. Gall < MINEUR·oc ref : MINAIRE.

Obrièr embauchat al cròs.

Remarca : La distinccion facha pels patrons entre lo PICAIRE : òme que trava-lha dins un avançament al carbon. Lo MINUR : òme dins un avançament al ròc

sembla pas èstre facha pels obrièrs.

MOLETAS :

NF plur /mù létos/ (Potz/Gàbia)

LAS MOLETAS.

Doas ròdas, al cap d'una tor metallica, à cima del potz. Dessús i s'enròtlan los cables que fan circular las gàbias comandadas pel molinur. CF MECANICIÈN

MOLINUR :

NM /mù linur/ (Potz/Gàbia) Sinonim de MECANICIÈN

Remarca : Es pas estat de bon definir lo trabalh correspondent al molinur.

Totes sabon pas se s'agís, precisament del mecanicièn o de l'enca-zhaire. Finalament n'avèm trach que lo molinur es lo que *mcubra* las moletas e que pòrta tanben lo nom de MECANICIÈN CF.

MONTADA :

NF /mù ntado/ (Picatge)

Varianta de REMONTADA CF.

MONTAR :

V /mù nta/ (Plaçaire de fèr)

MONTAR UNA GULHA CF GULHA.

(Picatge)

MONTAR UNA TALHA. "I soi estat à las talhas tanben. La primièra que montèron,

MORDASSAS :

NF plur /lañu rðasos/

LAS MORDASSAS.

(Reparacions)

Utís per far d'agrafas *sur* las tèlas. "N'as un fais per las portar". Son dos talhons de boès per coençar la tèla, amb un boquetatge male e un boquetatge femèla. Quand sarran, à cada cap del boès de dejós, í a un bolon que *rebàs* /*rèbas*/ *sur* lo de dessús. Un còp blocat, es lo boquetatge que coènça la tèla. Cal un parelh de mordassas per la tèla de pel capmont e un autre pel capval. Al moment de racordar, per ganhar lo mòl de la tèla se servisson d'un palan /*palañ*/. Las mordassas son pausadas *sur* las escalhas. CF TÈLA.

(Potz/Gàbia)

Pinça en fèr fixada *sur* la gàbia, per manténer aquela d'aquí brancada *sur* los guides.

MOTUR :

NM /mʉtur/ Gall < MOTEUR, oc ref : MOTOR

MOTUR A ÈR COMPRIMAT : "Es à l'aire aquò". Lo martèl pic, lo perforatur, la colona, lo chica-chòca e quauques truèlhs /*truls*/ marchan à èr comprimat.

MOUCHARD :

NM /mʉçar/ Adaptacion grafica MOSHAR. MOT FRANCÈS: oc ref e dial RAPORTAIRE.

"Èra un pichon mouchard. Disiá : "tè, aquel a fach aici". "Lo mouchard èra apelat CAÇA-CAN". CF CAÇA-CAN

MUR :

NM /mur/ (Terren)

Ròc que se tròba darrèr una cocha de carbon o de sistralha. Es lo fèrme.

ÈSSER AL MUR : Arribar jusc'à la pèira. Daissar pas de carbon. ÈSSER AL FÈRME.

- Lo picaire es al mur quand a despilat tota la cocha de carbon e qu'arriba à la falha.

- Lo boasaire es al mur quand tròba lo fèrme, lo ròc, dins lo pesal per metre un quadre. CF POCHAR

MUSETA :

NF /mujéto/

- LA MUSETA : *boèta* en fèr, mai que mai, amb una correja.

- FAR LA MUSETA : (fòrmas metonimicas) : "De nòstra epòca la museta d'un mi-

nur anava pas mal". "Se tenguèt un brieu que tot lo shantièr manjàvan ensemble". Los rotlurs se tornavan trobar a-n-un caireforc /karéfu r/. Mas apuèi o defendèron perque i se metiá tròp de temps.

LA COSINA CLANDESTINA AL FONTS : "Se tornavan trobar à l'ora de la sopa". En realitat al fons se pòt pas manjar quicòm de caud ; perque es interdit /éntèrdit/ de far fuòc. Lo carbonièr manja bravament de charcutariá : de gratons, de salsissa, una ceba... Mas de còps devissa la lampa à carbure e i far caufar lo marmiton dessus. "Mas èra defendut aquel trabalh".

- N -

NÈRVURAS :

NF Plur /nèrburos/ oc ref : NERVURAS /nèrburos/ (Terren - geologia)
AQUELAS NÈRVURAS Fenomèn de fossilisacion.

NIVÈL :

NM /nibèl/
- LO NIVÈL D'UNA GALARIÁ : Situacion per rapòrt à la *profondor* del potz.
"Dos cents-nòu/Dos cents-quaranta".
- UN NIVÈL : Sinonim de RECÉPTA/CRÒS.
D'un nivèl à l'autre i a una denivelacion.

NOASETA :

NF /nwajéto/ (Carbon) Gall < NOISETTE. oc ref NOSETA AVELANA.
DE NOASETA.
Seleccion del carbon CF TRETAR

NOIX :

NF /nwa/ (Carbon) MOT FRANCÈS. oc ref : NÒSE/NOTZ. Adaptacion grafica NOÀ.
oc dial : NOSE /nʷ jé/.
Seleccion del carbon CF TRETAR.

NÒRD :

NM /nòr/
LOS TIPES DEL NÒRD CF ESTIMÍ

NUMERÒ :

NM /numèrò/ (Picatge)
"Aquela gopilha portava un numerò". Per cada obrièr, tres numeròs :
lo d'embauchat o *matricule*, lo de la lampa e lo de la gopilha. CF GOPILHA.

ÒLI :

NM /òri/ (Lampistariá)

LA LAMPA A ÒLI CF LAMPA (LA RABA)

(Costuma)

PASSAR A L'ÒLI

Un novèl embauchat que dintra al cròs es un blu ; deu /diw/ portar un litre de bon vin à sos camaradas /kamarados/, si que non à la fin de la jornada lo camaian ambé d'òli o de grais.

OTÍS/UTÍS :

NM CF UTÍS

PALA :

NF /paro/ (Picatge/Entreten)

Utís que se servís lo minur per far de tèrra o de carbon. CF FAR

PALADA :

NF /paraço/ (Picatge)

Quantitat de carbon o de tèrra que se pòt mòire amb una /amuno/ pala en un còp.

(Tombadís - Clòcha)

"Per ne far tombar una palada te'n tombava dètz vagon".

PALAFRENIÈR :

NM /palofrényè/

Obrièr del fons que *soanha* los chavals dedins à l'estable. *Fomareja*. Apastura. Dòna de civada. Las bèstias trabalhan pas los tres pòstes, n'i a totjorn quauqu'una de repaus. Un ase o un chaval per cada pòste.

PALEJAR :

V /palétsa - parétsa/

Trabalhar ambé la pala.

PALEJAR DE TÈRRA : trabalh que se fa dins l'estapa mai que mai.

PALEJAR DE CARBON : trabalh que se fa dins los shantièrs o las talhas, per remplir los vagonets o los coloèrs.

PALETA :

NF /paléto/ (Extraccion)

La paleta de l'ENTREMIËJA - CF

Las paletas del PANZÈR - CF

PALFÈR/PAUFÈR :

NM /palfèr/ /pawfèr/

Pinça que se servís lo boasaire. CF PINÇA (de carbonièr).

PALHA :

NF /palyo/ (Boesatge)

DE PALHA

Utilisada ambé de fagòts, per metre entremièg los asclèns, al toèt quand es friable. Se'n servisson tanben per metre al cap d'un quadrilhatge jos una clòcha. CF FAGÒT

PANS :

NM plur /pañs/ (Picatge)

Faças d'un cisèl, d'un burin, o d'un talhent abiselats al bot e que se servisson per traucar. Lo diamant es abiselat sur sièis pans.

Sinonimes : COSTATS/FAÇAS/QUARRES.

PANZÈR :

NM /pañjèr/ (Picatge)

LO PANZÈR

Coloèr fixe ambé doas cadenas pels costats que passan dessús e dejós e de paletas à travèrs cada mètre. Pòrta lo carbon de la talha jus'c'al fons de l'escolament al RAMPLISSUR. Venguèt apuèi los escarpèls.

PAPIÈR :

NM /papyè/ (Lampistariá)

L'obrièr qu'arriba en retard al trabalh cal qu'angue se far far un papièr per l'ingenhur per poder prendre sa lampa de la lampistariá.

CF FENESTRON CF BON

PARAMENT :

NM sg /paromén/ plur /paroméns/

Terren que dins una galariá es pels costats. Pòt èsser format per de carbon o de ròc. Es retengut pel garnissatge.

PELS PARAMENTS : Pel costat.

"Siás lèu pels paraments". CF TRÒLÉ.

"Anavan pas trucar pels paraments". CF CHAVAL.

Remarca : - Se PARAMENT es *emploiat* per parlar del GARNISSATGE, se pòt dire alara que lo parament es fach ambé d'ésclèns. CF GARNISSATGE.

- Lo PESAL es al pè. Lo TOËT es dessus. Los paraments son pels costats.

PARC A BOËS :

Loc N /parkabwès/

Aidal, sul platèu de la mina, ont i a la resèrva de boès empilat per lo fons Davalan aquel boès per la gàbia ambé de CARRIS.

Las barras de boès e los èsclèns arriban à Carmaus copats e dins de wagons.

PARTIR :

V /parti/ (Boesatge)

"Se veses un quadre que partiga, cèrcas à lo redoblar". Sinonim de FUGIR CF. (Botafuòc)

Sinonim de PETAR

LO CÔP/TRAUC/DE MINA PARTÍS/PETA

LO botafuòc FAR PARTIR los CÔPS DE MINA CF CÔP DE MINA

PASSAR :

V /passa/ (Cròs)

PASSAR PER UN CRÔS CF CRÔS

(Costuma)

PASSAR A L'ÒLI CF ÒLI

(Accidents)

"Cossí se passèt, diga /dyò/, èra un pòste que dintrava..."

(Terren - Geologia)

"Quand aquò se passèt, aquel trabalh".

PASSARÈLA :

NF /pasarèlo/ (Têlas)

CF PONT

Remarca : fonetica de /pasarèlo/ e /platofòrmo/ /basokulo/

PASSATGE :

NM /pasatsé/

1 - GALARIÁ DE PASSATGE - CF GALARIÁ. CF PÒSTA.

2 - (Picatge)

Espaça que i a entre l'estapa e l'exploatacion dins un shantièr o una talha.

DINS UN SHANTIÈR : aidal ont passan los wagons qu'arriban de la servituda. Aquí los picaires remplisson los vòjes de carbon e curan los plens de tèrra per borrar l'estapa. Apuèi lo frentur far partir los gabions per l'escolament.

- . DINS UNA TALHA : aidal ont son plaçats los escarpèls o lo panzèr. Lo panzèr buta lo carbon dins l'escolament jusc'al ramplissur.
- . Se parla de PASSATGE VIÈLH o de passatge NOVÈL cada còp que cal VIRAR LO SHANTIER. Los picaires an despilat dos mètres /mèstrés/ de carbon en montant dins la cocha. Cal avançar la voès o RIPAR lo panzèr. Lo passatge vièlh, un còp rambleiat s'apèla l'ESTAPA. CF BORDURA ESTAPA

PATRON :

NM sg /patrũ/ plur /patrũs/

"Se lo patron passava."

LOS PATRONS : una partida dels shèfes :

Ingenhur divisionari, ingenhur del ser, e mèstre minur.

L'INGENHUR DIVISIONARI : es lo patron del cròs.

L'INGENHUR DEL SER : a pas tant de poder.

Lo MÈSTRE MINUR : comanda lo cròs.

Lo qu'es en dessús dels patrons es lo DIRECTUR.

Lo qu'es en dejós es lo PORION. CF

PÈ :

NM /pè/

- LO PÈ : al pesal, *distença* entre dos boèses, d'un *mème* quadre, que son quilhats contra lo parament de cada costat. Lo pè es al pesal, la capa es al toèt.

- LO PÈ DE BISHA/EN PÈ DE BISHA : /pè dé bîso/ Gall < Varianta PIED DE BICHE
Pata fenduda, al cap d'un paufèr, mai que mai.

(Boesatge)

CF PINÇA.

(Picatge)

CF COLONA.

PEÇA :

NF sg /pêso/ (Boesatge)

UNA PEÇA DE BOÈS

"Un quadre se fôrma de tres pèças".

PÈDRECH :

NM sg /pèdrêts/ plur /pèdrêtsés/ (Boesatge)

Boès entalhat a-n-un bot que se se servisson los boasaires per far'n quadre.

Es quilhat contra lo parament. La hèla o lo capèl pòrtan dessús ; son de la *mèma* espessor que'l pèdrech e entalhats çò-mèmes. De l'autre costat la tre-

sièma pèça del quadre pòt èsser un autre pèdrech o un BOÈS A PINÇA.

CF QUADRE CAPA BÈLA

Per talhar un pèdrech, lo boasaire jai un boès redond sul shantièr e comença de lo ressegar. Quand la ressegà es enfonçada, acaba de far la pata ambè la pigassa.

PÈIRA :

NF /pèyro/ (Picatge)

Dins la mina H (*asha*) i a pas brica de pèira ; mas pòt i ajer un shantièr o una talha amb una lisa de pèira pel mièg.

UN SILHON/UNA LISA/UNA COCHA/UNA BUTA/UN LAÇAIRON/ de pèira.

(Terren - Fossilisacion)

"Una pèira negra coma de carbon".

Las nèrvuras, las falguièiras /falyèyros/ o las cambas d'arbres se tròban dins la pèira.

PERFORAR :

V /pèrfura/ (Picatge)

Traucar ambè lo martèl perforatur. CF TRAUCAR.

PERFORATUR :

NM /pèrfuratur/

Sinonimes : LO PERFORATUR/LO MARTÈL PERFORATUR. CF MARTÈL

PESAL :

NM /pèjar/ (Galariás)

"Lo pesal es per tèrra".

Sòla dins una galariá. Lo dessús es lo toèt. Los costats son los paraments.

Lo pè es lo pesal. Per plaçar los quadres cal cercar lo MUR. CF POCHAR

Remarca : Rotacismes frequents :

/pèjar/ /farkarbù/ /fartwè/ /karfa/ /pàro/ /fyar/

PESAR :

V /pèja/ (Grelhas)

PESAR LAS PÈIRAS

A las grelhas i a una bassaculà /basokulo/ per pesar las pèiras qu'an trobadas los triaires. CF GRELHAS

PETAR :

V /pèta/ (Boesatge)

Sinonim de CEDAR. CF CEDAR FAR FLÈSHA .

(Botafuòc)

FAR PETAR AL RÒC/AL CARBON . CF BOTAFUÒC CÒP DE MINA .

PETRÒL :

NM /pétròl/ (Lampistariá)

LA LAMPA DE SECURITAT A PETRÒL. CF LAMPA

PIC :

NM /pik/

Utís en fêr, amb una o doas ponchas e un margue en boès. "Pòdes pas trabalhar sans pic"

(Picatge)

- LA TRAÇA : pic à doas ponchas per CARRAR, à l'epòca de la draga.

- LO PIC A TALON e LO PICHON PIC : per tombar lo carbon.

(Plaçaire de fêr)

LO PIC FÒRT o PIC A TALON : de cinquanta d'ancra amb una poncha a-n-un cap e un talon à l'autre. Servís per ripar las voèses e tustar los cunhs.

CF FÈR CAUÇAR.

(Boesatge)

Lo boasaire se servís del pic per carrar.

PICAIRE :

NM /pikayré/

Obrièr que despila lo carbon. Trabalha dins un avançament, un shantièr o una talha. FA LO CARBON/L'EXPLOËTA/LO FA TOMBAR. "Lo picaire d'un còp èra quand dintrèrem à la mina (1938) es pas mai lo picaire de ara". "Un còp èra lo porion te disiá : "as aquí dins la jornada quatre mètres. Te fotiás aquí ambé lo martèl pic. Metiás un quadre e totjorn en davançant /dabansén/ del costat del camarada. Un quadre, un pèdrech". Quand a tombat lo carbon lo carga à la pala sur de wagons o de coloèrs.

Lo primièr es lo picaire, lo segond es l'ÈDA PICAIRE. Quand i a un tresième aquò's l'APRENTÍS.

Trabalh del picaire CF DEPART BORDURA ESTAPA SHANTIÈR TALHA.

PICAR :

V /pika/ (Picatge)

(Obrièr)

Trabalhar al pic o al martèl pic.

(Otís)

Lo martèl pic, pica lo carbon per lo far tombar ; *tandís que* /tandikké/ lo perforatur vira per lo traucar. CF MARTÈL.

PICATGE :

NM /pikatsé/

"En dintrant faguèri /fèri/ nòu ans de picatge. Trobèri que lo carbon èra plan plantat, diguèri : "aquò es tròp dur per tu".

Trabalh del picaire. ÈSSER AL PICATGE. Considerat coma lo trabalh lo pus penible del cròs. Es tanben, per un obrièr, çò pus pagat.

CF DEPART BORDURA ESTAPA SHANTIÈR

PIGASSA :

NF /piaso/ (Boesatge)

Otís en fèr plat, large, agusat al fons ; amb un margue en boès à l'autre cap. Lo boasaire se'n servís per acabar de far l'entalha o lo cròi dins de boès jagut sul shantièr, e *dèjà* /détsa/ trabalhat ambé la ressegà.

PILA :

NF /pilo/ (Botafuòc)

La marmòta es una pila electrica.

(Lampistariá)

Lo fare es brancat *sur* una pila. La lampa anglesa marcha amb una pila.

PINÇA :

NF /piñsé/ (Boesatge/Picatge)

LA PINÇA DE CARBONIÈR/PINÇA DEL BOASAIRE : ponchuda d'un costat, de l'autre s'acaba per una pata fenduda pel mièg apelada PÈ DE BISHA o PIED DE BICHE.

Lo pè de bisha servís per pinçar los pèdreches o traire las *poentas* /pwèntos/.

Lo cap ponchut, pòt servir per mai d'una causa. Sinonim de PALFÈR.

(Secorisme)

"Una pinça al nas" CF SECORISME

PINÇAR :

V trans. /piñsa/ (Boesatge)

Coençar ambé la pinça.

- PINÇAR UNA CAPA/UNA CAMBA DE FÒRÇA.

- PINÇAR UN PEDRÈCH : lo metre en *falsescaïra*, e lo ramenar mai *sur* son sens drech ambé la pinça. D'ont mai es pinçat, d'ont mai se coènça al toèt. Aquò se fa per acabar de plaçar un quadre.

PIQUET :

NM sg /pikét/ plur /pikéts/ (Boesatge)

Pèça de boès per far lo garnissatge. Sinonimes : ÈSCLÈN - ASCLÈN - CARASSON (NM). CF ÈSCLÈN .

Remarca : la distinccion facha pels patrons : (CARASSON : barra de boès de un mètre trenta à dos mètres, e cinc centimètres de diamètre.
ÈSCLÈN : Carasson asclat pel mièg *sur* tota sa longor.
PIQUET : èsclèn de dos mètres aponchat a-n-un bot.)
sembla pas èstre facha pels obrièrs.

PLACA :

NF /plako/

Son totas en fèr . (Picatge)

PLACA sinonim de TÒLA.

Los escarpèls raskan *sur* una placa que fa una cornièira del costat de l'estapa. TÒLA es aquí pus corrent.

(Plaçaire de fèr)

- LA PLACA DESRALHUSA /déralyujo/ : al fons dels plans.
- LA PLACA CARRADA : Se pausa entremièg los fèrs à *soassanta* centimètres de las ròdas per abocar dessus lo cargament d'un vagonet sans que s'escampe *sur* la voès. Aquò pòt servir per far la tèrra dins l'estapa.
- LA PLACA RONDA/REDONDA : Al fons dels plans. Fan virar los vagonets dessus per préner una altra direccion. Es fixa.
- LA PLACA TORNANTA /t'ù rnénto/ : Montada *sur* un châssis /sasi/. Vira. Marcha *sur* un pivòt. "D'uèi te'n pòdes servir aici de deman endacòm mai". Utilizada per far cambiar de voès à-n-un vagon plen que lo pòdon pas far sautar de *sur* una voès *sur* l'autra.

PLAÇAIRE DE FÈR :

NM /plasyré dé fèr/

Obrièr que plaça las voèses dins las galariás e que mōnta de gulhas per las pōstas.

Li cal : la TRANCHA per copar lo fèr ; la TALHIÈIRA per trauçar las travèrsas ; la VIRÒLA per vissar los tirafonses ; un JÒC DE CLAUS per vissar los bolons ; lo PIC A TALON per ripar la voès o far de rabaissatges.

CF FÈR ESCALA GULHA

PLAÇAR :

V /plasa/ (Tuietaire)

PLAÇAR/PAUSAR/METRE/INSTALLAR /enstalla/ DE CONDUITAS :

- Trabalh del tuietaire adujat pel plaçaire de fèr jusc'à la VANA de depart, dins un avançament.
- Dins l'avançament son los tuietaires o los picaires qu'ajustan cada còp los tuièus de çò que son montats. CF DEPART DE CONDUITA.

(Plaçaire de fêr)

PLAÇAR LOS FÈRS

Trabalh del plaçaire de fêr. CF FÈR GULHA

PLAN :

NM /plañ/ (Zheômètre)

LOS PLANS : "suivant /s'wibañ/ los plans qu'an /k'w/ donats". CF ZHEÔMETRE (Galariás)

UN PLAN ENCLINAT : Galariá en penta que va d'una recèpta a-n-una outra. La servituda e l'escolament son de plans enclinats.

- UN PLAN FERRAT : equipat d'una voès per far passar los vagonets.
- "DIFERENÇA" AMB UNA PÔSTA : La pôsta es una galariá planièira.
- DIFERENÇA AMB UNA JAÇA o UNA REMONTADA : La jaça o la remontada servisson per far los AVANÇAMENTS, per dubrir un SHANTIER VIÈRGE Es aquí que se fa lo despilatge. Lo plan servís pel rotlatge.
- ATACAR UN PLAN : Los obrièrs seguisson las direccions balhadas pels zheò-mètres. Se pòt atacar dels dos costats ambé un coble pel capmont e un autre pel capval. I a de plans que pòrtan lo nom de l'obrièr que i trabalhèt.

PLANCHA :

NF sg /plantso/ plur /plantsos/ Gall < PLANCHE. oc ref : PÔST (NF) PLANCA (NF) oc dial : PÔSSE (NF) PLANCHA.

(Boesatge)

- PEL GARNISSATGE : dins de galariás ont lo terren es *friable* lo garnissatge se fa ambé de planchas. Se se fa un garnissatge PLANCHAS TOCANTAS /t'ù k'énta/ dins-t-una galariá cintrada, lo boesatge s'apèla un boesatge en corona, e la galariá un tunèl. CF BOESATGE
- LA SHANTINHÒLA : es un tròç de plancha. CF (Picatge)
- Dins las talhas ont se fa l'EMBOATGE las planchas servisson per ténér l'estapa. CF EMBOATGE
- Lo MADRIÈR es una plancha espessa.

PLANCHÈR :

NM /plantsè/

Garnissatge al toèt fach planchas tocantas /t'ù k'éntos/ o ambé d'asclèns.

- 1 - DINS-T-UN CAIREFORC /karéfu r/ : planchas o èsclèns. Cal dotze pèças per ténér lo planchèr ambé bèlas d'intrada, cambas de força e bandas. Lo toèt d'un caireforc s'apèla totjorn un planchèr.

2 - DINS-T-UNA TALHA o una galariá ont lo toèt es friable cal de còps boesar
PLANCHAS TOCANTAS. /tʰkɛntos/

3 - AL CAP D'UN QUADRILHATGE, en dejós d'una clòcha que se pòt pas borrar,
fan un planchèr e borran /bʰrɔ/ ambé de fagòts e de palha.

CF QUADRILHATGE FAGÒT

PLANIÈR :

NM /planyɛ/ (Boesatge/Picatge)

CARRAR LO PLANIÈR : acabar, ambé la traça o lo pic fòrt d'aplanieirir lo pesal per far passar los quadres, quand los traucs de mina an /òw/ pas tot pres.

FAR UN PLANIÈR : Se dis quand l'escolament d'una talha travèrsa una estapa vièlha, ont per poder far passar las tòlas, cal copar los rausèls que i a dedins.

PLANIÈRA :

NF /planyɛro/ (Galariás) Sinonim de PÒSTA.

LA PLANIÈRA : galariá planièra.

UNA PLANIÈRA AMBÉ DOBLE /dʰplɛ/ VOÈS : RECÈPTA. CF PÒSTA

PLATAFÒRMA :

NF /platofɔrmo/ (Grelhas)

A las grelhas, los triaires meton las pèiras dins-t-un coloèr que las pòrta sur una platafòrma. Las tèlas pòrtan lo carbon sur una altra platafòrma.

D'aquí, à vagon, las pèiras se'n van /bòw/ al rambèl, e lo carbon à Las Lavariás. CF GRELHAS

PLATÈU :

NM /platɛw/

LO PLATÈU DE LA TRONQUIÁ.

(Jorn)

Proprietat de la mina al torn del potz ont i a lo PARC A BOÈS e la ferralha vièlha o nòva (cintres, tuièus, fèrs).

"Lo platèu de Santa-Marie, benlèu fa un quilomètre /kilʰmɛstré/ de long."

TRABALHAR SUL PLATÈU : S'ocupar del materièl, remplir los CARRIS.

Remarcas : Aquò's diferent de TRABALHAR SUL POTZ. CF POTZ

Las grelhas èran sul platèu de cada potz. CF CARRÈU SIETGE

PLATINA :

NF sg /platino/ plur /platinos/

LAS PLATINAS

Sinonim d'eclissa o entretoèsa. CF ECLISSA

PLOMBS :

NM plur /plũ ñs/ (Zheòmètre - Picatge)

Tres ficèlas penjadas amb un troç de carbon al fons. CF ZHEÒMÈTRE

POCHAR :

NM //pũ tsar/ /pũ teyar/ Varianta POTIÀS.

(Boesatge)

Trauc coma un nis de pola que lo boasaire fa, ambé'l pic, dins lo pesal, per trobar lo fêrme. Quand plaça lo quadre, met lo pè del boès o del pèdrech dins lo pochar. S'utilisa *surtot* pel boès à pinça. CF SEMÈLA

Remarca : Etimologias ipoteticas :

- 1) PÒCHA + AL : esitacion grafica :
POCHAL O POCHAR (ambé rotacisme)
- 2) PÒCHA + AS : esitacion grafica :
POCHÀS O POCHAR (CF Varianta POTIÀS).

PODRA :

NF /pũ dro/ (Botafuòc)

LA PODRA NEGRA.

Podra que se presenta coma de plomb. Lo botafuòc la met dins los traucs de mina e la fa petar amb una mèca qu'apèlan la FICÈLA. "Nautres dintrèrem en trenta-uèit e se'n servissián encara pauc de temps abans". CF BOTAFUÒC.

(Plaçaire de fêr)

Utilisacion de la podra negra per copar lo fêr : "De còps per copar un COPON disiái al botafuòc : "tè me vòls copar aquel talhon de fêr." Lo placàvem plan Fasiam un mont de tèrra... A la dinamita auriás pas fach aquò !"

POÈNTORÒLA :

NF /pwèntoròlo/ Gall < POINTEROLLE. Adaptacion grafica : PONCHARÒLA.

Barra de fêr, cilíndrica /siléndriko/ e ponchuda que se met al cap del mar-tèl pic per tombar lo carbon.

Remarca : Al magasin, al jorn, i a l'estòc de las poèntoròlas.

POLELHA/POULIE :

NF /pũ lèyo - pũ lèlyé - pũ lilyé/ /pũ li/ oc ref : POLELHA. FR : POULIE.
oc ref e dial : CARRÈLA.

S'utilisan pels plans enclinats, per FRENAR los gabions en davalant. Los truèlhs /truls/ son per los TIRAR en montant.

. LA POULIE DE PLAN/POULIE FRÈN : POULIE DE MILA, POULIE DE QUINZE CENTS...

Amb un cable *sans fin* /sanfi/, una cadena que mōnta e l'autra que davala.
CF BRANCA (DE FRÈN).

. LA POULIE DE RANVOËS/DE RETORN /rétur/ : se met al cap d'un plan per tibar lo cable. A l'autre cap i a un truèlh. CF LOS TAFANOËSES

. LA POULIE DE SUPÛRT : per portar lo cable que ressòle pas.

Remarca : per parlar del sistème de traccion en general, l'obrièr *emplòia* lo mot POELHA. Quand s'agís de precisar la catègorie /katégori/, la locucion lexicalisada se fa ambé POULIE.

POLIT :

NM e A /p'ulit/ (Carbon)

UNA COCHA DE POLIT.

LO POLIT : Carbon gras.

"I a de cochas pauras n'i a de polidas". CF CARBON

POMPA :

NF sg /p'np/ plur /p'npas/ (Trabalh leugièr) /lawtsè/

LAS POMPAS. CF POMPATGE

POMPATGE :

NM /p'npatsé/ (Trabalh leugièr)

Al fons del potz i a de nivèls ont i a d'aiga, e cal pompar sens arrèst. En quaranta-uèit oras las pompas se nègan se quitan de marchar. Son equipadas d'un RESERVOËR. Son principalament /prénsipalomén/ à las recèptas las pus bassas.

LO SISTÈME DE POMPATGE MODÈRNE es diferent. Las pompas son negadas e se comandan de pel defòra. Lo que trabalha à las pompas fa lo POMPIÈR.

A la grèva de 1948, /milo nòw sèñ karantowèyt/ faquèron /fèrt/ de requisicions quand los grevistas quitèron d'*assurar* lo pompatge de securitat.

POMPIÈR :

NM /p'npyé/ (Trabalh leugièr)

Obrièr al cròs que s'ocupa de las pompas. "Èra pas mon mestièr pompièr, sabíai juste dobrir al robinet." Es un accidentat que fa aquò mai que mai. Receu una formacion especiala per un autre pompièr. CF POMPATGE

PONCHA DE GULHA/PONCHA DE BRACES :

/p'ntso dé gulyo/ /dé brasés/ Loc NF (Plaçaire de fèr) CF GULHA.

PONHADA :

NF /p'nyado/ (Botafuòc)

DUÈRBE UNA PONHADA : virar la clau de la marmòta. CF DINAMÒ CF BOTAFUÒC. (Boesatge)

Sur la ressèga de ara i a una ponhada per tendre la lama. CF TRENAR.

Remarca : Dins aqueles dos cases CLAU e PONHADA son de sinonimes.

PONT :

NM /pũ n̄/

Fan un pont de per una pòsta per montar *sur* un shantiêr. Es per sautar de têlas ; per dire que lo picaire en davalant passêssa pas *sur* aquelas têlas. "Apelâvem aquò una passarêla o un pont".

PORION :

NM /pũ ryũ n̄/ < Fr PORION /póryõ/ (Shêfes)

Receu los òrdres del mèstre minor. Es responsable d'una CONTRADA. *Survèlha* los obriêrs e trabalha amb eles per çò pus delicat. CF PATRON

POSCA :

NF /pũ kko/ (Picatge/Accidents)

"Ripavan un panzêr. Totjorn tombava de posca, totjorn tombava de canhada, totjorn tombava quicòm." CF FALSTOËT

POSSAR :

V /pũ sa/ (Grelhas) oc ref e dial : BUTAR/POSSAR.

"Aquò èra coma un tapís rotlant /rũ léñ/ e aquelas grellhas marchavan... possavan lo carbon coma un ventadorn, sensat." CF GRELLHAS

POSSIÈRA :

NF /pũ syêro/ (Accidents)

UN CÒP DE POSSIÈRA. Gall < UN COUP DE POUSSIER/POUSSIÈRE. oc ref e dial : POSCA.

Quand traucan ambé la shinhòla dins lo carbon, i a de posca plan fina que s'escapa e se pausa pertot. En faguent los fodralhatges es arribat sovent que tot petava. Dempuèi qu'an /kõw/ constatat aquel *fenòmene* fan /fõw/ arrosar mai.

PÒSTA :

NF /põsto/ (Galariás)

UNA PÒSTA :Galariá principala. *Larja*.

Sinonimes : LA SÒLA/LO CAMIN/LA PLANIÈIRA/LA GALARIÁ PRINCIPALA. /prénsipalo/

La pòsta que servís de recèpta es ferrada ambé doble voès. /ãũ plébwès/

PÒSTE :

NM /põste/ (Temps)

Uèit oras de trabalh.

(Òmes)

Equipas que trabalhan en *mêmes* temps.

1 - LOS PÒSTES NORMALS : lo pòste DEL MATIN/lo pòste DEL SER/lo pòste DE LA NUËIT.

2 - UN PÔSTE SEGONDARI/un pòste ENTREMIÈG LOS DOS/UN CONTRAPÔSTE /kù ntro-
pòsté/.

POTIÀS :

NM /p'ù tyas/ (Boesatge)

CF Varianta POCHAR

POTZ :

NM /p'ù s/

1 - Galariá verticala ont passa la gàbia per anar als diferents nivèls.

Sinonim de CRÒS : TRABALHAR SUL POTZ : Trabalh de l'encazhaire à l'extrac-
cion. Dintra los vagons vides o los plens de tèrra per los far davalar.

Los tòrna sortir ambé de refulurs quand mòntan plens de carbon.

2 - LO POTZ D'AERACION : CF AERAR.

CF CRÒS PLATÈU CARRÈU

POULIE :

CF POLELHA. Adaptacion grafica POLf.

PRÉNER :

V /préné/ (Picatge)

PRÉNER L'ALINHAMENT per rapòrt als plombs dels zheòmètres. CF ZHEÒMÈTRE.
(Lampistariá)

PRÉNER LA LAMPA A LA MAN.

"La lampà à carbure la caliá totjorn far segre tan pauc que te desplaçés."

PRIMIÈR :

NM /primyé/ (Obrièr)

UN PRIMIÈR. UN PRIMIÈR AMB UN SEGOND E UN TRESIÈME fôrman una equipa. CF ÈDA

PUNICION :

NF sg /punisiw/ plur /punisiws/

Lo picaire es punit quand, à las grelhas, li tròban mai de trenta quilòs de
pèiras. CF GRELHAS RECONÉISSER DE PÈIRAS.

- ESMENDA /éméndo/ : "Quaranta sòus d'esmenda... mas à l'epòca... èra enòrme."

- DESCLASSAMENT : Far far a-n-un obrièr un trabalh que correspond pas à sa
qualificacion. Quand prèissa /prèso/ d'acabar un trabalh endacòm e que man-
can d'òmes, los obrièrs son desclassats pus facilament. Lo picaire desclas-
sat sovent es al talús.

- TALÚS : "Un mes de talús" ÈSSER AL TALÚS.

- Rambleiar las estapas. CF CURAR ESTAPA.

- Trabalhar al ramblè defòra, à l'epòca de las grelhas. Los minurs,
à l'EXCAVATUR, cargan los vagons de tèrra roja per rambleiar al
fons.

- JORN A PÈ : LOS JORNS A PÈ.

Un obrièr mes un tant de jorns à pè, aquò vòl dire qu'es à la pòrta per quauques temps.

- Las punicions siaguèron /syèr'u / *suprimadas*, un pauc totas, apuèi la guèrra à la nacionalisacion /nasy'u naliyasiw/.

"A part que siaga per fumar, se n'atrapan cap."

- Q -

QUADRE :

NM /kadré/ (Boesatge)

Format de tres pèças. Una contra cada parament, l'autra jol toèt. Entre los quadres, lo garnissatge es fach ambé d'èsclèns o de planchas.

1 - Los quadres EN BOÈS son à doas menas :

- Per las pòstas : lo capèl dessús e un pèdrech de cada costat. CF CAPÈL PÈDRECH.

- Dins un shantièr : la bèla dessús, un pèdrech pel capmont, un boès à pinça pel capval. CF BÈLA BOÈS A PINÇA.

2 - Los quadres metalliques son apelats de CINTRES. Son à doas menas.

- Lo CINTRE CLÈMENT : cada pèdrech fòrma la mitat del quadre.

- Los cintres ambé CAPÈL : formats de tres pèças juntadas per doas CLAUS. CF CINTRE.

"Çò primièr que metes dins un shantièr son los pèdreches e apuèi i pausas la bèla dessús."

Remarca : La capa es entalhada à cada bot. La bèla pòt èsser plaçada sens entalha ambé dos boèses à pinça o entalhada d'un costat amb un pèdrech e un boès. La *distança* entre los quadres pòt dependre del terren.

QUADRILHATGE :

NM /kadrilyatsé/ (Boesatge)

Pèças de boès una *sur* l'autra, en carrat. Del fèrme jusc'al toèt. Plan coençadas per portar lo dessús. Aquel procedat de boesatge es utilizat :

- Quand i a ajut un TOMBADÍS e que se pòt pas borrar la clòcha. L'*interiur* es cròi. Se al toèt i a tròpa sistralha o de carbon fin, cal far un planchà à la nautor del toèt, à cima del quadrilhatge, ambé de planchas tocantas /t'u kèntos/ (o d'èsclèns), de palha e de de fagòts.

- Dins una bordura per borrar la primièra estapa fan un quadrilhatge rambleiat.

QUALITAT :

NF /kalitat/

. LA QUALITAT DEL CARBON.

. DE BONA QUALITAT.

QUARRE :

NM totjorn al plural : /wèk karés/

UEËCH QUARRES.

(Picatge)

Sinonim de PAN o COSTAT.

La draga fa uèit quarres. Lo burin /burèñ - burin/ fa dos quarres. Aqueles utisses los cal abiselar.

QUILHAR :

V /kilya/ (Boesatge)

V pron "Lo d'aquò's se quilhava de cada part e chac !" Quand lo terren fôrça, la bèla se lèva à cada bot, se peta pel mièg e FA FLÈSHA. CF.

(Plaçaire de fêr)

QUILHAR UNA GULHA.

L'apiechar pel costat prèsta à plaçar. Una gulha se pòt montar lo matin e pausar lo ser o la nuèch. En atendent la cal quilhar pel parament. CF GULHA

QUILÒ :

NM plur /karanto kilòs/ (Fodralhatge)

"Un sac de podra benlèu te fa quaranta quilòs".

La podra servís per far tombar lo toèt. CF FODRALHATGE

- R -

RABA :

NF /rabo/ (Lampistariá)

LA RABA. Sinonim de LAMPA A ÒLI. CF LAMPA

RACORDAR :

V /rak'urda/ (Plaçaire de fêr)

Brançar los ralhs un *darrèr* l'autre. Los ajustar per formar una linha. Per aquò far, lo plaçaire de fêr se servís d'eclissas que fixa ambé de bolons.

CF ECLISSA FÈR.

RALH :

NM sg /ral/ plur /rals/ (Plaçaire de fèr)
CF Sinonim FÈR

RALHAR :

V p pas F /ralyado/ (Plaçaire de fèr)
"La travèrsa èra ralhada".
Sur cada travèrsa i a doas encòshas per receure dos fèrs parallèles.
CF ENCÒSHA

RAMA :

NF /ramo/ (Rotlatge)
UNA RAMA DE VAGONS : un *certèn* nombre de vagons tirats ensemble per una lòcò o un chaval.
Remarca : Ierarquia establida entre RAMA (< Fr RAME)e COMBAT sentit coma mai *patoès*. CF COMBAT

RAMBLÈ :

NM /ranblè/ (Grelhas) Gall < REMBLAI. oc ref : RIBLONALHA (NF).
Mont de pèiras, al jorn, que los triaires an evacuats pels coloèrs o amb una carriòla. Servís per rambleiar las estapas. Los vagons davalan per la cazha plens de ramblè o de tèrra roja. CF GRELHAS ESTAPA

RAMBLEIAR :

V /ranbléya/ (Picatge) Gall < REMLAYER.
RAMBLEIAR L'ESTAPA. CF ESTAPA (RAMBLEIAR L') CF CURAR.
Remarca : - BORRAR L'ESTAPA : RAMBLEIAR.
- BORRAR LOS TRAUCS : ACABAR DE RAMBLEIAR.

RAMBLEIATGE :

NM /ranbleyatsé/ (Picatge)
Trabalh que se fa, dins un shantièr o una talha, per borrar l'estapa.
CF ESTAPA

RAMPLISSUR :

NM /ranplisur/ (Evacuacion - obrièr)
Obrièr que, al fons de l'escolament d'una talha, (al *poènt* de cargament), fa passar lo carbon de suls escarpèls, o de sul panzèr, dins de vagons o sur de tèlas. Per aquò far se servís d'une entremièja. CF ESCARPÈLS PANZÈR
Remarca : polimorfisme V. REMPLIR/RAMPLIR.

RANDEVÓS :

NM /randébu / FRANCÉS : RENDEZ-VOUS, oc ref : RENDÈTZ-VOS (Repais)
Autres còps los trabalhaires se balhavan randevós per manjar, din -t-un *même*

shantièr pels picaires, o à-n-un caireforc/ karéflu r/ pels rotlurs. Apuèi aquò foguèt defendut. CF MUSETA.

(Pòste)

Per se tornar trobar à la fin del pòste, los camaradas /kamarados/ que trabalhan pas ensemble se balhan randevós à-n-un caireforc.

RASCLUR/RASCLOËR :

NM sg /rasklur - rakklor - rakkwër/plur /rasklurs - rakklurs - rakklwërs/

- RASCLUR DE LA TÈRRA : LO SOUS-MARIN : per borrar l'estapa - CF ESTAPA -

(RAMBLEIATGE AUTOMATIQUE).

- RASCLUR DEL CARBON : LOS ESCARPÈLS (CF) : per escolar çò que los picaires an despilat.

RATAT :

NM /ratat/ (Botafuòc) < FR RATER.

"A tal aidal i avià ajut un ratat". Trauc de mina ont la podra peta pas.

CF BOTAFUÒC CÒP DE MINA.

Remarca : Es dangeirós per las equipas que i tòrnan passar per carrar o rebaissar. CF FIAL

RAUSAR :

V /rawja/

RAUSAR LO CABLE : lo racorchir. Quand viran lo shantièr, rausan lo cable de çò qu'an montat la polelha /pù lèyo/. Se servisson d'un burin o d'un cisèl.

CF : SHANTIÈR (VIRAR LO).

Remarca : Traire lo cable del MANSION : CF AGRAFAS SULS CABLES.

RAUSÈL :

NM /rawjèl/ (Boesatge)

"Un rondilh, enfin apelàvem aquò un rausèl".

Shuta de boès sens dimension. Ne fan lo SHANTIÈR per talhar lo boès.

CF SHANTIÈR.

Remarca : SHUTA < FR CHUTE : talhon que demòra un còp qu'an copat de boès à la dimension de la galariá à boesar.

REBAISSAR :

V /rébaysa/ (Entreten)

Far un rebaissatge. Aplanieirir lo pesal se i a una ESQUINA D'ASE. Lo dejós s'es confla, la pèira s'es esclatada.

(Plaçaire de fèr)

Tirar la tèrra de sul fèr, al pesal. Se rabaissan a-n-un endrech ont los vasons i tornaràn /tù rnaròw/ pas passar, meton la voès à-n-una altra pòsta.

Se pòdon pas rebaissar assachan d'abatir. CF ABATATGE

Remarcas : Dins-t-un PASSATGE VIÈLH, quand ripan los fèrs, se pòt pas parlar de rebaissatge, perque l'estapa es rambleiada, i se tòrna pas passar.

Trobar un FIAL D'AMORSA. CF FIAL

REBAISSATGE :

NM /rébaysatsé/ (Entreten)

Pesal rebaissat. CF REBAISSAR

RECÈPTA :

NF /résêto/ (Galariás)

"Apèlan aquò una recèpta per çò que /pérsénké/ aquí s'arrèsta la cazha."

Pòsta ambé doble /dùplé/ voès, per servir o evacuar un shantièr. Pòt ajer un escolament pel capmont e una servituda pel capval.

RECÈPTA DE SERVITUDA : planièira al cap d'un plan, ont se tròba un avanci de wagons. Aquí i a la resèrva de totes los gabions vides e plens de tèrra ; ambé lo chaval e un rotlur que servís lo passatge.

RECÈPTA EN EXTRACCION : pòsta ont la gàbia se pausa sur de taquets, per evacuar los wagons qu'arriban plens de carbon del shantièr.

RECONÉISSER DE PÈIRAS :

Loc V /rékúnéysé dé pèyros/ (Picatge)

"Te cal anar reconéisser de pèiras." Lo picaire qu'a mai de trenta quilòs de pèiras dins-t-un wagonet es punit. Cada gabion a una gopilha ambé lo numerò de l'obrièr. Per li far acceptar la punicion l'envòian à las grelhas o, quand siaguèron *suprimadas*, à Las Lavariás, per que reconèga sas pèiras.

"Figura-te s'èra possible de reconéisser de pèiras". "Ai sovent ajut dich à l'ingenhur : "Est-ce que Monsieur /èsœ kœ mœ swœ/ vous êtes capable /kapaplo/ de soulever avec la pelle une pierre /pyèrœ/ de cinquante kilos ?"

Remarca : Quand los wagons passan per las pòstas de tres cents o quatre cents mètres /mèstrés/ de long, los cobles d'abaturs mòntan sur los wagons estacionats aquí, e en faguent los abatatges, las pèiras tòmban dedins. Se las tiran pas, es lo picaire que serà punit.

REDOBLAR :

V /rédiù pla/ (Boesatge) Sinonim de DOBLAR.

Metre un redoble. "As aquí dos quadres. Quand n'i aurà un que serà copat te'n fan metre un al mièg. Allòc /alòn/ d'èsser à dos mètres, lo te fan metre à cinquanta. Quand b'as redoblat en boès, te cal tirar lo quadre vièlh s'es copat." Per redoblar, de còps que i a, utilizan los boèses à pinça /piñsé/ coma

camba de fôrça. Dins-t-un shantiêr se pôt redoblar *sans* que i aja de quadres copats. Los picaires meton los quadres à un mètre vint per n'avançar mai, e los boasaires, *darrèr* tala equipa, van redoblar perque an los quadres tròp buèhns /lêns/ un de l'autre.

Remarca : Quand la bèla FA FLÈSHA, cal redoblar.

REDOBLE :

NM /rédÿplé/ (Boesatge)

"Lo porion te disiá : "mes-me un redoble aquí." Quadre ajustat à costat d'un autre qu'es prèste à petar. CF REDOBLAR

REFOLUR :

NM plur / réfÿlurs/ (Potz - Extraccion)

LOS REFOLURS

Sistème à èr comprimat, utilizat pels encazhaires, per sortir los wagons de la gàbia. Cachan *sur* una pedala, aquò possa lo vagon per l'aissèl e lo buta en defòra de la cazha.

REGÈT :

NM /rétsèt/ (Terren) oc ref : REGET /rétsét/; oc dial : /rétsèt/

"Es un ròc que mònta o davala."

- 1 - PÈIRA perduda dins-t-una cocha de carbon. Per poder contunhar à despilar, cal far petar aquel ròc, e après tòrna i ajer de carbon jusc'à la falha. *Sur* una talha de cent mètres de long, pôt i ajer, pel mièg, un regèt de quatre à dètz mètres. Lo fan petar à còps de mina, per poder far passar los coloèrs. "Ai ajut trabalhat pus bas que la taula, à quatre-vint centimètres. Lo margue de la pala, èra totjorn tròp long."
- 2 - CARBON que mònta dins-t-una cocha de pèira. Per poder o despilar, lo shantiêr pôt far mai de tres mètres de naut.

REJONDRE/REJOÈNDRE :

V /rétsÿndré/ /rétswèndré/ Gall < REJOINDRE. oc ref : REJÓNHER.

REJONDRE DOS NIVÈLS : Far un plan.

Pòdon atacar lo plan dels dos costats, e apuèi las doas equipas comunican. "Volèm anar rejoèndre" (a tal aidal).

Remarca : REJONDRE : ròtle d'un plan.

COMUNICAR : acabament del trabalh per doas equipas qu'an atacat un plan de cada part.

CF COMUNICAR ZHEÒMÈTRE.

REMONTADA :

NF /rém^untado/ (Picatge) Varianta MONTADA. Antonim JAÇA.

Galariá de traçatge que s'ataca en montat a partir d'una planièira per duèrbe un shantièr vièrge. Es aquí que se fa l'avançament. Quand lo shantièr es en explotacion la remontada servís d'escolament. Per atacar una montada pòdon utilizar la jos-cavusa. CF AVANÇAMENT GALARIÁ DE TRAÇATGE JAÇA

REPARACION :

NF sg /réparasiw/ plur /laréparasiws/

CF ENTRETEN

REPARAR :

V /répara/

Far de reparacions. REPARAR lo boesatge/REPARAR las linhas. CF ENTRETEN

RESISTAR :

V /réjista/ /réjitta/ (Boesatge) oc ref : RESISTIR

"Las pèiras an resistat".

RESISTENÇA :

NF /réjisténso/ (Boesatge - Accidents) oc ref : RESISTÈNCIA

Capacitat qu'a lo boès per suportar la carga, o la butada, del terren.

RÈSSA :

NF /rèso/ (Boesatge)

Varianta de RESSÈGA CF. Ressèga es pus corrent.

RESSÈGA :

NF /résègo/ (Boesatge)

LA RESSÈGA/LA RESSÈGA A MAN.

Utís per trabalhar sul boès a un o dos obrièrs. Servís per començar las entalhas als boèses, e per los ressegar a las dimensions de la galariá. Per aquò far, cal tanben un shantièr e una pigassa.

LA RESSÈGA A CÒRDA : ressèga d'autres còps ambé lo montant /m^untañ/ en boès.

TENDRE LA LAMA DE LA RESSÈGA : dos biaisses. CF TRENAR

RESSEGAR :

V /résèga/ (Boesatge)

Traballar sul boès ambé la ressèga.

RESSEGAR UN BOÈS : far una entalha al cap/lo racorchir al pè.

RIPAR :

V I imp /ripab^u/ (Picatge)

"Ripavan un panzèr". A cada passatge novèl, dins-t-una talha, mòntan lo panzèr pus naut. CF PASSATGE SHANTIÈR (virar lo).

RIVET :

NM sg /ribét/ plur /ribéts/. MOT FRANCÈS. Oc ref : RIBLE, RIBLON.
Mena de poènta qu'espotisson à-n-un cap per la fixar. Se'n servisson per
prèner la còrda dins lo MANSHON. CF AGRAFAS SULS CABLES

RÒC :

NM /ròk/ (Picaire)
UN AVANÇAMENT AL RÒC. CF VOLADA.
(Botafuòc)
FAR PETAR' L RÒC : fa partir de còps de mina dins lo ròc. CF BOTAFUÒC CÒP DE
MINA.
Remarca : Lo GRÈS es de ròc.

RONDILH :

NM /rûndil/ (Boesatge) Sinonim de RAUSÈL
"Pòrta-me un parelh de rondilhs". CF RAUSÈL

ROTLATGE :

NM sg /rûllatsé/ /rûl atsé/
Circulacion dels wagons per laspòstas. CF Trabalh de ROTLUR e CARRETIÈR

ROTLUR :

NM /rûllur/ /rûlur/. /UR/ Gall < sufixe EUR. oc ref : ROTLAIRE.
Manubra per las planièiras. S'ocupa dels wagonets, descròcha, buta, o ser-
vís. Descròcha un combat al fons d'un plan o l'envòia del cap de la servitu-
da, al passatge. Trabalha ambé de truèlhs o de polelhas. S'es acostumat à
menar los chavals, fa lo CARRETIÈR. CF GALIBÒT CARRETIÈR
Remarca : Lo que fa partir los wagonets dins l'escolament es un èda - picaire
qu'apèlan lo FRENTUR.

RUSCA :

NF /rukko/ /rusko/ (Terren - Geologia)
Fenomèn de fossilisacion. CF ARBRE

- 5 -

SABÒT :

NM /sabòt/ (Picatge) MOT FRANCÈS. oc ref e dial : ESCLÒP - BATA.
Tròces de boès fixats sur la centura de la POULIE-FRÈN o poulie de plan.
CF BRANCA DE FRÈN

SAC :

NM /sak/ (Botafuòc)

Lo botafuòc met la podra dins-t-un sac. Los detonaturs son dins-t-una sacòsha.

SACÒSHA :

NF /sakòso/ (Botafuòc) Gall < SACOCHE. oc ref : SACÒCHA./sakòtso/
Sac penjat à la cenchà per metre los detonaturs.

L'escais VENTRIÈIRA per *desinhar* la cenchà ambé la sacòsha, es pas reconegut per totes los minurs.

Remarca : I ajèt un cambiament dins lo reglament, ara es pas lo *mème* òme que pòrta la podra e las amòrças. Perque cal pas mesclar aquò dins lo *mème* sac.

SALOPARIÁ :

NF /sal'uparyè/ (Terren)

Mot utilizat per qualifiar lo falstoèt.

SISTRE/SISTRALHA/FALSCARBON/DE CANHADA/DE SALOPARIÁ.

Provòca de tombadisses. CF FALSTOÈT

SAUMA :

NF /sawmo/ (Rotlatge)

Servís mai que mai, ambé l'ase, per anar dins las galariás bassas ont lo chaval i pòt pas passar. "Tirava pas que dos o tres vasons".

CF CHAVAL CARRETIÈR PALAFRENIÈR ESCUDARIÁ

SAPIN :

NM sg /sapi/ (Boesatge)

Utilisacion del sapin per far los quadres.

SAPIN/CASTANHIÈR/GARRIC : CF BOÈS

SECORISME :

NM /sék'urismé/ /sék'urismo/ (Securitat/Intervencions)

FAR LO/ÈSSER AL/SECORISME.

L'obrièr qu'es al secorisme es SECORISTA. Fa partida d'un ENQUADRAMENT DE SECORISME, de dètz à vint personas. Pendent dos meses fan una MANUBRA /manubro/ defòra per s'entrenar /séntréna/. Aquí los aparelhs /aparèls/ que se servisson. An d'apleches RESPIRATOÈRAS /rèppiratwèros/, meton una TETINA /tétino/ à la boca del blessat, una pinça al nas, e doas BOTELHAS, penjadas, d'OXYGÈNE /òksijènçe/ ambé dos paumons./pawm'ùs/

SECURITAT :

NF /sékuritat/

- LA SECURITAT : precaucions e secorisme. CF SECORISME.

- ASSURAR/FAR/LA SECURITAT : CF POMPATGE.

- LA LAMPA DE SECURITAT (o de Suretat) : CF LAMPA.
- LO DELEGAT A LA SECURITAT : embauchat coma minor. *Desinhat* pel pèrsonèl, al vòte, cada tres ans, per la securitat de la mina.

SEGUIR DRECH :

Loc V /ségi dréts/ (Picatge)

Per atacar una galariá cal que seguisson drech. Los picaires prenon l'alinhament suls plombs dels zheòmetres.

SEMÈLA :

NF /sémèlo/ /sémèlé/ (Boesatge). oc ref :SÒLA.

Barra de boès, al pesal, per far repausar los quadres dessus o una camba de fôrça.

Quand lo pesal es friable/pel boesatge anglés/per un quadre d'intrada a-n-un planchèr.

SENSIBLE :

A F /sénsiplo/ (Lampistariá)

"Es la pus sensibla aquela lampa."

Una lampa sensibla s'atuda quand i a de gases. Es utilizada per securitat.

CF LAMPA

SERVIR :

V /sérbi/ (Rotlatge)

SERVIR LO SHANTIÈR/LO PASSATGE

Trabalh del rotlur. Far davalatge de vagonets per la servituda. Se aqueles vagonets son plens, servisson per rambleiar l'estapa ; se son vides los picaires los cargan de carbon.

SERVITUDA :

NF /sérbitudo/ (Picatge)

Plan enclinat que rejonh una planièira à-n-un shantièr. Los rotlurs i fan davalatge los gabions que van al shantièr. CF SERVIR.

Lo shantièr es servit per la servituda e escolat per l'ESCOLAMENT. CF.

SERVITUDA/PASSATGE/ESCOLAMENT es lo sens de la circulacion dels vagonets.

SHANTIÈR :

NM /eantyè - santyé/ (Picatge) Gall < CHANTIER.

Galariá dins lo cròs ont se despila lo carbon, al pic o al martèl pic. Lo shantièr s'ataca à partir d'una BORDURA o d'una galariá de TRACATGE. Una cocha se pren totjorn en montant /mù ntén/. Cal ferrar la galariá per far passar los gabions. L'aidal ont passa la voès es lo passatge. Los vagonets

davalan per la servituda. Se son vòjes, se remplisson de carbon al shantièr e tòrnan partir per l'escolament. (L'extraccion se fa per la gàbia). Se son plens de tèrra los curan per rambleiar lo passatge vièlh que s'apèla l'esta-pa. Cada jorn los picaires despilan de dos à quatre mètres. Trabalhan del pòste del matin.

- VIRAR LO SHANTIÈR : Trabalh que se fa lo ser o la nuèch. Los plaçaires de fêr mòntan la linha dos mètres pus naut, dins lo passatge novèl. Lo lende-man los picaires ramblèian lo vièlh e tòrnan atacar un autre dos mètres. Los boasaires tòrnan boesar apuèi los picaires. CF REDOBLAR.
- UN SHANTIÈR VIÈRGE : (oc ref : VERGE) : es pas estat encara despilat.
- UN SHANTIÈR REGULIÈR/NORMAL : dos mètres quaranta de nautor. CF REGÈT MINA H.
- UN SHANTIÈR DOBTÓS /d'ut'us/ : ont an trobat de gas ambé la lampa de securitat. CF LAMPA.
- UN SHANTIÈR CAUD : Las condicions de trabalh pòdon cambiar d'una recèpta à l'autra à causa de la calor. D'ont mai es bassa d'ont mai i fa caud. "A Canhac èran dins una calor *fenòmena*la". Per *assurar* l'aeratge, i a de poses d'aeracion.

Remarca : las primièras talhas, que progressivament remplacèron los shantièrs se montèron en 1936/1937 /milo nòwsèñ tréntosyèys/.

(Boesatge)

LO SHANTIÈR : rausèl amb una entalha pel mièg facha à la pigassa. Se pausa sul pesal. Los boasaires i jason los boèses dessus per los trabalhar. "Quatre còps de pigassa. Fasiás un tròç d'entalha e fotiás ton boès aquí que virèssa pas." "E alara, un de cada costat, à *ginòhs* aquí, te pausavas per tèrra, ambé la ressèga."

SHANTINHÒLA :

NF /eantinyòlo - santinyòlo/ Gall < CHANTIGNOLE (Boesatge)

Tròç de plancha ambé doas *poèntas* que meton sul quadre per empachar que lo boès se despincès. S'utilisa se lo parament buta o se lo boès es trempè.

SHÈF :

NM sg /eèf/ plur /eèfés/ Gall < CHEF, oc ref : CAP - CAPOLIÈR - CAPIÒL,

Los que comandan l'obrièr. CF PATRON

SHINHÒLA :

NF /einyòlo/ (Picatge) Gall < CHIGNOLE.

Pichon perforatur per traucar dins lo carbon. CF VIRONA.

SIËTGE :

NM /syèt sé/ Gall < SIËGE.oc ref e dial : SËTI.

ANAR SUL SIËTGE : anar *sur* plaça.

- 1 - Sinonim de CRÒS-POTZ : aidal ont se fa lo trabalh. "Lo siètge de La Tronquiá." "Lo siètge de Santa-Marie" /sênto mari/
- 2 - Sinonim de CARRËU : burêus que son sul platêu d'un potz. Lo siètge es *sur* plaça e lo Grand Burêu es en vila.

SILHON :

NM /sily'ũ/ (Terren) Sinonim de LISA.

Cocha de pèira. Semblariá que silhon siáque puslêu *emplotat* en parlant de la pèira.

UN SILHON DE PÈIRA ENTRE DOAS COCHAS DE CARBON. CF COCHA

SINHALAR :

V I imp /sinyalabũ/ oc ref : SENHALAR. (Lavariás)

"Las sinhalavan las mòstras."

L'aimant à cima de la ispachin, de còp que i a, recupèra de mòstras que los obrièrs an daissadas tombar *sur* las tòlas. Los responsables las sinhalan se ne tròban cap.

SISA :

NF /sijo/ (Terren)

Sinonim de JAÇ. UNA SISA DE CARBON. CF COCHA

SISTÈME :

NF /sistèmé - sittèmé/ oc ref : SISTÈM.

- 1 - Sinonim de PROCEDAT :

(Evolucion dins *las metòdas* de trabalh) :

lo SISTÈME DE ARA es pas çò *mêmes* que los PROCEDATS D'UN CÒP ÈRA.

(Gàbia) : passatge del SISTÈME A BRAS al SISTÈME ELECTRIQUE per apelar la cazha.

- 2 - Sinonim de MENA :

"I a dos SISTÈMES DE CARBON. I a de carbon que ven à blòc, e i a de carbon que ven pas que de fina."

SISTRALHA :

NF /sistralyo/ (Terren)

SISTRE + ALHA : Sufixe pejoratiu à tendéncia collectiva aquí.

Espessor de sistre dins un toèt *friable*. Lo falstoèt pòt èsser de sistralha, de falscarbon. CF FALSTOËT.

SISTRE :

NM /sistré - sittré/ (Terren)

Pèira que se trôba al dessús del carbon dins de passatges que i a de falstoèt

- Utilisacion del sistre :

- . Lo recupèran al lavoèr per rambleiar al fons. CF ESTAPA.
- . Lo pòrtan per empeirar los *caminses*.
- . Dins lo TOT VENENT que balhan als obrièrs, i a bravament de sistre.
CF TRETAR.

SÒLA :

NF /sòlo/ (Galariás)

1 - Sinonim de PÒSTA : galariá principala.

"L'ai trobat per la sòla del potz."

2 - LA PÒSTA DE LA SÒLA : nom donat à La Grilhatiá à-n-una pòsta precisa.

CF PÒSTA.

Remarca : Per un forn, ont se fasiá lo pan /pa/ los autres còps, se pòt parlar de la SÒLA del forn.

SONDUSA :

NF /sũ nõujo/ (Picatge)

Forusa per far los traucs de sonda. CF FORAR

SOUS-MARIN :

NM /sũ marẽ/ (Picatge) MOT FRANCÉS Adaptacion grafica SOMARÈN.

Escais balhat al rasclur de la tèrra. CF RASCLUR ESTAPA (RAMBLEIATGE AUTOMATIQUE).

SUPLE :

NM /sũplé/ (Grelhas) oc ref : FIULÈL.

"Un còp de suple." Los dròlles que trabalhan à las grelhas, trian las pèiras.

Quand ne trôban mai de trenta quilòs, suplan per avertir lo de pel capmont que culbuta los gabions. Aquel d'aquí recupèra la gopilha que pòrta lo numèro del picaire. CF GRELHAS RECONÈISSER DE PÈIRAS

SURETAT :

NF /surétat/ (Lampistariá)

LA LAMPA DE SURETAT. CF LAMPA.

TAFANOÈS/TEFANOÈS :

NM plur /tafanwèjés/ (Picatge)

Totjorn al plural en parlant d'aquela mena de truèlhs en general.

LOS TAFANOÈSES < FR : LE TREUIL STÉPHANOIS. CF TRUÈLH

TALHA :

NF /taljo/ (Picatge)

Galariá dins lo cròs ont se despila lo carbon. Segondèt los shantièrs à partir de 1936-37, e los rempacèt, progressivament, completament. Lo carbon es jos-cavat avant d'èsser despilat. (CF JOS-CAVUSA). Lo picaire l'a de *milhor* far tombar al martèl-pic o al pic. Lo carbon tòmba *sur* de tòlas s'es escolat pels ESCARPÈLS ; si que non lo vòjan /bòts'ù/ dins de coloèrs apelats PANZÈR. A-n-un cap de la talha i a l'escolament ambé lo ramplissur, dins la planièira ; à l'autre i a lo CUOL DE SAC /k'w'ù l/ o CAP DE TALHA /kat dé taljo/ o FONS DE TALHA ont se tròba la poulie de ranvoès pels escarpèls. Se lo plan d'escolament se tròba pel mièg, la talha a dos cuols de sac. Per rambleiar l'estapa dins-t-una talha fan l'emboatge o lo fodralhatge.

CF JOS-CAVUSA ESCARPÈLS PANZÈR ESTAPA SHANTIÈR

TALHAR :

V /talya/ (Boesatge)

TALHAR LO BOÈS.

Far una entalha al cap del boès. Pòt èstre per ne far una capa, una bèla, un pèdrech o un boès à pinça. Los boasaires jason la barra de boès sul shantièr e començan à ressegar. Quand la ressega 'es pro *enfondada*, l'obrièr acaba de far l'entalha ambé la pigassa.

Remarca : Per far la gula de lop al boès à pinça, se dis puslèu CROIAR /kr'ù ya/ lo boès. CF CROIAR

TALHENT :

NM A substantivat /talyèñ/ (Picatge) oc ref : TALHENT.

Cisèl per perforar. "Fa dos angles. Es talhent e vira." S'ajusta al cap de la virona per far los traucs de mina dins lo ròc. Lo novèl talhent per traucar dins lo carbon s'apèla lo DIAMANT.

Remarca : Lo burin es fach per traucar dins lo ròc tanben.

TALHIÈIRA :

NF /talyèyro/ (Plaçaire de fêr) Gall < TARIÈRE oc ref : VIRONA/TARAVÈLA.

Virona del plaçaire de fêr. S'acaba per una mèca al fons. Servís, dins las

pòstas, per traucar las travèrsas avant de metre los tirafons. "N'i a que dison "la mèscha," mas es pas son nom."

TALON :

NM /tal'ũ/ (Botafuòc)

LO TALON : traucs per far petar los còps de mina. CF CÒPS DE MINA.

(Plaçaire de fêr/Picatge)

LO PIC A TALON. CF PIC.

(Plaçaire de fêr)

LO FÊR A TALON. CF FÊR.

TALÚS :

NM /talus/ (Punicion)

UN MES DE TALÚS. CF PUNICION

TAPÍS :

NM /tapis/ (Evacuacion - Rotlatge) Sinonim de TÈLA.

TAPÍS/TAPÍS ROTLANT /tapir'ũlén/. CF TÈLA

TAQUET :

NM sg /takét/ (Potz - Gàbia)

A cada recèpta en extraccion, i a de taquets dins lo potz per blocar la cazha. Per poder far davalar la cazha pus bas, l'encazhaire tira los taquets amb un *levièr*.

(Rotlatge)

Per blocar un vagon al cap d'un plan i a doas menas de taquets :

- Un pichon qu'arrèsta pas que lo vagon.

- Un autre que va d'una buta à l'autra.

Per aquel segond sistème cal tres pèças de boès : doas de quilhadas e una altra à travèrs /trabès/. Son fixadas per de bolons.

TEFANOÈS :

CF TAFANOÈS

TÈLA :

NF sg /têlo/ plur /têlos/ (Evacuacion) Sinonim de TAPÍS oc ref : TELA /têlo/.

(Grelhas)

LAS TÈLAS : pel triatge del carbon i a de tèlas en acièr, ambé de traucs, coma un tapís rotlant /r'ũlén/. CF GRELHAS.

(Picatge)

Per l'evacuacion del carbon al fons de l'escolament d'una talha, i a de tèlas.

La ispachin, à La Tronquiá, es una tèla d'un mètre cinquanta de large que mōnta defōra per la fendue /fandū/.

La tèla es mantenguda en dejós e suls costats per de pichons rotlèus que viran, s'apèlan de TOLETS. Son fixats *sur* un supòrt en fèr apelat las ESCALHAS.

Remarca : Aquí los *emploès* los pus corrents :

Sg : UNA TÈLA O UN TAPÍS.

Plur : LAS TÈLAS.

Tapís es sentit coma mai francés. Es pas tan corrent dins lo lengatge dels obrièrs.

TELEFÒNE :

NM /téléfōné/

"Un còp de telefòne."

Assura las relacions de las CONTRADAS ambé lo JORN. Al pòent de cargament al fons d'una talha, de còps i a lo telefòne. Ne'n pòt ajer pels plans tanben. Lo mèstre minur telefōna sovent. Defōra i a quauqu'un per demorar al telefōne, mas pas dins las contradas.

TENDRE :

V /téndré/ (Boesatge) Sinonim de TIBAR

TENDRE LA LAMA DE LA RESSÈGA. CF TRENAR

TÉNER :

V /téné/ (Boesatge)

TÉNER LO CÒP.

(Carbon)

TÉNER LO FUÒC.

TÈRRA :

NF /têfo/ (Picatge)

FAR LA TÈRRA. (Curar e rambleiar).

DE TÈRRA MÒLA.

TITAR DE TÈRRA MÒLA - CF ESTAPA.

(Botafuòc)

TÈRRA MARNA : per borrar los traucs de mina un còp que i an mes la podra.

CF BOTAFUÒC

TERREN :

NM /térénk/ (Boesatge) Sinonim de parament.

"Se lo terren forçava."

Quand i a mai de carga sul boesatge que çò que ne pòt suportar, los boèses se cintran. Cal far de reparacions.

TIBAR :

V /tiba/ (Boesatge) Sinonim de TENDRE.

TIBAR LA LAMA DE LA RESSÈGA. CF TRENAR

TIBET :

NM /tibét/ (Picatge/Boesatge)

Cable per far téner los madrièrs. "Es coma un cable mas es pus sople. Es pas d'acièr. A pas de fin ni de començament. Fases un noset. Ne fases lo torn d'una pèça de boès. Te fa una ansa que penja, e fases passar lo madrièr dedins." CF MADRIÈR

TIRAFONS :

NM sg /un tirofons/ plur /dé tirofons - tirofonsés/
(Plaçaire de fèr)

Vissas à cap carrat per fixar los fèrs de dotze e de detz-e-uèit sur las travèrsas. Lo plaçaire de fèr los vissa ambé una VIRÒLA. CF FÈR

TIRAR :

V /tira/ (Grelhas)

Los triaires TIRAN las pèiras quand passan sur la tèla, e TRIAN lo carbon. CF GRELHAS.

(Picatge)

TIRAR DRECH : per atacar una galariá se cal téner als plans dels zheòmetres que plaçan los plombs. CF ZHEÒMÈTRE

TITAR :

V /tita/ (Picatge)

CF TÈRRA

TOËT :

NM /twè/ (Picatge/Boesatge) Gall < TOIT. oc ref e dial : TEULADA.

Dessus dins-t-una galariá. "Quand te dison : "Lo toèt d'aquela talha es solide." Aquò es lo dessus." CF PLANCHÈR

Remarca : Los paraments son pels costats. Lo pesal es al pè. Cercar lo FÈRME o lo MUR, dins una galariá, es voler trobar lo ròc *darrèr* una cocha de sistre o de carbon.

TÒLA :

NM sg /tòlo/ plur /tòlos/ Sinonim de PLACA. (Talha)

"Lo carbon tòmba sur de tòlas".

Sistème d'escolament ambé los escarpèls dins-t-una talha. CF ESCARPÈLS. (Shantièr)

Dins los shantièrs per curar los vagonets plens de tèrra, los viran sur una

tòla carrada. Es, pus correntament, la PLACA CARRADA. CF.

PLACA es pus corrent per parlar del materièl que se servisson *sur* las linhas (PLACA RONDA/TORNANTA...). TÒLA es puslèu *emploiat* per parlar de l'escolament.

TOLET :

NM sg /tʉ lèt/ /tʉ rèt/ plur /tʉ lét/s/ /tʉ rèt/s/ (Evacuacion)

Emplèc frequent al plural.

LOS TOLETS : pichons rotlòus que viran jos las tèlas. N'i a un de bèl per dejós e un de pichon, enclinat, de cada costat. Son fixats *sur* las ESCALHAS.

CF TÈLA

TOMBADA :

NF sg /tʉ nbado/ Varianta de TOMBAL.

Lo pè del quadre estent pus large que lo capèl, los pèdreches son pus pròches un de l'autre al bot qu'al pesal. Aquela *diferença* correspond à la tombada.

En boesant "cal metre lo boès à la penta del terren." Los zheòmètres fan lor trabalh ambé los plombs, e daissan una placa pel parament, ambé las dimen-sions dessús. Dònan la larjor del pè, la larjor de la capa e la nautor de la galariá. Aquí i a la tombada. O cal respectar.

TOMBADÍS :

NM /tʉ nbadís/

Carga del terren *sur* un tròç de boès que peta o fuqís. La galariá s'escrasa. Pòt tombar una espessor de dos mètres de carbon pus, de còps, una cocha de falstoèt. Lo grès, el, tòmba *sur* una granda descobèrta e à blòc.

Sinonim de EBOLAMENT ; TOMBADÍS es pus corrent. CF CLÒCHA EFONDRAR

TOMBAL :

NM sg /tʉ nbal/ Varianta de TOMBADA

Sentit coma estent pus arcaïc que TOMBADA. CF

TOMBAR :

V /tʉ nba/ (Lavariás)

TOMBAR LO CORRENT.

TOMBAR DINS DE CAISSAS. CF AIMANT.

(Picatge)

TOMBAR JUSTE : COMUNICAR. CF

TONATGE :

NM /tʉ natse/

Capacitat de *contenença* en parlant d'un bure. "Sai pas lo tonatge que pòque contèner, es *tarrible* !"

TOT VENENT :

Loc N /t'u b^én^én / (Carbon)

CF TRETAR

TRABALH LEUGIÈR :

Loc N /trabal lawts^é/

"Me copèri una camba... Siaguèri /syèri/ bricolur. Fasiái /fajyô/ lo pompièr. Ont m'envoiavan. Trabalh leugièr."

Per far un trabalh leugièr cal èsser *desinhat* pel medecin. L'obrièr qu'es a n-aquela plaça, cal pas que fôrce. Trabalha al POMPATGE (CF), à la LAMPISTA-RIÁ (CF). Acompanha lo delegat à la securitat, quand ven far una visita al cròs.

TRABALHAR :

V /trabalya/

TRABALHAR DEL SER/DEL MATIN : ÈSSER DEL PÔSTE DEL SER/DEL MATIN.

(Picatge)

TRABALHAR A PRETZFACH /préfats/ : èsser pagat al rendament. Al cròs es lo picatge/lo carbon/ qu'es à pretzfach. "Lo picaire trabalha à pretzfach. Te balhan un tant ; e se fas pas soncá çò que te meton, se despallas pas, aviás pas que la jornada." Es l'ingenhur que balha lo trabalh à pretzfach.

Sinonim : TRABALHAR A LA TACHA (oc ref : TASCA) es pas tan corrent.

(Bricòla)

TRABALHAR A LA BRICÒLA : Far de trabalhs que son pas corrents. Lo porion dis à quauqu'un : "Vai me far una bricòla à tal aidal". Tanplan n'i a per mièja jornada. Apuèi l'obrièr tòrna à son trabalh normal.

Remarca : Lo que FA GALIBÔT, trabalha tanben à la bricòla ; mas el pòt far aquò cada jorn. CF GALIBÔT

(Potz)

TRABALHAR SUL POTZ o SUL CRÒS : CF POTZ.

(Terren)

Quand lo TERREN TRABALHA lo boesatge pòt cedar. CF BOÈS

TRAÇA :

NF /traso/ (Picatge)

Pic dels autres còps. "Èra ponchuda dels dos costats, tota planièira. Aquò se'n servissián /sérbisyôw/ per carrar lo planièr." CF CARRAR PIC.

TRAÇAR :

V /trasa/ (Picatge)

Far un traçatge. Anar à la recèrca del carbon, en faquent /f^én/ una jaça o

una montada, à partir d'una recèpta. CF GALARIÁ DE TRAÇATGE

TRAÇATGE :

V /trasatsé/ (Picatge)

LO TRAÇATGE. CF GALARIÁ DE TRAÇATGE

TRACCION :

NF /tratsiw/ (Rotlatge)

Davant la guèrra de catòrze "la traccion se fasiá ambé de chavals." Se mecanisèt pas qu'après la guèrra.

TRACTAR :

Grafia alibertina per TRETAR (CF).

TRAIÑAR :

V /trayna/ (Cròs)

A Las Cavas traïnavan. Autres còps, quand se portava los sacs de carbon sur l'esquina, apelavan aquò TRAIÑAR. Montavan per las escalas. "Mas aquel monde ara aurián cent-cinquanta ans." "Trabalhavan ambé d'esclòps basses. L'aiga los negavan. N'avián jusca-z-als *ginolhs*, dins lo carbon. Nautres, del nòstre temps, aviam las pompas."

Remarcas : Totes los obrièrs, d'entre las doas guèrras, coneisson pas aquel mot. Ara TRAIÑAR à la mina, voldriá /b'uryò/ dire puslèu: garcejar, ajer pas crença del trabalh fach. Substantiu : TRAIÑAIRE. Las Cavas es un vièlh cròs, sans potz, que se barrèt n'i a un brieu /briw/. Dintravan à plen pè, e davalan per d'escalas.

TRANCHA :

NF /trantso/ (Plaçaire de fèr) oc ref : V : TRENCAR.

Utís per trabalhar à dos òmes. Servís per copar lo fèr. Es un martèl *tranchent* d'un costat. Pausan lo costat agusat sul fèr. Un obrièr lo ten pel marge, e l'autre tusta dessus ambé la borra.

TRAPA :

NF /trapo/ (Picatge)

LA TRAPA : "En recuolant la trapa se lèva." CF ESCARPÈLS.

(Extraccion)

Al fons del bure, i a una entremièja amb una trapa per cargar los vaçons o las tèlas.

(Botafuòc)

UNA TRAPA : "Ambé la ficèla fasián petar quauqua trapa, una bricòla." Blòc qu'en despilant, los picaires arriban pas à far tombar. Risca de blessar quauqu'un. Fan venir lo botafuòc per far petar.

TRAUC :

NM sg /trauw/ /trauw/ plur /traus/ (Picatge)

1 - TRAUC DE MINA/FAR'S TRAUCS :

perforar ambé lo burin dins lo ròc, o lo diamant dins lo carbon. Los traucs son repartits entre lo talon, lo bochon e la corona (CF CÔP DE MINA). Lo botafuòc met la podra dedins. Quand son amorçats, prèstes à partir, TRAUC es sinonime de CÔP DE MINA. "I disiás i a cinc traucs. L'autre te respondiá qu'aviá comprés." CF TRAUCAR.

2 - TRAUC DE SONTA : CF FORAR

TRAUCAR :

V /trauka/ (Picatge)

1 - FAR LOS TRAUCS DE MINA :

. TRAUCAR A LA MAN : "Me calguèt traucar à la man." Utilisacion dels CISÈLS e de la DRAGA. (Jusca-z-en 1923).

. TRAUCAR AMBÉ DE mashinas : PERFORAR. "Nautres avèm totjorn traucat ambé de mashinas à èr comprimat. Ambé lo perforatur." Utilisacion d'après las epòcas de la SHINHÒLA ambé la virona en espirala ; del perforatur ambé la virona (pel carbon) o ambé la virona e lo talhent (pel ròc).

2 - TRAUCAR UN POTZ (d'aeracion) : FONSAU CF.

Remarca : Se dís ATACAR una galariá, puslèu que TRAUCAR.

TRAVÈRSA :

NF sg /trabèrso/ plur /trabèrsos/ (Plaçaire de fèr)

Pòsse espessa o pèça de fèr, ambé una encòsha de cada costat per plaçar los fèrs. Las diferentas menas de travèrsas, s'utilisan d'apuèi lo fèr que los obrièrs vòlon plaçar.

- TRAVÈRSA METALLICA : çò pus corrent es LA LIONESA/TRAVÈRSA DE LION/A LION (Fr traverses Lion) : per las linhas leugièras, /lawtsèros/ dins los shantièrs mai que mai. Dessús i se marga los fèrs à talons e los fèrs de dotze.

- TRAVÈRSAS EN GARRIC : per las linhas leugièras e lo grand rotlatge. Dins las pòstas i se marga dessús lo fèr de dotze e dins las galariás principallas, ont passan las lòcòs, lo fèr de dètz-e-uèit.

Las travèrsas son fachas als atelièrs /atélyès/. Lor passan de creòsòta e las envòian ambé un tirafons de cada costat.

Per : fixar FÈR/TRAVÈRSA CF FÈR

TRAVERSIÈR :

NM sg /trabèrsyè/ plur /trabèrsyès/

Travèrsas, dins lo potz, per téner los GUIDES CF.

TREMIÈJA :

NF /trém̃yètso/ (Extraccion)

Varianta d'ENTREMIÈJA. Sinonim de TRÉMIE. Çò pus corrent es ENTREMIÈJA CF

TRENAR :

V trans e intrans. /tréna/ (Boesatge) oc ref e dial : TRENAR.

- TRENAR/TRENAR LA FICÈLA : tendre la lama d'una ressèga en boès, d'autres còps. Doas còrdas fan lo torn del montant /m̃untañ/en boès, e rejonhon los dos costats, amb un pichon baston plantat pel mièg. D'ont mai trènan aquelas còrdas ambé'l baston, d'ont mai la lama se tiba.

- TRENAR : per tendre la lama.

- DESTRENAR /détréna/ : per la destendre.

"Es pas de bon trenar aquí." "Cal trenar."

Per TENDRE la lama de la ressèga en fèr de ara, i a una PONHADA/CLAU.

CF RESSÈGA

TRETAR :

V p pas /trétat/ Gall < TRAITER.oc ref : TRACTAR.

LO CARBON TRETAT.

Diferentas menas de carbon tretat : LA FINA/LA NOASETA/LA NOIX/LA GALHETA o CARBON DE FABRE/LO GRÒS/ LO TOT VENENT.

Remarca : La FINA ne fan de BRIQUETAS e de CÒC.

TRIAIRE :

NM /tr̃iayré/ (Grelhas)

"Faguèt lo triaire."

Obrièr que tria lo carbon à las grelhas. Son sovent de dròlles que fan aquel trabalh. Pendent la guèrra de catòrze i ajèt de femnas tanben. CF GRELHAS

TRIAR :

V /tr̃ia/ (Grelhas)

FAR LO TRIATGE CF

TRIATGE :

NM /tr̃iã tsé/ (Grelhas)

Trabalh que se fa sul tapís en acièr de las grelhas. Las pèiras son titadas dins-t-un coloèr. Lo carbon passa dins de traucs de pus en pus gròsses. Es recuperat sur una altra tèla per èsser cargat apuèi dins de wagons e portat à Las Lavariás. CF GRELHAS

TRIPLE :

A M sg /triplé/ plur /triplés/

ÈSSER TRIPLE

Formar una equipa de trabalh de tres òmes. "Quauques còps èrem triples tanben."

ÈSSER : TOT SOL/DOBLE : formar un coble/TRIPLE, QUATRE, CINQ... : formar una equipa. CF EQUIPA

TROBAR :

V /trũ ba/ (Picatge/Boesatge)

TROBAR LO RÒC : èsser al mur. Lo picaire a acabat de despilar. Lo boasaire pòt plaçar son quadre. CF MUR.

(Plaçaire de fêr)

TROBAR UN FIAL : CF FIAL

TROÇ :

NM /tròs/

Sinonim de TALHON :

- UN TROÇ DE BOÈS : shantinhòla, rausèl.

- UN TROÇ DE FÈR.

- UN TROÇ DE TIBET.CF.

Sinonim de PÈÇA :

Un tombadís es provocat per la carga del terren *sur* un tròç de boès.

TROLÉ :

NM /trolé/ (Rotlatge) MOT ANGLÈS : TROLLEY.

Cable electrifiat, penjat al toèt, dins las galariás de grand rotlatge. Balha lo corrent à las lòcòs.

"Te cal pas amuser de l'anar tocar ambé de vironas, perque seriás lèu pels paraments."

Remarca : Apèlan TROLLEY, en Francés, lo sistème à braç mobile qu'es *sur* la maquina /masino/. La suspension del fial l'apèlan CATENAIRE (N e A).

TRUÈLH :

NM sg /trul/ plur /truls/ (Rotlatge/Picatge) Gall < TREUIL. oc ref : TORN (M) (d'apuèi lexic R. BARTAS).

Esitacion grafica, altra possibilitat : TRUL.

LO TAFANOÈS : Truèlh à èr comprimat per far davalalar o montar los vagonets pels plans. Es al depart del plan *sur* la planièira. Dins-t-una jaça es per montar los gabions de carbon à la pòsta. Dins una remontada cal ajustar una poulie de retorn del costat dels picaires ont se fa l'avançament ; lo carbon fa en davalant dins la pòsta. Èran los pus gròsses truèlhs que i aviá. Se'n serviguèron /sérbièrũ/ per las primièras talhas à rasclurs.

LO TRUÈLH DE SANT-JUÈRI o TRUÈLH SANT-JUÈRI : /sèntsèri/
tira los vagon dins las planièiras.

Los primièrs avián pas lo TAMBOR DE LA CENTURA DE FRENATGE. Los qu'arribèron
apuei /apèy/, èran equipats amb una *centura*, e un pichon *levièr* per frenar.

Remarca : Los truèlhs marchan à èr comprimat o à l'electricitat. Servisson
per tirar. Las polelhas son per reténer.

TUIETAIRE :

NM /tuyétayré - t̄wiétayré - t̄wiétayré/ Gall < TUYAUTEUR. oc ref : TUDÈL >
(TUDELAIRE). dial :FR TUYAU > TUIÈU > TUIETAIRE

Obrìer que plaça las conduitas per l'aiga e l'èr.

CF PLAÇAR DE CONDUITAS DEPART DE CONDUITA

TUNÈL :

NM /tunèl/ (Boesatge) MOT ANGLÈS

Galariá metallica boesada en CORONA. CF CINTRE BOESATGE

- U -

UTÍS/OTÍS :

NM sg /utís/ /'utís/ plur /utisés/ /'utisés/

oc ref : ESPLECH - AISINA. oc dial : UTÍS - OTÍS - APLECH.

- UTISSES del picaire :

Pic fòrt. Traça. Pala. Martèl pic. Perforatur.

- UTISSES del boasaire :

Ressèga. Pigassa. Pic.

- UTISSES del plaçaire de fèr :

Talhièira. Viròla. Trancha. Jòc de claus.

ENTRETEN DELS OTISSES : /éñtrétyəñ/

ABISELAR los cisèls. AGUSAR la pigassa. TIBAR, TENDRE o TRENAR la ressèga.

CAUÇAR lo pic.

- V -

VAGON :

NM /baçq̄n̄/ (Rotlatge)

LO VAGON REMPLIT PEL PICAIRE :

per un plan enclinat, dins un shantièr o una recèpta. : Sinonim de GABION o
VAGONET.

LO VAGON REMPLIT PER UNA ENTREMIÈJA :
dins una galariá de grand rotlatge. Un vagon pôt far jusc'à siéis tonas.
Es tirat per la lòcò electrica ambé'l trólé
Los wagons acrochats un *darrèr* l'autre, fôrman una RAMA. CF COMBAT.
Expressions : . A VAGON : dins-t-un vagon.
. UN VAGON DE TÈRRA : plen de tèrra.

VAGONET :

NM /bagʉnét/ (Picatge/Rotlatge) Sinonim de GABION CF

VANA :

NF /bano/ (Tuietaire)

CF DEPART DE CONDUITA

VENA :

NF /béno/ (Carbon) oc ref : VETA.

Cochá de carbon. Las venas son classadas d'apuèi lor qualitat ; ambé una *desinhacion* per letras alfabeticas. CF MINA COCHA

VENIR :

V /béni/ (Tombadís)

Tombar (fôrma activa), en parlant del terren. "I a dos sistèmes de carbon. I a de carbon que ven à blòc, e i a de carbon que ven pas que de fina".

Lo carbon se destaca de sa cocha al picatge o dins un tombadís.

Remarca : Lo picaire DESPILA. Lo carbon VEN/TÒMBA.

VENTA :

NF /bénto/ (Jorn) oc ref : VENDA/VENDRE QUICÒM, oc dial : VENTA/VENDRE QUICÒM.

Endrech ont se fa l'expedicion del carbon vendut. Arriba de Las Lavariás, fan lo cargament dels wagons e dels camions prèstes à partir. Aquí servisson los obrièrs tanben. De camions lor van quèrre lo carbon e lo lor pòrtan.

Remarca : Las Lavariás, avant 1925, èran à l'aidal ont ara se fa la venta.

VIDE :

NM e A /bidé/ (Picatge)

UN VAGON VIDE. UN VIDE :

"Los vides arribaràn." /ařibarəw/

UN PLEN DE TÈRRA.

Reparticion dels wagons à la servituda. Fan davalar de wagons vides per cargar lo carbon despilat, los plens de tèrra servisson per rambleiar l'estapa.

VIRAR :

V /bira/ (Boesatge)

V pron. Se despinçar. Se la bèla se vira, per la blocar, li cal poentar una

shantinhòla. CF.

(Plaçaire de fêr)

VIRAR LA GULHA : CF GULHA.

(Picatge)

VIRAR LO SHANTIÈR.

"Cada còp qu'aviam faches dos mètres, viràvem lo shantièr." CF SHANTIÈR

VIRÒLA :

NF /biròlo/ (Plaçaire de fêr)

Clau coma un te. Cròia pel fons. Ne vissan los tirafonses per las travèrsas.

Avant de metre los tirafons, cal far'n trauc dins la travèrsa ambé la TALHIÈIRA.

VIRONA :

NF /bir^uno/ (Picatge)

Barra de fêr margada *sur* un martèl perforatur per far los traucs de mina. Lo picaire se'n servís dins los avançaments. Diferentas menas de vironas :

1 - Dins lo carbon :

. *Sur* la shinhòla : VIRONA EN ESPIRALA : venguèt apuèi la draça.

. Sul perforatur : VIRONA tota sola o ambé DIAMANT.

2 - Dins la pèira :

. VIRONA A SERPANTIN./sèrpantiⁿ/

. VIRONA AMBÉ TALHENT.

3 - Autres tèrmes :

. VIRONA TRAUCA/CRÒIA.

. VIRONA A ELIÇA.

Remarcas : - La virona que se marga al cap de la forusa per far los traucs de sonda es lo FORET /fòr^e/.

- La virona del plaçaire de fêr per traucar las travèrsas es la TALHIÈIRA.

- La virona per far los traucs de mina en Francés s'apèla LE FLEURET.

VOÈS :

NF /bwès/ (Plaçaire de fêr) Gall < VOIE. oc dial:VOÈS. oc ref : VIA > dial

VIÒL o VIÒR : CAMINÒL.

Sinonim de LINHA CF

VOLADA :

NF /b^ulado/ (Picatge)

Avançament al ròc.

TRABALHAR A LA VOLADA : Avant mila nòu cents vint-e-tres fasián ambé la draga.
"Traucàvem à sec dins la pèira. Nautres fasiám al perforatur, mas *sans* aiga
brancada. E ambé la virona." CF AVANÇAMENT

VOLANT :

NM /b'ũ lan̄/ (Lavariás)

Ròda. Mòla. *Emploiat* per *decrire* l'aimant. "Un volant que te tirariá un òme
s'èra en fèr." CF AIMANT

- 2 -

ZHEÒMÈTRE :

NM sg /jéomètré/ plur /jéomètrés/ Oc ref : GEOMÈTRA.

Lo pus correntament al plural : LOS ZHEÒMÈTRES.

Emploiat/énpl'uyats/ que dònán las direccions à segre per atacar una gala-
riá. Marchan d'apuèi totes los plans que relèvan al grand burèu. Venon sul
siètge, e agachan ont se tròba lo carbon, las falhas. Fixan un POÈNT DE
REPÈRE e avançan amb una bossòla. An /òw/ una luneta, montada *sur* pé, per
plaçar LOS PLOMBS, ambé tres ficèlas. Cal préner lo mièg d'aquelas ficèlas
e marchar drech, per anar comunicar à tal aidal, dins lo ròc o lo carbon.
Pel parament daissan una placa ambé, escrich dessus, la nautor de la galariá,
la larjor del pé e de la capa. /nawt'ũr/ /larj'ũr/.

T A U L A

Paginas

PRIMIÈR VOLUM

- INTRODUCCION.....	2 à 10
- CROCADISES.....	11
- TÈXTE 01.....	12 à 66
- TÈXTE 02.....	67 à 121
- TÈXTE 03.....	122 à 137
- DOCUMENTACION FOTOGRAFICA.....	138

SEGOND VOLUM

- ASSABER.....	139 à 143
- GLOSSARI.....	144 à 252

Dépôt légal 4eme trimestre 1977

Service de Reprographie
ACADEMIE DE TOULOUSE
3, rue Roquelaine, 3
31069 TOULOUSE CEDEX

